

Luceafărul

JTI

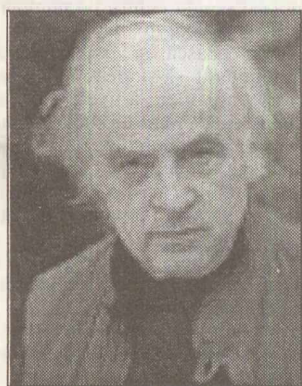
Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

SALA DE Nr. 2 (773)
LECTURĂ Miercuri, 17 ianuarie, 2007

Ușurința cu care s-a împărțit fitecui, postsocialist, carnet de scriitor a transformat filialele USR în Asociații de șmenauți cu aere de hermeneuți. Văd în preajmă, la ședințe, o doamnă de profesie nevastă de critic, versificatoare fleuristă, mulți autori de produse-conspect (și de note informative), convinși că acolo li-i locul, printre scriitori. Ba și o imensă plagiatoare. Sigur că nu suflă. Sigur că relațiile clientelare înfloresc exact ca pe timpul împușcaților. Nepac-tizantii, cei care se de-solidarizează de colectiv - out! Virusul fricii de urmări se răspândește. Și al indiferenței, de altfel. E ca-n reclama cu vaca Milka: Relaxează-te și ai să ai cel mai bun lapte!

magda ursachi

norman
manea

„Pentru Norman Manea, înstrăinarea e constitutivă ontologic, ea înseamnă, mai presus de toate, exil interior, care pornește chiar de la fatalitatea apartenenței la un neam al exilaților și se lipește perfect pe alienarea de sine și de ceilalți a scriitorului de profesie. Toate reflecțiile sale anterioare s-au concentrat pe această direcție și recent s-au copt, așa putea zice, într-un roman deconcertant prin stil și material, dar captivant prin puterea de evocare.“

(adrian g. romila)

pag. 17

literatura lumii

Linie deschisă

tatiana averof

istorie literară

MOMENTUL LITERAR 1944-1948. POEZIA
Sașa Pană, marele convertit

ana selejan

pag. 15

bogdan ghiu

Tot ce se scrie pleacă de la poezie

Pentru cine scrieți poeme? Mai există un public de poezie? Asta m-a întrebat un jurnalist, cu binecunoscuta mirare comodă și curiozitate goală care hrănește întreaga noastră presă. Nu l-am putut lăsa fără răspuns.

Mă mir că se mai pot pune astfel de întrebări, apărute fără istorie, după istorie, pe o planetă nouă, născută moartă. N-o fi apărut niciodată viață pe Marte, dar există deja pregnante urme de distrugere. La așa întrebări fals (sper) mirate nu se poate răspunde decât tot printr-o întrebare: chiar nu știți, bieții de voi, sau doar vă prefaceți „maieutic”, inducând însă în public legitimitatea uimirii față de existența, pur și simplu, a poeziei, a practicii poetice curente și cotidiene căreia cu toții i ne dedăm?

Scriu pentru cine întotdeauna lipsește. Căci întotdeauna lipsește cineva. Poezia este taciturnul în plus pus la masă pentru profetul Ilie: deschidere, invocare a celui alt, a lui Altul. Vi se pare că sîntem compleți, toți? Atunci de ce mai facem copii, de ce mai călătorim, de ce mai ieșim din casă, de ce ne

mai trezim, de ce ne-am trezit vreodată (vorbind): nu ca să căutăm, să așteptăm, să sperăm? Poezia este adresare în lipsă, toată literatura, tot scrisul (de-asta s-a inventat scris și nu am rămas la vorba „față către față”, pentru că nu toți oamenii pot fi deodată de față), toată (azi) „comunicarea” este adresare în lipsă, numai că poezia nu-și satisface facil această lacună, nu este nici religie, nici televiziune: nu se minte, ține minte și readuce aminte deschiderea pozitivă, fie și resimțită negativ, ca absență și lipsă. Scriu poeme pentru gol, pentru golul de „public”, pentru golul din „public”: adresarea poetică înseamnă formare a intimității. Căci ne-am obișnuit să credem că vorba proferată la exterior și imaginea consumată și rezumată totul, dar esența etică a persoanei umane ține de voce, de adresare intimă, de vorbire cu sine și cu alții în sine, în tine. Poezia ne învață și ne readuce aminte cum să vorbim cu noi înșine. Se însinuează în golul din noi înșine și dintre noi înșine și ceilalți „ei înșiși”, ne învață cum să comunicăm interior cu ceilalți chiar și atunci când sînt de față. Poezia este ascunsă pentru că este mediu intim, media intimă. Este frazare, dicție clară de sine. Și, în sfîrșit, poezia este de fapt peste tot,

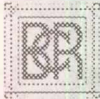
invizibilă, învingătoare înfrîntă: jocurile de cuvinte din viața de zi cu zi, din media și publicitate de pildă, sînt mecanisme poetice fundamentale scoase din context poetic, dar tocmai pentru imensa lor forță. Nu vi se pare jenant să faci „poezie” pentru a vinde și a te vinde? Cum să nu te ascunzi, să vrei să dispari, de rușine, ca poet, cînd vezi ce ai pus în mîna negustorilor și ce fac aceștia cu ce le-ai dat tu? Mai bine mort decât (poet) comunist sau (capitalist) angrosist, retailist, jurnalist, politician! Toate speciile astea scot mațele limbajului. De aici, de fapt, toată greața, toată „obscentitatea publică”, așa cum îi spunea Andrei Pleșu.

Nu trebuie să existe un public compact, repe-

vizor

tabil, de poezie: n-ar mai fi poezie, ar fi religie, fie și laică. Poezia recade în invizibilitate socială pentru că ține de intimitate, acolo îi este locul. Redevine modestă și invizibilă. Dacă oamenii își mai vorbesc în spațiul acela se creează nevoia de poezie. Și tocmai acolo, nevăzut, am pretenția nebunească de a scrie. Pentru mine, poezia este imprecizie și intimității, imprecizie și precarității: două cuvinte cu aceeași rădăcină, *precari*, „a (te) ruga”. Mă rog...

Tot ce se scrie pleacă de la poezie: de acolo pornește, de asta fuge.

**BANCA
COMERCIALA
ROMANA**

Sponsorizare de la
*Banca Comercială
Romana*

stelian tăbăraș

Despre ospete grecești pe tărâmuri românești

Fascinat de viața grecilor mereu călători, scriitorul Nikos Themelis (n. 1947 la Atena, absolvent de drept la Salonic și Köln, fost consilier la Bruxelles și fost consilier al primului ministru elen) a scris câteva cărți despre o lume uitată, aromată, destul de puțin cunoscută europenilor. *Dincolo de Epir*, istoria unui grec la Constantinople, a fost un best-seller al anilor trecuți. Recent, Editura Omonia a publicat cel mai recent roman al autorului, în traducerea admirabilă a Elenei Lazăr: *Despre însoțirea noastră*. Povestea se petrece la Brașov, la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, dar și în insula Corfu (Kerkyra) și la Viena.

Termenul grec *syntrofia*, „companie”, „însoțire”, care dă titlul cărții, sugerează deja subiectul: o poveste de dragoste. Dar nu una care sfîrșește ca în basme, cu mulți urmași, ci convicțiunea unor oameni în amurgul vieții, care decid să se „însoțească” după ce copiii lor din altă căsătorie își făcuseră deja un rost. Această hotărîre, banală în zilele noastre, pare să fi fost o mare ciudățenie în lumea ortodoxiei de acum două sute de ani. Negustorul Theofanis și văduva Iannovia îndrăznesc un lucru pe care nu-l mai făcuse nimeni în Stefanopolis (numele grecesc

să creadă în „temelia celor lumești”: negoțul, interesele Companiei Comerciale a Grecilor, treburile orașului - familia și comunitatea grecilor - întrebându-se totodată de ce biserica ortodoxiei, „pe care abia de câțiva ani, în 1787, se-nvredniciseră să o înalte cu sprijinul compatrioților negustori - dar mai ales grație dărniciilor venerabilului Panayotis Hagi Nikou - n-avea o clopotniță vrednică de măreția ei, ca aceea a sașilor, de pildă”. Portretul lui Theofanis primește contur prin strădania sa de a păstra limba greacă într-o lume unde grecii erau lesne asimilați. „Stindardul lui avea înseris pe el limba greacă, pentru că dădea cu stăruință și patos toate luptele”. „Era un apărător al grecilor cu credința lor, cu morala și obiceiurile lor, pe care le păstrau cu înverșunare în fața sașilor, ungarilor, transilvănenilor, valahilor. Sultani și islamul nu i se mai păreau o amenințare reală după recentul tratat de pace cu Austria”. Tenacitatea lui Theofanis de a întemeia o școală pentru comunitate de a aduce din București pe Neofytos Doukas, de a deschide o tipografie grecească și o bibliotecă trezește admirația. Cel hotărât să-și dea fiica doar unui grec („vreau ca nepoții mei să-nvețe să vorbească greaca așa cum se cade”) are un șoc văzînd că „adevăratul grec”, Viktor, fiul contelui Spyros din Kerkyra, vorbea cu tatăl său... venețiana, și că de fapt adevăratul spirit al elenismului se păstra la marginea lumii. Nici cu feciorul Neofytos nu i-a mers mai bine fiindcă acesta „citea nu numai cărți, ci și sonete” și era pasionat de politică. „Azi nu se mai învîrt chia toate în jurul negoțului. Lumea se trezește, caută alte lucruri. Nu vedeți ce se-nîmplă în Franța?”.

În acest context, văduva Iannovia - meșterină plăcinte cu cireșe sau verdeață, cu inscripții precum „sic transit gloria” sau „tempus fugit” - pare o garanție a păstrării tradiției. Povestea lui Theofanis și a Iannoviei curge lent printre mirodenii, covorașe scumpe, lână, tutun aromat pentru narghilea, șofran din Constantinopol și Trapezunt, mățase de Andros vinuri din Moria încărcate de corăbierii andrioți și Monemvasia și aduse până la Constanța sau Brîila avînt drept momente esențiale prînzurile bine pregătite și poate chiar un ospăț: „Doi iepuri grășut fierbeau moeit în oala cea mare, acoperiți cu ceapă mică, cu vin de stafide de Monemvasia și un pic de oțet de vin la sfîrșit și, desigur, foi de dafin, cuișoare, trei pere, zece boabe de ienibahar, ca și ardei iute, cu măsură acesta. Un munte de mure acoperite cu zahăr... Și pâine moale, proaspătă, coaptă cu o zîmăntă”.

Pentru un român, romanul lui Nikos Themelis poate fi sau nu neobișnuit (prin descrierile făcute de dragul atmosferei), dar mai ales în lumea germană unde acest autor a fost destul de tradus, isprăvile grecilor din Carpați vor găsi cu siguranță ecou.

nocturne

pentru Brașov, așa cum Kronstadt era cel german). Farmecul cărții nu trebuie căutat deci în subiectul destul de anost (chiar dacă pe alocuri pigmentat cu aventurile fiilor, tineri și neliniștiți - o frumoasă Zoitsa care se mărită tocmai în Kerkyra, fiind jefuită pe drum și nevoită să își salveze căsnicia, deși rămasă fără zestre; sau călătoria tânărului Neofytos la Viena), ci în atmosfera creată de un maestru al sugestiei. Ploile transilvănene, șocante pentru un grec, nu au valențele rodniciei consacrate de romanul sud-american, ci pregătesc ideea de lume stearpă, fără finalitate („Ploua cu găleata, de săptămîni în șir, la Stefanopolis, dar și în Carpații din jur. Orașul, cu 18000 de suflete și 43 de bresle - pe care sașii îl numeau Kronstadt și căruia transilvănenii, ca și moldovenii și valahii, de altfel, îi ziceau Brașov - , fără dușmani, ciumă sau holeră, se simțea din nou asediat, gata să fie-nngenuncheat de stihile naturii”). În orașul „sombriu și melancolic, înverșunându-se să reziste, cu răbdarea ajunsă la capăt”, printre urși, tâlhari și descântece, negustorul Theofanis îndrăzne-

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

**Revista este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor
Literare (A.R.I.E.L.),
înființată în baza Hotărârii
judecătorești și recunoscută
de Ministerul Culturii și Cultelor**

**Revista „Lucașfarul” este editată
de Fundația Lucașfarul, cu sprijin de la
Uniunea Scriitorilor din România
NU și de la Ministerul Culturii și al Cultelor**

Redacția și administrația:

Calcea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calcea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001

Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele
RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.
Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1,
Corp B. Sector 1, București, România la P.O. Box
33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail:

abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro
sau on line la adresa www.rodipet.ro

la limită

Într-un foarte scurt text - pe care l-am citit cu multă vreme în urmă -, probabil reluarea sau simpla transcriere a unei conferințe, Henri Bergson făcea o caracterizare de ansamblu a filosofiei franceze. Marele gânditor - probabil ultimul creator al unui sistem metafizic, în esența sa ontologic, al lumii, care merită să fie considerat drept o integrală realizată asupra ansamblului problematicii filosofice - consideră în paralel contribuția țării sale și aceea a Germaniei la domeniul de raportare a creației la care el însuși contribuise și care îl privea, domeniu desigur vizat în analiza conținută în acea lucrare de mici dimensiuni. Bergson nu scapă, nici măcar el, de fascinația intelectuală exercitată constant asupra lumii intelectuale de operele de o superbă capacitate critică, analitică și totodată de sinteză, exprimată în strălucita serie de opere filosofice elaborate în limba germană, în spațiul cultural care s-a considerat și a fost adesea universal apreciat drept aparținând, înainte de toate, filosofiei și muzicii. Henri Bergson află, totuși, în criteriu pentru a distinge filosofia franceză în ultimele patru secole drept cea mai importantă în ansamblul filosofiei întregii lumi, in-

Caius Traian Dragomir

klusiv atunci când este avută în vedere enorma componentă germană a domeniului teoretic. Germania oferă lumii, în perioada modernă, un grup de filosofi ce reprezintă vârfuri ale cercetării și creației celei mai profunde, personalități de geniu, unele de o valoare ce le face să marcheze indelebil, specific și decisiv, forma gândirii umane; ele au dat însă lucrări și, deci valori distincte, între care conexiunile sunt limitate - alcătuiesc o serie de culmi, însă nu se așază în continuitate, iar concepțiile pe care le întruchiează și care se succed nu alcătuiesc un flux, nu constituie într-un fenomen coerent. Ele, parcă r spune autorul francez, nu sunt parte a "evoluției creatoare" a spiritului uman, deși amprentază egal atât această evoluție, cât și existența oazăză spirituală. Filosofia creată în Franța de Descartes și până în vremea sa, consideră Bergson, alcătuiește un curent unitar, reprezintă dezvoltare continuă; nu mai trebuie neapărat ublinat că acela care vede lucrurile în acest mod avea, pe de o parte, dreptate, iar, pe de altă parte, atribuia implicării conștiinței în evoluția creatoare, în durată, într-o autentică organicitate a dezvoltării, un rol și o determinare alică esențială.

Neîndoindu-ne, opera în egală măsură critică formatoare de sistem a lui René Descartes a nprimat modernității partea probabil cea mai semnificativă a caracterului propriu acesteia: critica metafizicii, așa cum este aceasta aflată în filosofia engleză, critica elaborată ca element central al filosofiei, în marile studii kantene adresate raporturilor cognitivului și ontologicului pornesc din cartesianism. Filosofia franceză are ca factor ce o ghidează, ca vector, impuls și cadru al orientării metoda cartesiană, precum și dubla aplicare epistemologică și zică proprie operei lui Descartes.

O eroare se strecoară însă în aprecierea comparativă a contribuțiilor a două mari culturi filosofice universale, așa cum a fost ea avan-

sată de Henri Bergson - o eroare care merită a fi relevată drept sugestie pentru demersurile teoretice actuale și a cărei sesizare nu modifică raportul înscris de Bergson sau pretins de acesta a exista pe terenul metafizicii moderne. Revin la remarcă lui Alfred North Whitehead asupra filosofiei europene: ea ar consta în întregime, notează coautorul **Principiilor matematicii**, în "însenuări pe marginea paginilor lui Platon". S-ar putea crede, în primul rând, că întreaga filosofie a lumii occidentale află în opera platonice un centru unificator sau cel puțin unul de gravitație, de organizare a problematicii, de structurare a scopurilor și a metodelor încercate. Deși Whitehead are, indiscutabil, în mare măsură dreptate, justetea observației sale nu este absolută iar variațiile pe tema filosofiei platonice merg uneori foarte departe, ajungându-se până în vecinătatea irecognoscibilului. Astfel, filosofia germană poate să consistă din culmi între care legăturile sunt puține - marii filosofi ai respectivei culturi dezvoltă comentarii, dacă le putem spune astfel, ale unor sugestii foarte diferite, generate de platonism.

René Descartes introjectează în subiect dialectica socratic-platonice. O semnificativă diferență dintre Platon și Descartes este că dezbateră dialectică, extinsă la o cât mai largă comunitate umană de către Platon, care face din participarea oricărei cunoștințe umane un obli-

gatoriu subiect, cel puțin potențial, al demonstrației filosofice, este transformată de Descartes într-o obligație interioară, într-o problemă intimă a fiecărei conștiințe. În continuare însă, filosofia franceză este obediencă cartesiană. Am notat în chip repetat că filosoful care nu se insera în niciun mod în tradiția platonice, realizând o nouă deschidere în istoria gândirii, este Jean Jacques Rousseau. Omul lui Rousseau nu se rezumă a fi o conștiință dialectică și un subiect al datoriei - el este un om pe de-a întregul, un om al drepturilor și implicit al libertății, al egalității și al fraternității, chiar dacă nu lui i se datorează sau nu înmănuncherea acestor elemente determinate ale condiției ontologice umane pe care el le-a fundamentat în conștiințe. Lui Rousseau i se poate recunoaște, alături de trăire și emoționalitate, raționalitatea carteziană, dar aceasta nu își subordonează existența.

Subiectul rousseauist, existând prin intimitatea sa, este predominant liric și nu dialectic. Iată, deci, în ce măsură Bergson se înșală: continuității carteziene filosofia franceză îi adaugă culmi ale căror înălțimi, valori, originalitate a conținutului ideatic, sensibilitate umană sunt incomparabile - ele retrasează noi direcții provenind nu doar inspirația platonismului, forța interioară a reflecțiilor carteziene, dar și intuiția sensibilă rousseauistă, devenită metodă la Henri Bergson și propria lor forță de dezvoltare, mistic-bergsoniană, la Pierre Teilhard de Chardin, devenită reînnoire înspre filosofia naturii, la Auguste Comte, spre legătura ființei și cului la Jean-Paul Sartre și, din nou către conexiunea intensității spirituale și a trăirii, deschise ansamblului comunității umane, la Michel Foucault. Oricât de adevărată, la ce ar putea servi o astfel de evaluare a filosofiei franceze? Filosofia franceză, prin personalitățile sale, între care Bergson însuși este unul dintre cele mai importante exemple, apare, înainte de orice, drept expresia conștiinței ca forță eliberatoare - nu vād ce alt model ar putea servi mai bine pentru o necesară și posibilă renaștere filosofică viitoare.

acolade

Dezertarea reperelor

marius tupan

O autoritate se plămădește anevoie. E recunoscută și mai greu. Ajunsă, în culmea performanțelor, mulți își fixează ceasurile după ea, își modifică până și gusturile pentru a o imita, trage cu ochiul la felul cum se îmbracă, îi află lecturile, pentru a le urma. Nu trebuie considerată vedetă, care, în zilele noastre, are un sens peiorativ, date fiind manifestările sale și destule apariții pe sticlă. Doar televiziunea, cică, ar avea un rol decisiv în impunerea vipurilor. Cel puțin așa e percepția generală. Numai că personalitatea apare rar pe acolo, lăsându-se greu filmată, dar, când se hotărăște să o facă totuși, intervențiile sale sunt de bun simț, consistente, trezind, firește, admirația privitorilor. Chiar și aceia care nu-i înțeleg toate partiturile, ca Gigi Becali, spre exemplu, care oftează din adâncuri: Da, dom'le, e ceva de capul ei! Dacă începe să facă și audiențe, e urmărită și vânată de partide. Un filosof, un artist, un ideolog sunt agreați de politicieni, ca să aibă și ei cu cine defila. Cu cât mai mare cultul pentru careva, cu atât mai bine pentru ei. Așa e în toată lumea, nu-i doar o premieră românească. Un dictator, l-am numit pe Fidel Castro, e încântat că se bucură de prietenia lui Márquez. Un premier spaniol exaltă când se află în compania aceluiași câștigător al Premiului Nobel. Exemplele ar putea continua, dar ținta noastră e în altă parte. Spre dezertarea unor creatori de la misiunea pentru care s-au pregătit și sacrificat.

Nu toți, așadar, rezistă tentațiilor. Ne place să credem că victime devin doar aceia umflați peste noapte, grație conjuncturilor. Care și-au clădit gloria prin diverse mijloace, în vremea în care până și comentarii exigenți au cucăit, iar societatea trecea prin variate bulversări. Marile spirite ilustrează consecvența, cele artificiale o mimează doar. Altfel n-ar avea atâtea căderi și gesturi dezagreabile, construind istorii cu Zaraza și încălzind ciorbele savurate de Ionel Teodoreanu. Toate astea țin de tentațiile vieții, dar, îndeosebi, de caracterul oscilatoriu al individului. Sau de turmentarea simțurilor. Exemple stridente le-au reprezentat Sadoveanu, Călinescu, Argezi, dar erau totuși sub presiune bolșevică, care, pe neînduplecați îi mai împingeau și la răcoare, să le ia altfel temperatura. Acum, nu mai este un astfel de pericol.

Și, totuși, întâlnim destui complici ai compromisului, care-și ignoră o întreagă carieră pentru a-și satisface clipa. Unii cârtitori sunt ispiți să spună că acelora le-a luat Dumnezeu mințile, alții, să afirme, că i-a orbit ochiul dracului, și nu puțini rămân aceia care consideră că gesturile scandaloase întrețin variația. Sau căutările, nu întotdeauna benefice. Necazul vine din altă parte: fac prozești. Cei slabi de înger, fără rigoare și discernământ, îi imită în cele mai aberante manifestări: gata să instituie un curent în arta pe care o cultivă. Ceilalți, care rezistă și slujesc cu devotament actual creator autentic, sunt ironizați, marginalizați. Răul pe care-l provoacă realizații într-un domeniu e mai nociv decât cel cauzat de velleitarii agresivi: pentru că e unul care vine de la cei legitimați totuși în creație. Abdicarea de la principii solide, moralizatoare e resimțită ca o criză, căci, de la distanță, sunt supravegheate vârfurile și mai rar podișurile montane. Aparențele sunt mereu înșelătoare, prestațiile, pline de surprize, iar derutații nu mai aleg urda de brânză, incredințați că trebuie să-i urmeze pe măștri, nu pe cei care nu și-au căpătat un asemenea statut. Zice-se că aceștia, în rigiditatea lor, n-ar accepta zecile și așteptările contemporanilor. Nu cumva Homer mai aștepta și el din când în când? Și, dacă ne amintim bine, chiar era orb!

Înfrigurata cântare de taine ale firii

Masca unui înger (Editura Danubius, 2006) e cea de-a douăsprezecea carte a temerării și infatigabilului sonetist, însetat fără sațiu de lumină iisusică, Aurel M. Buricea. Poetul știe că în afara verbului primordial care este Dumnezeu, nimeni și nimic în acest nesfârșit univers nu-și poate afla rostul existenței. Replicile, umile, din dialogul cu Divinitatea, sunt retorice și ele maschează smerit o dureroasă și perpetuă spovedanie a căutătorului de repere metafizice „la mijloc de rău și bun”, cum ar spune un celebru înaintaș venind tot dinspre punctul de joncțiune și al matematicilor cu pura muzicalitate a limbajului răsfrânt în rugăciune. Verbul e mereu mai presus de materialitatea acestei lumi în care cei mai mulți muritori zăbovesc fericiți *sine die*. Dezobiectualizarea poetului care doarme „într-o gușă de privighetoare”, spre a-și dispersa sinele lumesc nu e deloc senină ori complet debarasată de temeri: „mă desparte de sinele meu cu teamă/ o lume zidită în obiecte/ numai verbele vor trece de vama/ orbește viața mea în manuscrise/ iubirea rățăcește-n subiete/ cele ce vor fi au fost deja scrise“ (**balans între două lumi**).

Desacralizarea galopantă a acestei lumi e una sfâșietoare. Între cer și pământ, între cei

galaxia cărților

care-au fost și care vin, căile de acces ori de comunicare sunt tot mai nesigure și vremea estompării lor totale nu-i deloc departe, valorile morale și afective venind din străfunduri ancestrale clătinându-se și diminuându-se fără încetare, reactivate fragil și pălpăietor doar arare și festivistic: „din veac nu mai au loc în cer părinții/ și-n fiecare an ei vin la botez/ la nunți, la pomeni și eu plâng și oftez/ de dor aud cum cad din altar sfinții// pe-un dangăt de zare încet coboară/ ca niște copii în prima zi din an/ după vară// din infinit îi tot aștept să vină/ cu crengile de pruni rupte de roade/ stau la poartă cu pâine în grădină// timpul miroase a grâu și tămâie“ (**psalmi II**). Vectorul trecutului se răsucesce, din rațiuni mântuitoare, spre un spațiu temporal vizionar, din nefericire bântuit de conotații apocaliptice, ceea ce sporește imperios necesitatea manifestării miraculosului creștin de reșezare a lumii pe temeliiile ei statornice de credință (**rug de vedere**). Demersul anescathologic, chit că doar unul tergiversant, implică și salvarea poetului prin gestul textualizant/textualizator al ființei de carne și sânge, altminteri neînțeles și hăituit de semenii: „trunchi de ulm verde voi sta în ninsoare/ stele de dor sclipesc prin umbra rară/ Logos-Sfânt va-ncolți în primăvară/ iar eu voi

fi unghi de pasări călătoare// alt timp vor face din trecut profeții/ trădarea și-a înfipt în mine colții/ doar cei nenăscuți mă iubesc cu toții“ (**tablou cu scafeți**). Respectiv: „un reviem cântă acest univers/ stau în cuvinte ca pește-le-n mare/ ruga unui corp se află-n mișcare/ Dumnezeu mă cheamă-n fiecare vers“ (**lecție de zbor**). Păcatul original e însă mereu întrupat și derulat cu fiecare ființă, iar blestemele, o dată lansate, își urmează traiectoria erodantă în fiecare ins, ambele ipostazieri înscriindu-se dialectic în logica firii tânjitoare după edenul pierdut și motivând căutarea febrilizată a adăpostului oferit de logosul vindecător (**geneze**). Universul renaște din numere tainice, cum pasărea din cântec și propriul ei zbor, întrucât „realul bea roua din imaginar“ (**zbor mut**).

Există însă o merie revoltă împotriva oricărei nefaste deveniri, a oricărei treceri implacabile a timpului, a efemerității care constituie nota tragică a condiției umane și nu doar a ei. Poetul nu pregetă în acest caz, și în silage argezian, să-l culpabilizeze pe Creator (**dorul de iubire**). În descendență baudelairea-rimbaldiană, poetul ilustrează dualitatea propriei ființe și mai ales drama ontologică pe care această ființă neliniștită o traversează: „Stau în două ființe fără să știu/ una plânge alta joacă la nuntă/ toată vremea între ele se-nfruntă/ între număr și cuvânt bate-a pustiu// cine desparte azi răul de bine/ două maluri răsfrânte-n același râu/ scufundat în noapte până la brâu/ zorii din vers ca un roi de albine“ (**eu sunt altul**). Discursul nu se mulțumește însă să constate eterna pendulare a omului între rai și iad, între bine și rău, între Dumnezeu și Satan, ci pledează implicit pentru credința ce poate amprenta pozitiv trecerea și, eventual, propulsa supraviețuirea prin onorarea harului poetic perceput ca o restituire cu dobândă a ceea ce a împrumutat cândva din logosul divin. Din aurul sau din argintul sunetelor poetul știe că va putea topi și turna ortul pentru trecerea tuturor vămilor nu numai ale pustiei ce va să zică oricum, ci și ale epifaniei ce-i va succede în asimilatul scenariu christic izbăvitor de tentații de-a lungul și de-a latul destinului terestru tentacular. Creația mistuitoare de eu pământesc și-a avut încorporată în sine propria-i penitență și a antrenat cu ea o mare parte din ispășirea inerentă spre a netezi cărarea spre iertarea supremă și țărnul edenic recâștigat întru atractivă lumină: „mă-nstrăinez de mine zi după zi/ se cuibărește vremea în sonete/ biografia mea șir de regrete/ stele-n derivă mă pot călăuzi// în urma mea aud timpul cum latră/ ca un câine hămesit prin zăpadă/ părinții mei s-au retras în baladă/ ultimele amintiri ard în vatră“ (**alt univers**). Încrederea-n propriul act poetic e pe deplin justificată: „Cred în sonet cum cântecul în gușă“, spune el în finalul piesei **joc naiv**, mereu conștient de a purta în trup „pământul nopții“ și că vremea stă la pândă să-l prindă „în cerc de pom“ (**limite**) pe cel ce aude „cum plâng literele în sonet“ (**gândul din gând**). Coborând în sine „ca-n mine de sare“ poetul conștientizează c-a devenit „cântecul

ce-a născut ciocârliă“ și că „materia l-a răstignit pe zenit“ (**povara acestui eu**). Arderea pe rugul poeziei e, în fond, un triumf al spiritului (**lemn de troițe**), dar și o resacralizare a lucrurilor ce-și retrăiesc nedihna tainică din jur pentru că Dumnezeu își face simțită prezența atotcuprinzătoare și această prezență tămăduitoare de vicisitudini și de contingent pauper a cărui jalnică meschinărie te poate încartirui în ea (**psalm I**).

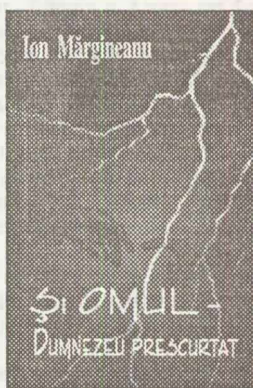
Poetul care simte „frigul dintre cuvinte“, dar e „cuptor încins“ între două numere, nu vrea nici pe departe să se împace cu „umbră nopții“ și nici să treacă „prin mit ca un străin prin gară“, face să-i pulseze inima-n sonete și vede cum „se fac fluturi literele din vers“ și realizează revelator și dureros că n-ar fost „timp din timpul altui univers“ și, implicit, „îmăpărăție a Cuvântului“. Pasarela între trecutul fericit și prezentul ori viitorul din ce în ce mai sumbru îi sporește solitudinea și tristețea neantizatoare ca în acest final de bocet-rugă, când e mai mult decât evident că doar Dumnezeu i-a mai rămas, extincția finală putând echivala în acest sens cu atât de râvnita contopire supremă cu divinitatea (**bocet**). Plânsul iubitei nu poate fi, în această ordine de idei, decât „un bocet de lumină“, dragostea rămând cu o altă modalitate de textualizare, ca în acest vers din poemul mai sus citat: „iubire noastră intră în poveste“.

Somnul nirvanic al îndrăgostiților nu poate să se consume decât tot într-un sonet ocrotitor ca o casă. Jertificarea de sine, adică zidirea în număr, în cuvânt, în vers, în sonet sau în carte nu-i deloc ușoară sau confortabilă și poetul visează nu o dată libertatea al cărei sens major îl dă senzația de zbor: „ure Golgota cu crucea grea pe umăr/ de ce nu mi-ai dat, Doamne, altă soartă/ să nu mai mor zidit în acest număr“ (**zidit în acest număr**). Un oarecare echilibru stabil, ca în poemul cu acest titlu, îl aduce zidirea în lumina iisusică, dar și aici lacrima lăuntrică își durează sălaș în trupul păgân a poetului în care Dumnezeu, implorat în altă parte să ținutiască pe loc clipa cea repede adoarme fără să știe.

Discursul poetic al lui Aurel M. Buricea, de o impecabilă coerență, de o rară profunzime gnomică și de o scilpitoare frumuețe aforistică se răsfrânge neîncetat asupra-i și vorbește de înfrângerea tentațiilor lumesti, de sacrificiu ființial neîntrerupt pe care-l presupune textualizarea ca șansă epifanică la judecata dintotdeauna a timpului îndumnezit prin credința în Logos a celui ce cu de la el inițiativă și neștiut, osârdie în infrigurata-i căutare de taine ale firii și presat de cortina toamnei existențiale ce stă să cadă, își aprinde propriul său rug moritic „aș vrea de moarte să mă pot ascunde/ cu aripi imense arse de văzduh/ liber să plutesc pe valuri de unde...// cercui în trunchi de arbore să rămân/ să simt cum respiră-n frunze Sfântu Duh/ dar la taina lumii un răspuns amân“ (**cercui de taină**).

(ion roșioru)

1) **Și omul -
Dumnezeu
prescurtat**
(Ion Mărgineanu)
Editura Altip

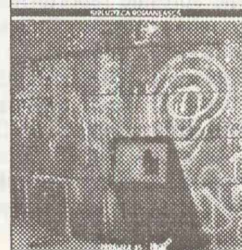

2) **Pur și simplu**
(Alexandru Priboieni)
Editura Semne

3) **Grafferul din
lift**
(Constantin
Abăluță),
Editura
Paralela 45

Constantin Abăluță
Grafferul din lift

Cuvinte care nu se văd

Poemele din **Limba șarpelui călător** (Editura Ramuri, 2006) apar târziu în volum, la șase ani de la premiarea manuscrisului în cadrul unui prestigios festival de poezie raiovean, poate pentru că Mihai Firiță se umără printre acei autori cu „vocație lirică devărată” (v. Gabriel Chifu), deloc grăbiți să vadă numele tipărit pe o carte. E de presupus, de la forma în care s-au prezentat în concurs și până la varianta finală, versurile au fost distilate de mai multe ori, pentru a li se bține acea tărie și esențializare de care au nevoie și creațiile, și creatorii: „pietrele acolo lutesc pe apă/ un lucru obișnuit ca și cum imeni/ nu ar mai crede în apocalipsă/ spunem despre pietre vorbeam/ despre traversarea pe apă // din întuneric apare/ ne ține de tig” (**Traversarea pe apă**).

Mihai Firiță selectează din miturile biblice câteva elemente fundamentale, pe care le reinterpretă poetic și le introduce într-o mitologie proprie. El trăiește sub semnul crucii, dică pe orizontală, printre ceilalți oameni (de aici prezența lui „noi” în locul lui „eu”), precum și pe verticală, în sensul unei legături permanente cu divinitatea, dar poezia este intelectualizată, uneori ermetizată, iar simbolurile mistice - decelate în structura metaforică în care sunt introduse.

Unele poeme (v. **Nimic mai mult**) au spectrul unor colinde în care profanul și sacrul se întâlnesc într-un spațiu rarefiat al artei: când au venit după mine/ gospodari oameni de casă cetățeni/ de prin partea locului/ am abilit marginea de unde/ începe arta așa cum pusese/ arta lor nu-i și arta mea/ între noi se nimplea groapa cu var”. Statutul artistului este cel de demiurg ce va fi sacrificat („am venit m plecat/ pentru ei/ eu trăiesc în leagănul porții”), iar relația **eu-ei** implică lecția, exemplul, diferența și jertfa. Poetul este cel care trebuie, asemenea lui Iisus, să ia asupra-i făcătoarele cetății și s-o purifice, chiar știind că va ate la porți și că nu i se va deschide: „nu arde imic mai tăcută ca piatra/ beam pe la margini/ orneam pe la porți” (**Nimic mai mult**).

Viața ca vis (motiv filosofic/ romantic) resupune, în poemele lui Mihai Firiță, o resumare a istoriei, o comuniune de ființe vegetale ori de pietre „incandescente”, supuse asiv unei combustii exterioare: „vor veni lupii or lua istoria/ de la zero într-un vacarm cu chii/ strânși tunși chilug fără memorie/ ne vor scrie trecutul/ fiecare așteaptă liniștit/ rtilitatea pământului/ comuniunea/ peste tot lutul moale/ semne adânci inimii căzute/ ind se aprinde lampa lupii/ zâmbesc amar orbește-mi ca atunci/ suntem totuși împreună/ penumbră pentru istorie pentru/ biografi artori uituci // (spre nord treceau călători/ cu izunarele pline/ ierburi frumos mirositoare/ etre incandescente/ întotdeauna vor ajunge

să/ nu se mai recunoască” (**Visul. Prada**).

În ciuda sentimentului de apartenență la o specie vânată, supusă agresivității de tot felul, oamenii nu mai sunt solidari, au pierdut ceea ce-i lega, adică percepția sacrului, capacitatea de transfigurare și de idealizare a lumii înconjurătoare, de aici imposibilitatea comunicării - în plan terestru, cu ceilalți - și în plan astral, cu divinitatea. „Comuniunea” se transformă în „marele tren al tăcerii”, cu destinație vidul: „marele tren al tăcerii/ a fost închis în gara prăbușită/ cândva mă priveam plecând spre/ capitale celebre în praful de cretă/ am lăsat urme mă așteptau/ o grădină o gașcă un vis prin/ parcuri parfumuri de noiembrie/ aristocrație alcooluri subțiri/ jumătăți de cruci pentru cine/ nu pleacă până la urmă” (**Marele tren al tăcerii**).

Poemele lui Mihai Firiță reușesc să comunice o atitudine resemnată în fața apocalipsei în curs; poetul vede semnele ei prevestitoare și le anunță nu în mod spectaculos, nu văzându-se drept unul din simbolicii săi cavaleri, ci în calitate de martor pasiv ca și piatra (motiv poetic reluat obsesiv): „eu nu mai vreau să înving să port/ medalii să fiu chipeșul târgului/ pe brațul stâng un cap de tigrul/ tatuat vreau să-mi prind turul/ în sârma ghimpată prizonier/ la revedere viață cazonă mă gândeam/ să-i plătesc să-i las cu/ tablele lor să răd de cozile/ lor de rândunică // după un timp au vărsat/ saci de capete tăiate/ s-au rostogolit până la glezna mea” (**Până la gleznă**).

Actul de creație își pierde semnificația sacră într-o lume de artiști alienați, incapabili să comunice și să se comunice esențial: băiguicelile erotice, imitația, derizoriul ascund un vid al trăirii și sărăcie emoțională: „în lumina pură în acest miez/ alb mâncat de viermele hârtiei/ puteam lua drept bun orice/ lucru perfectiunea poemului legăturile/ de la mâna miresei/ talentul dresorului/ înghesuși la marginea neantului capăt/ de țară o falie între boală și oboseală/ ne lăsăm purtați de băiguicelile erotice spre/ fericitul pretutindeni concesia sub/ ochii noștri carapacea necesară dorința/ de care nu ne putem lipsi” (**Mai alb ca orice**). Plânsul poetului se aseamănă în aceste condiții cu plânsul inorogului cantemirian, sortit să nu fie auzit și înțeles într-o lume bolnavă incurabil de agnozie auditivă: „plâng și nu știu de ce/ dar cine va veni singur își va pierde/ sângele dolarul de argint/ mărunțișul/ trupul în fum decolorat urme/ de cernală din lacrimi de copil” (**Plâng și nu știu**).

Destinul poetului care mai caută valori pierdute - puritatea, idealul, comuniunea de tip euharistic, legătura cosmică dintre suflete prin intermediul actului de creație artistică - în epoca actuală, hedonistă, consumeristă, pragmatică, distrugătoare de mituri, este cel al lui Don Quijote: „de altfel pot să creadă orice/ ei poartă vina așa cum pui/ arma la ochi rumegă/ medicamentul o mulțime de voci/ închise într-o pastilă vor ajunge/ dincolo de hotarul ținutului în care/ cade focul // sancho și bucățica lui de zahăr/ cutii de conserve și

margareta/ podoabe ieftine pe drumul mătășii // pot să zică orice pot să/ se supere femeia/ se frânge ca pâinea/ se-mparte la toți/ abia acum am aflat/ numele ei repetat în vis/ purtat pe buzele tuturor// dar acum știu publicul plătit/ are dreptul la fân/ pe lângă casă se furișează/ siluete de vânători// (bizonii orașului/ stau tolăniți pe tarabe -/ un dirijabil peste visul lor)// și-apoi să-ți lași numele/ dâra călăuzitoare pentru/ băieții care se lasă spre casă umbra/ tutunului înaintea umbrei mele/ vânatul de clasă” (**La toți**).

Șarpele păstrează din mitul biblic conotația de agent al iluziei, al ispitei, al răului inevitabil care, paradoxal, vine să îplinească un plan divin prestabilit. I se adaugă o conotație suplimentară de drum inițiativ spre cunoașterea de sine, de principiu dinamic intern, cognitiv și afectiv: „să continuăm să începem măcar/ din crucea drumului spre cel mai/ îndepărtat orizont/ mâna lui încoace și-ncolo/ să-l căutăm sub scoarță șarpele/ visează șarpe poate părea o/ stângăcie un lucru derizoriu care ne/ seamănă simboluri statui/ exemple fără haine pe ele” („Peste surâsul invizibil”).

Nevoia de modele, ca și comunicarea cu sens și cu scop sunt derizorii, poetul conștientizând dezumanizarea progresivă, robotizarea ființei umane, pierderea gestului arhetipal: „aștept sub biciul ploii/ să mă prindă și pe mine retorică/ exercițiul celor de peste 30 de ani/ cu ochii închiși să învăț reverența/ îndoirea genunchiului/ tehnica/ mersul spre punctul orbitor/ pe sub pământ și în aer/ să caut modelul” (**Mașina de mers**).

galaxia cărților

Limba șarpelui călător este o utopie, un mit resemantizat pentru a înlătura opacitatea, măștile și spaima în fața cuvintelor „care nu se văd”: „dar dacă stai deoparte/ pe strada veselă // case de ceară timp/ de șapte ani petrecuți // printre lucruri atât de simple/ sorbind laptele alături de/ prietenul tătuca nehuștan/ dimineața și seară/ va veni și te va iubi/ cu lentoarea lui caldă aproape intrând/ sub pielea de adolescent // (nu am fost cu ei/ am lipsit/ le-am stricat numărul/ cu bucurie am trecut mai departe/ nu am zis nimic) // aproape de fiecare dată/ amețit de atâtea lucruri triste/ pe care le înregistrezi tifon/ peste ochi cuvintele nu se văd/ te întrebi cine plutind în/ josul râului mai are nevoie de cine/ păstrezi ceea ce mai rămâne/ vesel mască de plumb/ cu iubire păstrezi” (**Limba șarpelui călător**).

Tradus impecabil în limba engleză de Victor Olaru și ilustrat cu lucrări de Marcel Voinea, volumul de debut al lui Mihai Firiță poate, cum spune Gabriel Chifu în postfață, „trece surprinzător de bine proba timpului”.

(valeria manta-făicuțu)

1) **Don Quijote -
cuvinte între
mituri**
Andreea Olaru
Cervatiuc)
Editura Floare
albastră

2) **Un an din viața
lui Eminescu**
(N. Georgescu)
Editura Floare
albastră

3) **Reverii sub
tei**
(Adrian Voica),
Editura Floare
albastră

Norman Manea, exilul și Povestea (1)

adrian g. romila

„**P**ropria mea biografie are o amprentă europeană, într-un secol care și-a încărcat istoria cu teribile suferințe. Europa nu înseamnă doar leagănul democrației occidentale, ci și tragicul experiment totalitar, fascist și comunist. Am fost alungat prima oară din România la 5 ani, în 1941, trimis la moarte de un dictator și o ideologie. În 1986, la 50 de ani, printr-o ironică simetrie, a trebuit să-mi părăsesc țara, din cauza altui dictator și a altei ideologii. *Holocaustul, totalitarismul, exilul* - experiențe fundamentale ale contemporaneității - sunt intim legate de definirea străinului și a înstrăinării. (...)

La viață se readaptează supraviețuitorul, cu acea impertinență a banalității care este chiar viața. Reîntoarcerea, renașterea și readaptarea la actele elementare ale vieții are ceva patetic și misterios, jalnic și măreț, deopotrivă“.

„Bertold Brecht considera exilul «cea mai bună școală a dialecticii». Într-adevăr, exilatul, refugiatul devine străin ca rezultat al unei schimbări. Prin însăși existența sa, străinul este mereu obligat să mediteze asupra schim-

cronică literară

bării. În Berlin, în primul meu an în Occident, am cumpănit zilnic chestiunea înstrăinării. Preocupat nu doar de exilul intern din care tocmai scăpasem, ci și de conceptul însuși al exilului. Simțeam, din nou, că istoria îmi umilise aspirațiile, forțându-mă iarăși la o aventură nedorită. Încercasem, în toată perioada postbelică, prin lectură și scris, rezistența interioară împotriva presiunilor externe.

Pare greu de crezut că într-o societate totalitară «Eul» poate supraviețui. Interioritatea era totuși o formă de rezistență, oricât de imperfectă, inevitabil imperfectă. Era centrul vieții morale, separarea de agresivitatea corupătoare a mediului, speranța, oricât de incertă, a integrității conștiinței. «Eul» rămâne, chiar și în mediul totalitar, unde presiunile externe sunt ubicue - poate, mai ales acolo -, locul disputei dintre nevoia centripetă de conservare a individualității secrete codificate și aspirația centrifugă spre eliberare“.

„Patria își revelează semnificațiile ambigue mai ales în violența rupturii, intensifi-

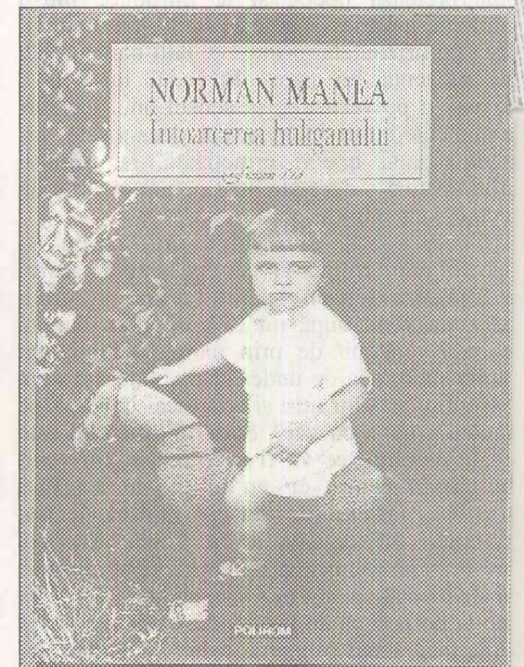
când nevoia autointerogației. Lumea înstrăinării este și a alienării de tine însuși, nu doar de ceilalți: exil în cel mai comun sens cotidian, cât și în forma transcendenței celei mai pure“.

Am reprodus în capul acestui articol trei pasaje dintr-un volum de eseuri din 1997 al lui Norman Manea, *Despre clownii: dictatorul și artistul*, fiindcă mi s-a părut că ele dezvoltă cel mai elocvent teme întregii literaturi a autorului și atitudinea sa în fața unui destin mai mult decât vitreg. Dincolo de sau poate inclusiv cu postura hilară și aparent ieftină, clowneria e definită de Norman Manea ca o atitudine tragică, reprezentativă în grad maxim pentru *artistul* de pretutindeni, captiv, prin ironia destinului, capriciilor aberante și profund antispirituale ale *dictatorului* de oriunde. De fapt, nici nu știu dacă poate fi vorba de un plural al temelor autorului de origine română. *Holocaustul, totalitarismul și exilul* sunt legate indestructibil de altele, sunt amestecate până la contopire, într-un fel de panoplie imaginară în care totul are legătură cu totul. Asta se întâmplă mai ales pentru că cel ce le-a dezvoltat redundând într-o formă sau alta a scrisului (colaj - *Anii de ucenicie ai lui August prostul*; roman - *Plicul negru*; povestiri și nuvele - *Fericirea obligatorie, Octombrie, ora opt*; interviuri - *Casa melcului*) le-a trăit în cel mai adevărat sens al cuvântului: condiția creatorului într-o lume absurdă, supraviețuirea la granița iraționalului istoriei, riscurile intelectuale ale angajamentului politic, avatarurile prietenilor sincere, relația dintre documentul realist contondent și fabulația pură. Evreu condamnat prin naștere unui spațiu cu mare potențial evenimential (zona Sucevei, devastată, deopotrivă, de deportările antonesciene și de pelagra stalinizării) și unui timp generos în experimente totalitare (antisemitismul oficial al anilor '40 ai secolului trecut, comunismul dejist și ceaușist), Norman Manea și-a creat din exil și din înstrăinare o postură care să-l salveze, ca scriitor și ca om, din infernul repetabil al unei Românii zdrobite de istorie. Asta l-a făcut să emigreze definitiv în 1986, mai întâi în Germania, cu o bursă, apoi în Statele Unite. E de precizat că ar fi avut ocazia s-o facă mai demult, plecând legal în Israel, dar, remarcabil, n-a făcut-o, pentru că a luat limba română drept o „casă a ființei“ (protectoare în orice condiții) și a crezut în scris ca formă de rezistență. Până nu s-a mai putut.

Dar ar fi fost prea simplu un exil pur geografic. Pentru Norman Manea, înstrăinarea e constitutivă ontologic, ea înseamnă, mai presus de toate, exil interior, care pornește chiar de la fatalitatea apartenenței la un neam

al exilaților și se lipește perfect pe alienarea de sine și de ceilalți a scriitorului de profesie. Toate reflecțiile sale anterioare s-au concentrat pe această direcție și recent s-au copleșit așa putea zice, într-un roman deconcertant prin stil și material, dar captivant prin puterea de evocare: *Întoarcerea huliganului* (Polirom 2006, ediția a II-a).

Romanul care l-a propulsat pe autor tot mai aproape de Nobelul pentru literatură și care i-a adus premiul „Médicis étranger“ e într-adevăr, un experiment epic greu de încadrat. Preponderent autobiografic, abundent de comentariu și precis în date, textul *Întoarcerii huliganului* caută să teoretizeze eseistic și ficțional, deopotrivă, condiția artistului azvâr lit încă din copilărie la marginea celorlalți. Acesta e, de fapt, „huliganul“, campionul marginalității și exercițiului intelectual ca salvare dintr-o istorie absurdă. Cu trimiteri insistente la tipologia universală a călătorului și a exilatului inadapdat (sunt amintiți „martirul“ reprezentat de Chagall, „singurătatea poetului“ definită de Paul Celan, rătăcitorul Leopold Bloom al lui Joyce, tragicul persona-

al lui Mihail Sebastian din *De două mii de ani* și, cel mai important, „huliganul“ acestui din urmă din *Cum am devenit huligan*, e filosofia marginalului de totdeauna: „nu sur un partizan, sunt mereu un disident“), dar și parabola României socialiste create de Culiuanu în dubletul narativ al Jormaniei Manea își recrează epic destinul. El începe în fabula romanului de la vârsta de cinci ani când a fost deportat în Transnistria, cu familia, până în prezentul american, când s-a decis să-l pună pe hârtie. Structura cărții e corcepută pe două „întoarceri“, adevărate și simbolice, în același timp.

1) Emil Giurgiuca - Sub povara vremurilor (Liviu Grăsoiu) Editura Vestala

2) Scenarii de istorie literară (N. Georgescu) Editura Floare albastră

3) Poesii (Mihai Eminescu), Ediție critică sinoptică de N. Georgescu Editura Floare albastră

A trecut încă un an, cel de al 2006-lea al erei noastre. a trecut și o lungă vară, în mod excepțional una deosebit de blândă, am avut parte de o toamnă care s-a prelungit până pe la Crăciun și, iată, nu m-am ținut de cuvânt și în timpul acesta, într-un punct îndeobște considerat „sezon mort” să-mi întrec în cititorii cu observațiile mele „despre cuvinte”, semnaland curiozități sau dezacorduri pe care le văd pătrunse în comuna exprimare, deși ele sunt uneori grav greșite. (Televiziunea, chiar și cea națională, joacă, din păcare, un rol maxim, observat de atâta lume, încât e regretabil că ea nu se sesizează de această adevărată crimă la care asistăm, dacă nu se poate reînființa măcar un sfert de oră zilnic de îndrumare în materie și mai ales corecturi - nu „corecții”, deoarece cuvântul acesta înseamnă ușor altceva.)

Așadar, neglijența mea, nu căldura mare m-a făcut să nu-mi comunic observațiile pe care le descriu concentrate asupra unei curiozități inexplicabile prin propriile-mi puteri: invazia terminologiei din sfera curselor de cai în comentariile și chiar vorbirea în sensul cel mai larg. Și asta pentru că e vorba de un sport care a fost practic vorbind desființat de comuniști, deși era foarte popular înainte de venirea lor, baza lui materială depinzând în întregime de Vechiul Regim și de posesorii înstăriți, pasionați ai aceluia nobil animal. Mentalitatea lor barbară și plebee nu suporta prezența în cartierul în care ei își instalaseră reședința, cu „casa” simbol, adică a „Scânteii”, a vreunui hipodrom, ba încă unul dotat cu una din cele mai frumoase tribune din țară, un monument cultural în fapt care-i uluia pe străinii veniți în

opinii

Capitala țării (cum se întâmplă și cu altele aparținând instituțiilor ce confereau Bucureștilor un neașteptat aer de civilizație.

Acuma am ajuns una din puținele capitale europene care nu avem niciun hipodrom, de unde, înainte aveam cel puțin două; cu „reuniuni” regulate, miercurea și sâmbăta pentru trap, joia și duminica pentru galop, care atrăgea cel mai larg public, mai mult decât fotbalul și boxul și, oricum, decât campionatele de atletism, ca să nu mai vorbesc de rugby și de sporturi de sală, precum volei și baschet.

Puțin știu că expresii devenite curente în limbajul popular precum „handicap” sau „a lua o plasă” vin de pe câmpul de alergări de cai, cum se întâmplă și cu „pe ultima sută de metri” sau „în linie dreaptă”. Nu mai vorbesc de expresii de argou truffist, precum a câștiga „la mustață” sau a făcut (a luat) un „galop de sănătate”...

Interesant e că mulți termeni inițial hipici au trecut la alte sporturi devenite acum mai populare, precum atletismul sau natafia: a câștiga „cu mai multe lungimi” se potrivește și la natație și canotaj, ba chiar la ciclism și automobilism, fiind vorba de o măsură arbitrară (lungimea concurenților pe orizontală, poziția normală a calului, dar și a înotătorului) și, deși absurd să spui la fotbal că o echipă a câștigat cu mai multe lungimi sau că a biruit „la potou” ca și caii, atleții se „aliniază la start”, dar nu se lepartajează în final prin lungimea corpului. A câștiga „cu un cap” sau „scurt gât” e la locul său la finișul unei curse de cai și erau termeni oficiali, nu și „la mustață”, termen argotic, care voia să spună că pentru a se desemna învingătorul s-a recurs la mustața calului, ceva ce nu există. Cursa a fost așadar foarte „strânsă”, dar numai pe hipodrom am auzit că învingătorul a fost stabilit „la fotografie”, ceea ce se potrivește însă și la atletism, canotaj și desigur înot.

Încă de pe vremea „burghezo-moșierimii”, exicul din lumea turfului se extinsese la alte sporturi și așa fiind cazul celebrei și popularei

Reminiscențe

alexandru george

„peluze” care acum a ajuns să însemne pe orice stadion un loc de grad secund cumpărat la un preț mai mic decât unul „la tribună”. În realitate, el vine de la hipodromul de galop din București (operă magnifică a arhitectului Jean Berindey), unde locurile mai proaste erau la peluză (fr. *pelouse*, pajiște), peste pista de alergări, în apropierea potoului, cu o vedere bună la start, unde nu se decidea niciodată câștigătorul. Cursa devenea interesantă abia „după turnantă”, toți partanții cu mari șanse de câștig făceau „cursă de așteptare”, urmărind nu pe cei „ce duceau trenă” altora (situație care acum se întâlnește și la alergările de atletism internaționale, în care pot fi mai mulți reprezentanți ai aceleiași națiuni, unul derutând, „rupând plutonul” cum se spunea în limbaj hipic.

De abia după turnantă, ajunși caili în „linie dreaptă”, întrecerea devenea palpitantă, căci până atunci jockeyii căutau numai o poziție cât mai bună „La baloane” (termen dispărut) se întrevădea câștigătorul care se ducea la potou ușor sau „la cravașe”, cel care-l conducea (și-l cunoștea) solicitându-l atunci la maximum.

Acuma se constată o adevărată contaminare a terminologiei din diferite sporturi; totuși, eu cred că greșit se spune că o echipă de fotbal a „scăpat în câștigătoare” (termen specific alergărilor, inițial, de cai) sau că aceeași echipă și-a făcut groggy adversarii sau i-a „ținut în corzi” - ceea ce e propriu boxului. A face pe cineva *knock-out* a devenit acum un termen chiar... parlamentar.

Tot o carieră extinsă peste măsură e și „handicap”, tot din lumea turfului. El înseamnă „pedică” pusă voluntar unor cai pentru a le apropia șansele de câștig și a face cursa mai interesantă - la galop se adăuga câteva kilograme sub șă. la trap se dădea participanților mai slabi un număr de metri în plus la plecarea, handicapându-i pe ceilalți. Un handicap era o cursă la care deci nu puteau participa decât cai cu unele performanțe, nu cei care debutau. Cursule clasice nu erau handicapuri: cea mai importantă era, după opinia mea nu, Derby-ul, ci Premiul Jockey Club, căci acolo se întreceau caili de toate vârstele, care câștigaseră o sumă de întreceri prealabile, în timp ce Derby-ul era o probă de generație (caili de 3 ani la galop și de 4 ani la trap). Tot o cursă clasică era Premiul Regal dotat cu o cupă din partea monarhului, apoi Premiul Arcului de Triumf, o cursă lungă, de rezistență, pe la sfârșitul sezonului, pe teren de obicei mai greu. Premiul Modei, rezervat iepelor, era tot în partea cea mai favorizată a anului și ducea pe câmpul de curse pe toate doamnele elegante din *high-life*-ul bucureștean care paradau cu artă și discreție, în alt stil decât profesioniștii de azi.

Între handicap și premiile importante mai era și „grupa”, de unde expresia „am câștigat grupa” - dacă aici nu o fi vorba de cuvântul din argoul țigănesc „grubă”. „A lua o plasă” care, corect înseamnă „a rata de puțin” ținta, o șansă etc. (deci echivalent cu „a da în bară” la fotbal sau la sporturile cu „poartă”) cere o mică explicație: într-o cursă cu participare de 7 cai, să zicem, unul singur era declarat câștigător (la galop după ce se ridică balonul albastru, aflat la câțiva zeci de metri de potou, nu cel roșu care suspenda decizia, deoarece era o constestație asupra regularității cursei). Calul care ieșea pe locul II era declarat „plasat”, când partanții erau mai numeroși și al III-lea era tot plasat. Puteai să pariezi și pe ei; dacă pariaseși pe un cal „plasat” și el câștiga cursa, luai totuși ceva. Nu și invers, când îl indicai „câștigător” și el ieșea „plasat”, atunci „luai o plasă”, adică

erai foarte aproape de rezultatul urmărit. În clipa de față, „a lua o plasă” a ajuns să însemne a suferi un eșec, nu doar în domeniul sportiv, cum se întâmplă și cu „a da în bară”.

Pentru mine, care am apucat sensurile proprii ale acestor expresii și m-am familiarizat cu ele, mi se pare straniu să le aud toată ziua, bună ziua în gura te miri cui mai ales că știu că sunt reminiscențe ale unui sport prin excelență aristocratic (D.C. Bălăceanu-Stolnici a cerut într-o împrejurare oficială reconstituirea în Capitală a măcar unui hipodrom, dar mă îndoiesc că, având primari de specia celor ce s-au perindat la cârma urbei noastre și care au culminat cu marinarul Bănescu, vom asista la o asemenea resurrecție.)

Revenind la „a lua plasă”, dar și la „a sta în plasa” cuiva (care, dacă era temporară, îl putea duce pe competitor la câștigarea cursei pe... ultima sută de metri), să închei cu o amintire sugerată de Radu Cosașu, împătimitul frecventator al curselor de cai, dar care, în ferme-cătoarele sale evocări, n-a găsit și un loc pentru tragedia trăită de generația mea prin tăierea pistei hipodromului de galop, apoi desființarea lui și demolarea unei clădiri simbol a lumii în care ne născusem. Or, entuziastul comentator de atunci al realizărilor socialiste incipiente pomenește fugitiv și de prietenul său Buză Blumenfeld, o figură pitorească a turfului, pe care l-am cunoscut și eu puțin înainte de catastrofă. El era cu ceva ani mai mare ca mine și chiar fratele meu, ceea ce în adolescență contează enorm și în plus, fiind saxofonist într-o formație de jazz a vremii, avea bani.

Nu pot să-l uit aparând totdeauna într-un amplu raglan de homespun (care se fabrica în anii războiului de niște doamne cu „lână de casă”, și eu, și fratele meu posedând câte un sacou din acest material care excludea celofibra) cu fulare colorate foarte evidente și cu aere de mare cunoscător, ceea ce pe noi ne impresiona teribil. De când descindea din taxi (căci nu folosea alt mijloc de locomotie), era înconjurat de amatorii de pronosticuri sigure - specialitatea lui fiind „pivotul de Austriac”, un câștigător sigur din cei șapte care trebuiau indicați în curse consecutive, niciodată începând din acea zi sau din ultima. Era greu să câștigi Austriacul, chiar dacă te lăsați pe măsura unui expert care-ți dădea „sigur” unul din câștigător. (Și Austriacul a dispărut, ca și martingala; dar nu și „eventul”, care însemna că ai indicat câștigătorii la două curse în cadrul aceleiași reuniuni: el a ajuns să însemne la fotbal că o echipă a câștigat și campionatul, și cupa.)

Într-o seară întunecată de toamnă l-am văzut pe mentorul nostru plecând destul de cătrănit și fratele meu l-a întrebat curios:

- Ce-ai făcut, măi, Buză? Ai câștigat?

- !?!

- Ai luat o plasă?

A urmat o nouă tăcere încruntată.

- Ai luat locul trei?

Atunci Buză a izbucnit enervat, dar cu destul umor:

- Știi ce e, măi băieți: l-am luat pe trei!

... Asta însemna că, rămas lefter, specialistul nostru nu mai putea folosi taxiul, ci se ducea cu toată gloata la capătul tramvaiului 3, cam pe locul unde întoarce acum metroul aerian. Cu 3 ajungeai până la Lazăr, de unde te mai descurcai, chiar dacă-ți sufla vântul prin buzunare.

Sărutul

Celei care știe

Sărutul ce nu mi l-ai dat niciodată
va fi dintre toate cel mai curat
păstrează-l anume în suflet de fată
cândva ți-l voi cere cu gând vinovat.

Oricum pentru el aș lăsa lumea-ntreagă
să simt doar o clipă mireasma de rai
ascunde sub lacăt străina mea dragă
sărutul pe care n-ai vrut să mi-l dai.

Sub lacăt de gheață cu cheia zvârlită
departe în unde să nu știi nici eu
că-n briza ce-ți mângâie tâmpla, sfiită,
e vie ardoarea sărutului meu.

Dar lasă fereastra deschisă spre mare
s-auzi cum de stânci ca talazul mă frâng
cu vuiet de aripi ce scapără-n zare
și licăr de lacrimi iscate-n adânc.

Când ceasul va bate mai limpede-n seară
un timp presimțit a se naște abia
păstrează anume străina mea dragă
sărutul pe care chiar tu mi-l vei da.

Țals tratat despre rugină

Apoi vor săpa
la rădăcina numelor voastre vor ridica
de pre voi lespedeza grea a cuvintelor

metodic exact din aproape-n aproape
vor reconstitui era veacul anul

...acea dimineață tulbure de
noiembrie când vă sorbeați în liniște
cafeaua la terasa îngerilor decapitați

acele nopți - e drept destul de rare -
când conversați cu stelele în taină
într-o limbă necunoscută ciudată.

„Iată un fir un posibil drum!“
vor triumfa exegeții în studiul
la microscop al lacrimilor
căzute din ochiul ciclopului.

autorii ediției de lux „Viața
și obiceiurile straniei păsări Lee“

Doar tu n-ai să-nțelegi unde-i
greșeala fisura prin care vai
se poate strecura nisipul mișcător
rugina. Tăcerea cu scop uzurpator.

Strigoii

Să nu te-appropii azi prea mult de mine
sunt canibalul tău cel fioros
la cât îmi e de foame iar de tine
te-aș devora întreagă pân-la os.

Cum mă privești prin aburul cafelei
din care sorbi puțin câte puțin
la câtă sete-mi pârjolește-n vine
ușor te-aș bea ca pe-un pahar cu vin.

Vampir îți sunt la ceas târziu de seară
când stingi veioza visului stingher
să nu-ți uiți de sub plapumă afară

umerii goi amirosind a cer.

Acoperă-ți fricoaso goliciunea
coapsei fierbinți cu lustru de zăpezi
sânii cei triști timizi și moliciunea
de pântec unde voi sădi livezi.

Clavicula pe care am să ți-o caut
înfrigurat cu buzele de jar
va fremăta în noapte ca un flaut
sub adierea cântecului rar.

Sunt vârcolacul care te dorește
sunt pricoliciul tău din insomnii
sub cerul gurii mele locuiește
povestea ta și-a verbului a fi.

Ce patimi ce dorințe mă-mpresoară
din zări adânci când îți zăresc abia
șoldul cu mlădiere de gitară
trupul unduitor ca flacăra.

Înima-n piept se zbate ca nebuna
pulsând în ritm din ce în ce mai des
vei fi pe cerul nopții mele luna
vei fi strigoii tandru din eres?

Cântecul meu

Cenușa dintre noi a dat în floare
deschide poarta să primești cuvântul
de care m-ai înstrăinat
când nici nu mă născusem încă.

De bună seamă că strămoșii mei
au preaiubit cu patimă zăpada
șarpele casei vulturul cezar și urma
ce o încrustează stelele pe prunduri.

Căci altfel cum de mă izbește
peste față cu pumnul plin
de muguri și semințe în fiecare zi
pământul pe care-l tot uităm
la margini de orașe?

Și n-am cântat cu floarea de mortar
nici pasărea cu aripă de fontă
n-am scris vreo odă stâlpului de telegraf
iar cu tramvaiul nu am stat la masă.

Și poate-am plâns cu tâmpla
pe o piatră acasă-n munți
când ne-ncerca ninsoarea
și ochii mamei două ceruri
ne îmbrăceau în hainele iubirii.

Uitând pământul scriem în orașe
cu plumb de ziare despre grâul tânăr
pruncul născut la coarnele de plug
zvârle din gură țâța stelei sale.

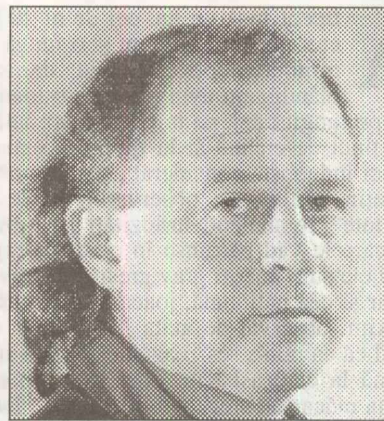
Iată cum plânsul lui e-un vis liniștitor
în somnul pietrelor de temelie!

Timp abia început

Diotimei

Voi dimineți argintării de brume
tezaur al căzutelor grădini
pe care astăzi alungați în lume
le-mbrățișăm cu brațele de spini.

Ah diafanul foșnet al nemortii
ce-l ascultăm cu sufletul febril
va redeschide lacătele porții
spre vechi țărâm al timpului copil?

ioan evu

Cândva acea lumină explicită
cum e doar epifania-n cuvânt
cu dragoste împărtășită
ne-a fost pe rând și leagăn și mormânt.

Ave livezi sălbătice-n floare
mari crânguri policandre-n asfințit
pe raza voastră-n ceruri suitoare
coboară-n mine raiul prăbușit!

*
* *

într-o zi mă va căuta să-i redau
frumusețea pierdută
mireasma de crin jefuit
aroma de fruct căzut în noroi

*
* *

eram curați ca două lacrimi
de bucurie
pe obrazul lui Dumnezeu

Fereastră de apă

Oho cum mai vedeam noi lumea
prin geamul de apă!
Fericiti înotători cu trupuri
prea zvelte scufundători norocoși
în adâncurile imediatei irealități
aduceau în gură rubine de preț
sub privirile noastre admirative.

Doar în ochii lor plutea
un mâl cu miros de plantă marină.
Și-n vreme ce noi abia de mai țineam
pe umeri scheletul acelei mări
dispărute de mult fără urmă

pe scara lui se înălțau la ceruri
saltimbancii fachirii
cu ace lungi înfipte în piept
călcând pe raza
reflectoarelor ca pe sârmă.

Fericiti noi dar și mai fericiți ei
fachirii acrobații pe funia luminoasă a
farurilor sub cupola de aplauze!

Numai de nu s-ar strica sursa
electrică de nu s-ar frânge raza
de n-ar cădea în plasă
peștii zburători!

Nu pot uita Clujul, oricâte dezamăgiri mai mari ori mai mici, mai vechi ori mai recente mi-a provocat fascinantul oraș. Acolo s-a aflat cuibul întreit al speranțelor mele: de poezie, de iubire, de prietenie. Aș putea exclama, cu vorba ușor potrivită a vechii române, „pătimăș iubitu-l-am ca pe-o femeie“ la adresa urbei ce mi s-a refuzat. Acolo am trăit acel timp vibrant în care Destinul părea că nu s-a decis, în care așteptarea era proaspătă și îmbietoare ca un miez de fruct copt, prezent pur ținând în cumpănă trecutul și viitorul. Se împlinesc anul acesta patru decenii de când am părăsit pentru totdeauna Clujul, silit de împrejurări și de oameni („întărcă-te, Grigurcule“, îmi spunea Blaga). Azi, trufașa metropolă nu e, în economia mea sufletească, tot mai restrânsă, mai... antologică, decât o ficțiune. O ficțiune, adică un stimul al **Neîmplinirii**, al acelei capodopere către care tindem discret, făurită dintr-un soi de antimaterie psihică. Ce-aș mai căuta, acum, pe străzile odinioară atât de familiare, de care nu puteam concepe a mă despărți? Pe cine aș mai putea întâlni din lumea mea revolută? Cui i-aș mai putea șopti măcar frazele vide ale irealizării suverane? Din Clujul meu n-au mai rămas decât zidurile, așa cum dintr-un cadavru nu rămâne, după o vreme, decât scheletul. Zidurile și... Aurel Rău, neclintit în postul său, asemenea unui monument, de peste patru decenii, la care mă gândesc aproape cu înduioșare.

Nu poți cunoaște (pretentios spus, mai bine: visa, bănuți, aștepta) Perfecțiunea până nu dai cu nasul în nororiul Imperfecțiunii. Atât în artă, cât și în viață, cu precizarea că viața, dependentă de straturile atavice ale instinctului, de adâncimile biologiei, își păstrează mai multă vreme iluziile care o ocrotesc.

Homo religiosus. Păcătos din fire, te străduiești a deveni religios, dar nu reușești decât cu intermitențe. Variantă: ești religios prin naștere, din care pricină nu izbutești, oricâte strădanii ai depune, a te lăsa cu totul în voia păcatului.

Zgârcenia: un delir al prudenței. Așa cum arăta La Rochefoucauld, ea se îndepărtează enorm de scopul său. Precum un prezent tiranic în dauna viitorului. Dar nu e oare acesta tocmai scopul său intim? Să se fixeze cu disperare asupra prezentului, să se pună sub pavăza lui, sfidând riscurile viitorului? Astfel am putea vedea în zgârcenie o formă de senzualitate *à rebours* sau, ceea ce e același lucru, o asceză laică, frustrată de mântuire.

„Nu rolul face personajul istoric, ci

Bard ieșit din uz

gheorghe grigurcu

vocația“ (André Malraux). Ceea ce ar însemna că, oricât își are organicitatea (fiziologia) sa proprie, istoria nu e decât o uriașă colecție de Destine individuale, e formată din ele, așa cum un organism, oricât de complex, e format din celule.

Memoria nu e propriu-zis o experiență însumată, ci o stare. Starea de căutare a experienței. O pâlnie deschisă în așteptarea ei. Pierzi multe reflecții ce-ți trec zilnic prin cap. Însă faptul acesta e util, întrucât îți îngădui a te reîntoarce la punctele de plecare ale existenței tale, care nu sunt nici idei, nici evenimente, nici date, ci stări ale trecutului ce te veghează fără a-ți da seama.

În cadrul emisiunii sale din fiecare seară, la TV, G. Prutcanu a recitat **Corbul** poesc, în tălmăcirea lui Mișu Dragomir. Cât de uitat este azi acest poet de larg renume al „realismului socialist“ reiese și din împrejurarea că numele său nu e pomenit nici măcar ca exemplu negativ. Cu toate acestea, fusese un om cultivat, pornit din acel humus dunărean nespun de fertil pentru creație care este Brăila, ce a nimerit însă între tamponalele vagoanelor dereglate ale trenului numit Istorie. Fost student al lui Mihail Dragomirescu, căruia i-ar fi spus: „mă cheamă ca și pe dumneavoastră“, la care dascălul ar fi răspuns: „cu neputință, te-ar putea chema doar Dragomirescu Mihail“. L-am văzut la Școala de literatură, unde predă pare-se un curs de „măiestrie artistică“ pentru „poetici“ (termenul proiectcultist de „măiestrie“ avea o circulație impozantă, care l-a făcut să penetreze și-n scrisul unor G. Călinescu sau T. Vianu). Era un bărbat matur cu ten măsliniu, îndesat. Nas de boxeur și ochelari fumurii, cu ramă groasă, o mișcare gravă (blazată?), subliniată de umerii ridicați și contractați, de parcă ar fi purtat permanent o greutate. Câteodată îl întâlneam seara, plimbându-se alene pe Magheru, de braț cu soția sa, planturoasa Chira, care înfățișa încă o siluetă atrăgătoare. A murit destul de tânăr, cred că în urma unui stop cardiac, înainte de-a vedea ruinându-se decorul de carton al poeziei „angajate“, la înălțarea căruia trudise. Un epilog. Prin anii '70, am asistat, la restaurantul scriitorilor, la o scenă pitorească. S-a înfățișat acolo o doamnă „coaptă“, cu o ținută bătătoare la ochi, pălărie cu boruri neobișnuit de ample și un port-țigaret foarte lung, de la începutul veacului, cu ajutorul căruia fuma cu sete. A ținut să-i anunțe pe

toți: „sunt sora lui Mișu Dragomir“ (bardul ieșise deja din uz de ani buni). Galant, Eugen Jebeleanu s-a ridicat prompt de la masa-i rezervată din colț și a invitat-o la un pahar de vin. Doamna însă a exagerat cu băutura. A devenit tot mai gesticulantă și mai clamorosoasă, ținând a atrage atenția tuturor, la un moment dat ajungând la barul din capătul opus, unde a continuat să bea, cu mișcări tot mai nesigure, de pasăre cu mari aripi rănite. Cu destulă greutate, ajutat și de personal, autorul **Surâsului Hiroshimei** a izbutit s-o susțină și s-o conducă spre ieșire, unde i se comandase un taxi. Repetând mereu, tot mai teatral, că e „sora lui Mișu Dragomir“, eleganta doamnă, rezidentă, după cum mi s-a spus, în străinătate, miza pe gloriola lui, vai, deja defunctă, ca o marionetă pe scena succesului pe care publicul preferă a-i vedea pe actorii vii...

Întrebați un miriapod de ce merge și se va împiedica. Întrebați o pasăre de ce zboară și va cădea. Întrebați vântul de ce bate și se va opri.

Senzațiile, acele forme elementare ale vieții, care-i pot da plinătatea, precum tot ce este elementar. În copilărie, la țară, la Peș-

memorii

teana, unde am fost nevoiți a locui un timp, bunica îmi aducea, afară, la curte, o cană cu lapte rece pe care o beam cu obrajii mângâiați de vânt și privind norii tiviiți cu lumină ai amurgului vast. Îmi amintesc de mirosul unor flacoane de parfum goale, de dinainte de război, pe care, în aceiași ani, îl încercam, din când în când, cu emoție, deșurubându-le capacele și înșurubându-le grijuliu, după câteva clipe, spre a păstra comoara odorifică. Soljenitin spunea undeva că simțământul cel mai puternic al vieții îi este procurat de aerul proaspăt al cărui suflu îl simte peste față. Astfel de senzații privesc cumva în viitor, îți estetizează ființa precum o rafinată promisiune, fără a-i anula simplitatea inițială.

O îmbărbătează, o îndreptătesc să supraviețuiască.

1) **Detractorii lui Eminescu**
(Alexandru Dobrescu)
Editura Floare albastră

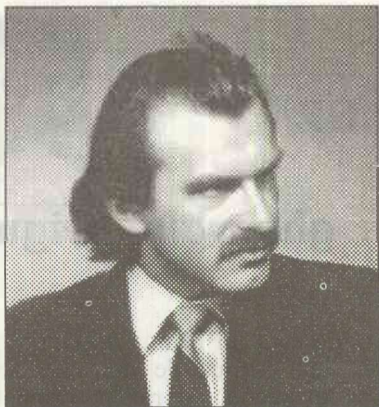

2) **Exegeza eminesciană**
(I.E. Torouțiu)
Editura Floare albastră

3) **Din dor de Eminescu**
(Lucia Olaru Nenati),
Editura Floare albastră

constantin hrehor

Boldind eu ochii, mama bănuind ce am văzut între uși, în dimineața aceea, din odaia în care a intrat miros de zăpadă nouă, după ce m-a cercetat cu spaimă mirată, mi-a zis: „Să nu spui nimic nimănui, că putrezim în cremenal!”

Îmi porunceam astfel răspicat să nu răspândesc la școală, între ceilalți mehenghi, întâmplările care nu-mi puteau fi ascunse, căci, în acel timp, gardienii încă primeau ordine să fie vigilenți la orice zgomot și mișcare, ca nu cumva oarecine din cei duși la Canal ori în alte ocne, prinși în munți, să scape ori, dintre neamurile lor, cineva, războindu-se, să pună iarăși mâna pe arme, din neștiute sihăstriei, pândind schimbarea vremilor.

Am închis ochii și mama a înțeles că o să tac, încredințată că voi adormi și că în somn cele văzute se vor amesteca și se vor

cerneală proaspătă

destrăma. Mie însă îmi pierise tihna, deși atât de bună lenevirea dimineața, când bârlogul neatins de dinții gerului e o mică împărăție. Nu știam ce-i „cremenal” și nu aveam hodină; clipoccam, cu un ochi închis și cu unul deschis. Lupta mea de a ști ce-i aceea „cremenal” întrecea învălmășeala de chipuri și istorii amestecate în vis. „Cornutule, pulbere e timpul pe care îl năruia la școală în larmă cu prostovani, prostănacii, prostanii, guzganii și haidăii odrăsliti din primari și jandarmi, de care nu ai mai încăput!” - îi auzeam glasul nesfârșit de departe.

Și apoi, când mai aveam încă vreo două ceasuri până a sări din pat, ca să-mi pun ghiozdanul pe aripă, o auzii iar: „Să nu ne lași nouă nimic, căinos fără milă!”

Auzind această vorbă aspră, Ilie își aruncă desaga pe umăr și, în zarea turbure porni, de-a lungul gardului, pe sub deal. Urmele mari, adâncite în grădină, se făceau tot mai mici în depărtare, se pierdeau în omătul culmilor; cărarea din preajma casei bătrâne se lega pe sub zăpezi cu muntele și cu ulița dinaintea bordeiului lui.

Ningea frumos în pătratele ferestrelor mici; când albastră, când roz era ninsoarea văzută din așternutul meu vărgat printre chingile de lemn din care era făcut scheletul de animal preistoric al războiului de țesut. Între uși am zărit atunci un trup despielițat. Am zis: „Sânge, sânge...!”

Ușa a scârțâit și-n deschizătură am văzut un om înalt, descheiat la haină, cu palmele roșii. Omul ținea în mâini un copil roșu...

Nu știam la vremea aceea prea multe despre naștere, după cum nici acum nu știu, dar așa am crezut atunci, că un nou născut e

în mâinile acelea păroase.

Glasul mamei umbra pe deasupra, între somn și veghe.

După ce auzisem pașii bătând lespede de la intrare, se zborși: „Iar ai adormit la moașă-ta, cornutule? Cu bunică-ta și cu popchii ei, în pomelnice amintind pe toți morții de când încă nu era lumea, nu știu unde ai să ajungi, căci cu aritmetica și doamna Paulina, care zilnic îmi adeverește ce pui de cuc ești, ne-ai lămurit de mult!...”

Eu m-am întors pe înfloritura pernei, sfredelindu-mă încă o dată în țolul țesut din cărpe colorate. „Iar bate mujdeul!”, mi-am zis, iarăși aceeași predică: „Vor fi unii sergenți, vor fi unii felceri ori popi, dascăli de școală ori conțopiști, iar tu, tu măi șfichi de bici, ce vei fi, mă? Nicio muiere nu-ți va sufla în bors; nici potcovar mândru ca tată-tu n-ai cum fi, țărule, că de tânțar ce ești cazii sub baros!”. Ca să nu mă prindă că râd mi-am umplut gura cu țârtamurile de lână ale așternutului.

Mai înainte de a face truditarii topoarelor din codri popas în hruba potcovăriei, la un ceas de la ultima cântare a cocoșilor, bădia se azvârlea în ciubote ori aștepta să fie trezit. Potrivea o vreme când nu putea fi bănuț de înnoptare în casă străină, amestecându-se cu cei veniți cu cai și căruțe, cu diferite trebuițe la atelier, cam la vremea când sar pârlezuri și zaplaze pungașii potlogari ori ibovnicii vlăguiti de foamea femeilor.

Când venea la „ispravă”, cum zicea bătrâna Iustina, Ilie iepurarul sta ascuns în odaia de alături, în întunericul tot mai albastru. Acolo îi treceau prin minte întâmplări grăbite, ca umbrele pe pereții unui cinematograf, zbateri și temeri din cuprinsul zilei și de aiurea.

Prin deschizătura ferestrei, pornind de sub părul țigănesc zdrobit de ciocănituri grădina se vedea sclipind într-un pătrat amețitor. Când socotea că-și intră în rost puștiul, Ilie strecura țevile armei pe pervaz, potrivindu-le pe o ghebă de cărpe; până a intra în „horă” urmele, cercurile alcătuite din buchete de semne fără de număr sub pomii tineri ori în ochiurile livezii împunse de lăstărișuri, sta și gânda: „Mama acasă, bătrână cât clopotnița, ruptă de șale, cu ulcere pe picioarele neputincioase, văitându-se; femeia bântuită de duhul alcoolului, o fată sub jugul unui șnapan prost, alta departe la mămăligă străină, un băiat hăituit de sergenți, în armată, trei, ba încă patru acasă, nici de școală, nici de țâță...”

Fulguia rar, de parcă cineva semăna căpățâni de usturoi peste grădini. Ceas bun! Acum vânatul intră în isterie, începe să prindă curaj, foamea îl mușcă de mațe. E ca atunci când sângele se dă peste cap în trupurile de viperă ale fetelor fecioare. Timp strașnic!

„Scoate-ți coatele din dulman, bădie!”, își zise, rupându-și de pe față pânda de paing

Pomelnicul

a gândurilor. Degetul împinse piedica; cu pupila oblic lipită de linia țevilor învălui punctul în care se lăsau dibuite victimele: focul, în două gemene flăcări ieși scurt din oțelele brumate răspândind iz de sulf ars. Iustina, bătrâna de-o sută de ani, o fi sărit buimăcită ori poate că nici nu a știut ce s-a întâmplat. Cele două bubuituri însă, care s-au născut fulgerător una din alta, au mișcat dranița sub horn și căinilor îngropați în buduroaie de paie le-au trezit gurile certărețe. Era spre dimineață. După mai bine de jumătate de ceas de la bătaia oțelului, vânătorul își luă sacul și, ca toți pândarii, începu să cerceteze împrejurul. „Nu trebuie să te năpustești peste vânat după ce ți-ai golit flinta, zicea, trebuie să se așeze pulberea, putoarea de pucioasă, să intre în odihnă ruginitura bolânzită de așteptare; trebuie, mai ales, să nu-ți vadă fața vânatul murind...”

Dar până a-și zvârli desaga pe umăr, a supt lacom trei gâturi din bulbucul sticlei, rachiu cu amestecătură de chimen și scortșoară, păstrat cald de gazdă în pântecul pernei.

În omătul răscolit de ultimele încleștări cu moartea, trei „ciumeți” faini, doi cu spic de cenușă și unul gălbior, mare, șoldos, cu labe lungi, boldit, cu ochi de sticlă verde. I-a zvârliț în obrocul din tindă sub sumanul lui Ieremie, răposatul. După ce-și slobozi dulmanul, îl împături făcându-l căpătâi pe lavița dinspre blidar, lungindu-și picioarele încălțate cu ciubote până în grinda războiului de țesut.

„Sărăcuțe ghemc speriate, iată pentru ce pricini hoinarii n-au pace în așternut lângă plozii și nevestele lor, pentru ce de-a lungul nopților nesfârșite de iarnă zac în obezile gerului, cu buzunarele pline de plumbi, albiți de singurătate și orbiți de lupta cu somnul!”, părea să se tângue bunica Iustina, cu Psaltirea de ceară înainte.

După primele fulguiele, când lăstărișurile înțepenesc în inele de chiciură și numai spinii stau deasupra, sfidând sălbăticiunile deșirate de foame, lupii se strămută din măgură în măgură. Iepurii coboară din vâgăunile muntelui, părăsesc molidișurile de sub cetina căroră, adulmecându-le carnea fragedă, trădându-și urmele, jderii și vulpile ies în luminișuri. Ei vin când nu-i sfârșită seara și începută noaptea. În învelitoarea blănițelor pământii e mai multă frică decât carne. blestem vechi cu urechi lungi. Ajung greu din munte în livezi pe tălpile lor de sanie. făcute de Dumnezeu parcă în batjocură; vin rostogol la vale, pe pârția înghețată, șuruiș, cum zic pădurarii. Mare le este foamea după așa drum: trec prin foarfecele dinților lor răzătorii tot ce găsesc. După asemenea înfometăți toți pomii tineri rămân sterpi.

Caprele veneau mai rar în grădina Iustinei. Ilie le-a văzut de câteva ori în anii trecuți; mai degrabă se arătau mistreții după viscole năpraznice, când cad pădurile, ori în

noptile geroase când proviziile stau nituite sub obloane de gheață.

La vremea iepurilor, vânătorul venea ocolind livezile Zarembenilor, ale lui Foca și ale Ichimenilor. Când auzea scuturătură de încălțări pe treptele coborâte din peretele casei, până a slobozi neauzit zăvorul ușii, bătrâna își punea Psaltirea deoparte, urechind fila galbenă până unde apuca cetirea. Nu-i ieșea înainte, socotind că asta nu-i peotriva unei femei evlavioase, că numai vādanele tinere sar ca țărăncile în prag când aud pași bărbătești. Știa că e Ilie și nu vrea să-i vadă obrazul, să nu se tulbure în pacea rugăciunii, pentru mântuirea sufletului ei, dar mai cu seamă pentru răposai. Ilie deschidea ușa cu mare grijă, apăsa clanța încet, de parcă ar fi intrat în rai. După ce își apleca cuviincios fața zbârcită înaintea gazdei, vârându-și capul pleșuv în căușul gulerului de miel, trecea pragul în odaia alăturată, prin ferestrele împătărăite de gratii, țintind priveliștea nesfârșită a grădinii.

Corăbii, pânze lungi în care se îmbracă pruncii și morții, mirese plutitoare, îngeri și regi cu bărbi kilometrice, muzici în eterul profundafiriu, alge transfigurate în trupuri pofcioase, demoni zglobii, râuri de lapte și vin treceau prin ochii neodihniți ai pândarului... Apoi, în ochiul limpezit de trezie, iarăși toate cele din jur. Și iarăși, după prima bătaie de pleoape, când vederea iar se întunecă, din nou pădurile mohorâte coborând în alai din dealul Zneamănului, prapuri multicolori, sănii cu sicrie cântătoare pe cărările crescând și descrescând în bătaia lunii, pe omătul mai năucitor decât beția...

Casa bătrână, în care a mai viețuit încă șapte ani Ieremia, după întoarcerea din Siberii, ursuz foarte, mai mult treaz decât în hodină, bântuit de chipurile camarazilor cărora războiul le-a smuls fața pământeană, era un loc în care s-a statornicit, precum în mănăstiri, un fel de iz de miere și busuioc. Din carapacea ei de lemn sfânt, din acest bulgăre de lemn și humă lumea se vedea împăcată suind la cer pe scara de ceară a visului. Când pe adâncimile din vecinătate se așeza pustietatea, se auzeau fântânile vorbind una alteia pe aceeași limbă și cu aceleași vorbe din ulița cu țărani.

„Iar mor ferestrele, Ilie!“ îi zicea bunica pândarului, când Zneamănul rămânea singur ca o piramidă între norii lăptoși și pe cerul de plumb, croncănind a vreme aspră, corbii aduceau veste de iarnă osânditoare. Timpul sta pe loc o clipă, în pântecul său plin de victime se auzeau țipete șuierătoare. Ilie urmărea semele și când se încredința că nu s'înșelătoare, cu o zi, două înainte de ninsoare, călca locurile; ochea trecătorile, spărțurile din gard, urmele de după prima zi cu omăt. După ce „citea“ urmele crucișe, bătătura și direcțiile inamicilor, foarte ademiniți de merrii rotați, îi făcea semn bătrânei, iar seara, pe înnoptat, se cuibărea la pândă. Tupilându-se pe sub streșini, trecea mai întâi prin ograda lui Mortilă care era încă bărbat în putere lângă femeia sa. „Și mai scie, îmi zicea bunica Iustina, pe Silvăstru cel împușcat de boier în măgură, pe Hutu, spânzurat pentru o paită becisnică, și pe Catrina lui Mardare, copilă, pâine nedospită, furată de hojmalăul care i-a fost bărbat - ierte-l Cel de Sus și pe el -, mai scie și pe duhovnicul Serapion, cucuvea în zidurile Putnei, și pe Corbulai haiducul, și pe cel cu zodiile, nu mai știu amu cum i-e numele. Și pe Rafail călugărul, mare tămăduitor de boli muerești și de draci alungători, și cu morții în taină vorbitor!...”

Sciam și iar sciam, întorceam fila și-mi ascuțeam pe plita zgrunzuroasă creionul

tocit. Bătrâna privea șiragul de nume apropiind lentilele rotunde ale ochelarilor de sârmă peste fiecare literă. „Ar mai fi de scris, îmi spunea, dar e destul pentru liturghia de mâine; și-așa popii mănăstirești nu citesc tot ce scriu mireni!“ Apoi, ridicându-și ochelarii de pe nasul ascuțit, privindu-mă așa curmeziș, îmi zise, atinsă de o lumină pe care numai eu am văzut-o: „Tu ai înger deasupra, mi-a spus mie Maica Domnului. Le-am spus asta și părinților Miron, Luchian și Tihon.“

„Apoi dacă-i așa, începusem eu să mă hlizesc înfiorat, poate că voi ajunge și eu oarecine că, știi prea bine, mama tot zice că nici clopotar n-oi fi.“

„Îi fi, dragul meu, îi fi, că vei fi sătul de câte vei fi... Deocamdată ești scriitor de pomelnice, dar de-aici începe ucenicia întru desăvârșire!“ apăsă cuvintele bunica, mișcându-și luminițele ochelarilor pe căpățana mea proaspăt brăzdată cu o foarfecă de tuns oi.

Din timp în timp, fără a vrea, numele pomenite, scrise cucernic de mine, mă urmăreau, le știam pe de rost, le scriam uneori și la școală, în caietul meu și în caietele altora. Odată, când învățătoarea ne-a dat de lucru în bănci, când trebuia să tocim pe-o filă un fel de compunere cu părinți și frați și surori și cu megieși, bine mi-a căzut știința deprinsă lângă lampa bunicii - am scris tot ce știam, cum făceam în fiecare vinere. O auzeam atunci pe bunica, parcă s-ar fi ascuns la mine în ureche:

„Vezi unde-i Anghilina, între ea și Toader, scrie Nicodim, apoi lângă Sidor, trece-o pe Marița și pe fata lor, Minodora, sugrumată de oftică, și pe Agripina, și pe Varvara din capul grădinii. Și pe Ifrim să-l treci, că-i singurul care și-a găsit timp de vorbă cu mine, despre vremuri duse, cu Ieremie, moșu-tu împărțind sărăcia raniței în Caucaz...“

Parcă-l văd chiar acum pe veteran, cu-o tașcă de piele galbenă bătând pe sold, cu cureaua trecută curmeziș pe pieptarul tras pe trupul său de mucenic, îmbrăcat în strai alb de plugar străvechi! „El, băiete, îmi povestea bunica, după ce Ieremia a lăsat țărinile, caii și pruncii, și pe mine, după cei șapte ani de robie în pustietățile Rusiei, a fost singurul care mi-a pășit lespezea, amintindu-mi, peste mormântul bătrânului, zilele și nevoile trăite împreună, relele pe care le-au înmulțit peste noi străinii. Om vrednic, Ifrim, paraclisier cu frică de sfinții care coboară noaptea pe scara rezemată de mănăstirea domnilor, neîntinat, departe de prieteșugul și deșertăciunea șarpelui!“

Așa era, încă îl mai am în minte, lung, uscat, cu un pospai de barbă, tăcut ca umbra crucilor...

Se făcea târziu, uneori adormeam scriind nume ori citind psalmi, făcând alături de cucivioasa bătrână metanii. Câte douăsprezece după fiecare catismă, mai obositoare decât alergătura după minge. Odată, aplecându-mă smerit, după tipic, alături de bunica deșirată ca o meliță, am izbucnit în râs și am fost aspru certat; nu știu dacă nu cumva am stat și în genunchi, chitic, vreo jumătate de ceas. De-atâtea metanii podeaua de lângă pat s-a scorojit, sărind din cuie; când mă ridicam, două cuie ca niște omuleți bătuți în cap se ascundeau în găuri, când cădeam în genunchi omuleții de fier ieșeau și se uitau la mine... Am râs și i-am stricat rugăciunea.

Eu veneam la corvoada pomelnicului târziu, după ce se încheiau pe valea de dinaintea casei părinților toate zburdălniciile; amurgul se sfârșea în țipete de șarpe

- vecinii ieșeau pe la porți, mâniași, înjurând, blestemându-ne; unii dau drumul la câini să ne despartă, să ne ostoaie; pe unii dintre ortaci doar biciul și varga îi mână acasă. Despărțiți cu voie bună ori cu plâns crâncen, în vis, fiecare dintre cei cu care făceam tovărășie făurea alte și alte planuri pentru ziua ce urma.

Cuminte, în mireasma de casă veche, în care se amesteca untelemnul ars al candelci cu izul busuiocului uscat de sub icoana bătrână a Maicii Domnului, alăturată portretului Voievodului Sfânt de la Putna, bătrâna aprigă, dreptă ca un prapure alb, cu două tăieturi scurte, piezișe între ochi, își rotea ochii vii peste livezi chemând din cimitire neamurile din câteva sate îngropate unul în altul. Pe plită mocneau vase de lut cu buruieni întremătoare. La zarea lămpii, pălită într-o dungă de funingine, eu scriam litere căznite, nume din alte calendare. Întotdeauna, înspre ziua Domnului și înspre sărbători, dar mai cu seamă în toate vinerile, premergătoare sâmbetelor morților, în Postul cel mare. Degetele ei slăbănogite rupeau cu răbdare câte-o filă dintr-un caiet prăfos care mi se pune înaintea; luam creionul din blidar și scrierile mele ajungeau la popii mănăstirești. Înfricoșător ca un schelet descarnat, parcă tremurând de frică, parcă pornindu-se

cerneală proaspătă

către grădini, războiul de țesut, cu toate strunele întinse până la valul răsucitor, îmi ținea trei ochii până târziu; în bezna tăiată în felii de lumina zăpezii intrând printre gratii, între lampa galbenă și focul arătându-și dinții prin ferestruicile din gura sobei, umbra războiului de țesut chiar era o dihanie din veacuri primitive. Pânza frumoasă, albă, în țesătura căreia parcă s-au depănat și întinsurile de argint de afară, sta dreptă, oprită de o țepușă pe care harnica mântuire de vătăla o slobozea ori o strângea după a ei știință. Prin lentilele strălucind în chenarul de sârmă galbenă, bătrâna Iustina a văzut un veac de istorii, întâmplări felurite pe care le-a alungat ori le-a deslușit urmărind fără hodină înșiruirea vorbelor din Psaltirea sa cu înfloritură slavone. Citea până la capăt rândurile negre, cu un răstimp cerut din când în când de câte-o literă roșie, mai semeată decât celelalte; slovele roșii îmbrățișate de florile raiului sub care viețuiau sfinții pustietăților și neamuri de sălbăticiuni blajine îi mutau ochii și mintea pe un alt psalm cu alte înțelesuri. De zeci de ani singură, bunica nu făcea altceva - viața ei se cheltuia într-o sălbăticie blândă între prescura așezată sub mirarea icoanei și lampa plină până sus de lumină palidă, îngerească.

Când potăile își potoleau melițele și câmpul sfâșiat se urzea la un loc în liniștea înghețată, bădia venea aplecat pe sub ulucii încărcăți de omăt și sloiuri. Patul puștii, cu trăgacile într-o parte și țevile îngropate în lemnul scobit, în cealaltă, despărțite și ascunse ca niște ciolane lungi în cotloanele dulmanului scâmos, la arătarea lunii, îi făceau umbra înfricoșătoare de om uriaș.

Urmele lui mari, pornite din prag, schiopătând în rotundul livezii, se zăreau tot mai mici sub deal, străambe ca literele mele din pomelnice, risipindu-se printre hornurile reci ale megieșilor peste care de multe ori de atunci s-a odihnit coasa...

O, brand frumos, o, brand frumos!

Am ezitat un timp să scriu despre premiile recent acordate (8 decembrie 2006) de Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor. Noua nominalizare (a cincea sau a șasea-n șir, că le-am pierdut șirul; oricum, pe Gleen Close, cu *numai* patru pentru Oscar, am întrecut-o) mi-a stopat, cumva, intervenția. Să mă vait, să intru în rolul lui Le Glapisseur, al Schelălăitorului, după ce primește alt pietroi în coastă nu mi se potrivește, iar resentimentară nu-s sau încerc să nu fiu. Mi-am propus să nu-mi creez dependență de *feed-back*, să nu-mi pese de personalitățile sus cotate prin strădania grupurilor de influență. Și sunt destule grupuri, grupări, grupuscule funcționând uns pe Bahluviu, care de-construiesc (pe ceilalți), în speranța de-banalizării proprii. *A mușca din rodia* succesului, cum spune Silvia Chițimia la *Zodiacul* de pe Cultural, presupune să contezi pe co-breslașii de pahar și de sabie: un pluton sau - oho! - o companie întregă. Buna sau rea cunoaștere a mecanismului cultural, a labirintului de interese și a protocoalelor te face ori Central, ori Marginal.

Într-una din *Scrisorile unui fazan*, către Cis(telecan), Alexandru Mușina, pe care-l prețuiesc (am și invidii: îl invidiez pentru că a cultivat flori în '89-'90, ceea ce aș fi putut face și eu, doar șomam, pentru că a introdus în poezie **Budila Expres** și, mai mult decât pentru toate, că a scris **Manon Lescaut**, care nu-i ce pare a fi: nici encomiu, nici pamflet), așadar Mușina făcea o precizare, asta ca să înțeleagă și o făzăniță ca mine cum e jocu', arză-l-ar focu':

„publicăm numai monografiile scrise de universitari (de la preparator la profesor) și ne rezervăm dreptul de a refuza publicarea unei monografii despre un anume scriitor (criteriile ne privesc)“

Și mai împede, în procente:

„Pentru cel din «Lista lui Manolescu» (*Literatura română postbelică*, volumele 1-3) se aplică un discount de 10%“ (vezi pagina 157 a cărții apărute la Editura Cartier, în 2006).

Ferească Dumnezeu să nu fii pe lista lui „Manon Lescaut“, omofonie descoperită de luniști: ierarhia literară el a făcut-o și *punctum*. Dacă lipsești și din listele I. Bogdan Lefter și Alex. Ștefănescu,

„S-a constatat că obținerea unor premii literare accelerează creșterea unghiilor. Mai ales la bărbați. Mai ales la cei constant premiați.“
Lucian Vasiliu (din *Unghiile - mijloc de diagnosticare a talentului*)

investești degeaba la bursa de iluzii a literaturii române contemporane.

Cert e că nici Manolescu, cât îi el de Manolescu, n-ar fi reușit fără cei doi popi (de sprijin), Gh. Ivașcu și Gogu Rădulescu. E greu fără asigurare socială. Cât despre stilul împământenit în Carpați, *de-a citi persoana, nu cartea...* Câți critici și-au propus să-i monografieze pe marginali ca să-i de-mărginească? Să dea cu pixu-n baltă mărturisind rezerve față de scriitorii de scenă națională, cu scaune importante prin ministere, directorate etc.?

Cei puși pe succes, dinupăturici, trebuie să-și găsească mai întâi protectori: sunt poeții protejați ca arborii din grădinile botanice, nemaivorbind despre poetesele ale căror deviză e *Libresse oblige!*; sunt prozatorii conjuncturali ai noului canon; sunt și criticii corectitudinii politice, de la - hă-hăt! - internaționalizare la globalizare. Abia pe urmă protejații au drep la o curte cu supuși proprii ce vor deveni, la rândule, sub protectorat, poeții post-importanți.

Brandul trebuie atent fasonat prin inginerii (dacă nu financiare, cronici contracost, produse de ceea ce Bogdan Ghiu numește *critica mică*), atunci speculative. Vânzarea (nu și cititul, sper) depinde de spectacolul pe care-l dai. Să fii și scriitor, și imagolog (întru foloase proprii) e-n rețetarul succesului literar: O, brand frumos, o brand frumos, cu cetina tot verde! Ce fac autorii care nu-s actori și nu știu să câștige public ca blondele din show-biz, dar și din politichie, cei cu talent, dar fără consilier de imagine ori agent de vânzări li se-ntâmplă ca lui Gheorge Crăciun. Cărtărescu e declarat *cel mai bun scriitor al anului* de un tăun media ca Tatulici; singurul scriitor de succes, autor de masă, ce mai! **Pupa russa** n-a avut nici pe departe valoare de piață, ca *marfă*, cum a fost **De ce iubim femeile**, deși e romanul nu numai al deceniului, dar și al celor trei lustrii din urmă.

Deviza editurii Universității din București, *Taci și editează*, afișată la ultima ediție Gaudeamus (13) e complet depășită.

O carte prost promovată (ca *Manualul de sinucidere* de Radu Mares) e o carte de sertar. Geaba ai tipărit-o. Contează cum (te) vinzi. Volume de *două parale* (moneda lui Carol I) cu reclamă asurzitoare (best-seller-uri Coruț, **Viața lui Columbeanu** scrisă de Tache ori a lui Gheorghe scrisă de Gheorghe, știe toată lumea care), iau mau! târgurilor de carte, în ciuda devizei Greenpeace: *Mül bleibt Mül* (Gunoiiul gunoi rămâne).

Premiul literar face parte dintre modalitățile de-a te impune, de unde și marile/micile manevre pe care le implică obținerea lui. Și ar fi cu adevărat o bună reclamă dacă URSS ar pune degetul pe valori, nu pe scabrozități. Până și-n vremi comuniste, premiul (de debut mai ales) spunea ceva. Scotea nume importante ca, în '68, pe Cezar Ivănescu, în '74 pe Dorin Tudor... Juna primă ultimă a fost autoarea romanului **Băgău**.

Pe stil vechi, icarhiile erau falsificate în folosul marilor activiști, dar nimeni nu-l considera pe Ion Brad mare poet, pe Ion Dodu Bălan mare istoric literar, pe Titus Popovici, mare dramaturg istoric. Acum crezi și nu cercetezi când Dinescu îi certifică talentul unui premier chiar atunci în funcție, cu ghiul în brand. Foșanii nu l-au scos în față pe excelența sa poetică Varujan Vosganian? La Ieș' îi altfel, dacă primarele prozator ot Coțușca e comparat cu Dostoievski?

Dar să revin la subiect: ce m-a nemulțumit în primul rând a fost recidiva „babiloniadei culturale politice“ (sintagma lui Călin Ciobotari). Spus cu o vocabulă improprie, *locația*. S-a mai sărbătorit *la granda* în Sala Mare a Mun'cipiului și s-au făcut observații *à propos* de cadru nepotrivit, ca să nu-i spun nefiresc, dar conducerea Asociației n-a ținut cont de ele. Scriitorii nu mai au sediul lor? S-o fi demolat ori retrocedat Casa cu Absidă „Laurențiu Ulici“, cu biblioteca donată de Traian Chelariu cu tot? Cert e că a intrat în tradiția (rea) a locului să dai mâna cu greii politici când îți decernează vreo distincție

vreo diplomă. Trebe musai să te pupi cu primarul (ca vâru' Dram), cu Văru Jean, senatorul etc. La ultima ședință a Asociației, poziționat în prezidiu lângă N. Manolescu, vice-primarul Adăscăliței părea că „asigură sponsorizările“ din buzunar propriu. Mă și gândeam că va fi pictat în frescă de careva, cu primăria-n palmă, ca voievozii-ctitori. Petru Ursache m-a și întrebat: „Cine-i ăsta? Tov' Crihană?“ (connesseurii au recunoscut numele șefului cu propaganda PCR, debarcat la lovituție).

Am sperat într-o altă articulare a instituțiilor culturale. Dintre toate așteptările înșelate pe care le-am avut cu toții, indemnizațiile de merit au luat topul, fiind acordate cu substrat politic ori de milă (fond economic), în cele mai multe cazuri. Dintre meritocrații de Iași nu lipsesc brontozaarii *stalelinieni*. Pe timpuri, își organizau premieri (dețin multe medalii *per capit*), traduceri, plecări *abroad*. *Pretutindenar*, ca să zic și eu ca Marius Tupan. În ultimii 15 ani ierarhia a tot funcționat, dar au fost reactivate și piesele mici ale aparatului. „Monitorul Oficial“ ne-a tot păcălit că au *opera magna*, li s-a acordat salariu nefictiv (milioane bune) pentru o ficțiune: CV-ul de scriitori viabili și valabili. Ultimii pe listă? Gerontocrații ca Al. Andriescu sau Liviu Leonte, care au contribuit de la marxtinerețe pân'la bătrânețe la producerea literaturii realist-socialiste (e celebrată deja analiza lui Al. Andriescu privind interjecția hât-hât în romanul Canalului Morții, **Drum fără pulbere**; sau cea a lui Leonte: chipul comunistului agrar, apărând colectiva de chia-buroiul care o sabota opărind semințele) ridică neconținut premii, ba primesc și palme... academice. Sintetizatorii lui Iliescu, cei care răceau mândrețe de sinteze pentru primul secretar, sunt și ei răs-plătiți ca magiștri. Au fost premiile un tribut otoman ortomanilor PCR? Așa-s și acuma.

În provincia noastră literară, cei care conduc fac jocurile, fără a respecta și regulile. Evaluările se produc luând partea celor pe care-i promovează Familia; familiața opozantă cu condușii ei cu tot, gata să semneze proteste, strălucește prin absență. Ideea de calitate? Transparență? De-politizare? Povești de adormit scribăreți. Câțiva nemulțumiți au evadat la Bacău, sperând că-n Bakho (marcă înregistrată: Mihai Cimpoieșu) va fi altfel, altcum. Alții stau cu ochii pe Center. *Semnificativii* sunt la București, la București. Oricum, spus în felul lui Kundera, *viața e în altă parte*.

Ușurința cu care s-a împărțit fitecui, postsocialist, carnet de scriitor a transformat filialele USR în Asociații de șmenauți cu aere de hermeneuți. Văd în preajmă, la ședințe, o doamnă de profesie nevastă de critic, versificatoare fleuristă, mulți autori de produse-conspect (și de note

magda ursachi

informative), convinși că acolo li-i locul, printre scriitori. Ba și o imensă plagiatoare. Sigur că nu suflă. Sigur că relațiile clientelare înfloresc exact ca pe timpul împușcaților. Nepactizanții, cei care se desolidarizează de colectiv - *out!* Virusul fricii de urmări se răspândește. Și al indiferenței, de altfel. E ca-n reclama cu vaca Milka: Relaxează-te și ai să ai cel mai bun lapte! Cu mușchiul valorizării relaxat, moale, flasc, se întâmplă să se opteze - nefericit - pentru excelența lui... Aurel Ștefanachi. *Premiere amendantă*, cum ar zice Luca Pițu. Nu-i oportun clientelismul? Regulamentul penru desemnarea premiilor anuale ale Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor, aprobat de Comitet, cere la punctul 1:

„Premiul de excelență - stabilit de Comitetul Filialei - pentru o personalitate care a împlinit cel puțin 70 de ani.“

Precoceea excelență, Ștefanachi, membru în juriu de mai an, a ținut atunci să afirme: Cei care n-au luat premii sunt de fapt cei mai buni“. Cuvântare memorabilă, dovedind ce gândire profundă și fină are jurizantul. De-asta o fi fost hirotonisit excelență? Excelează în ce?

Net spus, după '89, scriitorii au format cete adverse, care se faultează reciproc. Aș vorbi chiar de o tribalizare, de vreme ce printre nominalizații la critică literară figurează... Constantin Popa, lângă un Dan Cojocaru (premiat) și Mircea A. Diaconu. Om de *succesuri*, cum zice fiica a mică a președintelui, criticul (?) actor și regizor a produs la Naționalul ieșean o scenă inubliabilă: tricolorul a fost folosit ca o cârpă de șters podeaua; în închisorile staliniste era uzitat, la curățarea tinetelor, patrafirul.

La eseu, a fost nominalizat și premiat

Cassian Maria Spiridon. La publicistică, singurul nominalizat a fost Constantin Coroiu, cu **Viața ca o postfață**. Nu și - ciudat lucru! - premiat. Păi, se poate, coane Costache Pricop (șef de coloană-juriu), să nominalizezi o carte și p-ormă să te răzgândești și s-o elimini din concurs? O fi de vină telefoniada?

Dar ce nu-i posibil în târgul nostru, dulcele, la noi în *mărgioară*? Premiul de debut *nu* a fost acordat Elenei Cardaș din Botoșani pentru că nu era în sală. O fi fost anunțată în timp util? Cine renunță la un premiu cu miză importantă, intrarea în USR? „Poate tocmai năștea!“, a ricanat cineva. L-a câștigat, era al ei, de ce să-i fie anulat? În absența stăpânei, premiul a glisat, spre Ilinca Țăranu, reprezentată în sală prin tată (la noi, coroana se moștenește din tată-n fiu și din fiu în tată, cum constata un diplomat, darămite un premiu de debut), Ion Țăranu.

„Detest aniversările *pro forma*, mi-a spus Petru Ursache. Nu-mi doresc premii motivate de vârstă, ci de cărțile mele.“

Are douăsprezece și niciunde n-a intrat în atenția juriilor alcătuite mereu din aceiași buni amici. Când fu vorba să ia, în fine, unul pentru **Mic tratat de estetică teologică** (Editura Junimea, 1999), Liviu Leonte, bazat pe memoria-i infidelă, a dezinforma, făcând - voit sau nu - confuzie cu Mihai Ursachi:

„Noo, Ursache a luat anul trecut.“ A fost ca-n șlagărul interbelic: „Ai să calci regulamentul/ Și-o să fluiere sergentul!“

Pentru că știu că-și scrie cărțile cu complexul premiului niciodată primit, am insistat să accepte Excelența. A făcut-o, evitând să strângă mâna politicienilor.

Cum Premiul de Excelență n-a fost doar unul, ci trei, al treilea, în ordinea decernărilor, l-a primit Cezar Ivănescu, pe dreptate. Dar prezentarea lui Valeriu Stancu mi-a adus-o în minte pe baba lui Șerban Foarță, „precisă ca o apoftegmă“.

„Așteptând să-i vie moartea... Cezar Ivănescu!“

La protocolul *post festum*, poetul Ion Hurjui aștepta altceva: „Abia aștept să citesc ce-ai să scrii despre seara asta, Magda“.

Iată, Doc! Dar mata de ce n-ai pune un diagnostic și n-ai recomanda un tratament, un vaccin, un antibiotic, o bulină? Rețeta - în limba lui!

N.B. De ținut minte replica lui Liviu Ioan Stoiciu, în momentul acordării Premiului pentru Dramaturgie, la concurență cu Mircea Daneliuc și cu Paul Viniciu:

„Îmi cer iertare celor doi nominalizați!“ Să nu fim defetiști. Poate că viitorul climatului scriitoricesc...

Polemica printre rânduri

dumitru matală

Prin însăși definiția sa, de fiecare dată subînțeleasă, o monografie trebuie să-și impună, de la bun început, anumite condiții, tot atâtea repere ale viitoarei sale performanțe. Dintr-o rațiune lesne de priceput, ea nu se poate mulțumi cu o relatare distant-expozitivă a fenomenului sau operei cercetate, pentru că pur și simplu s-ar exila singură în afara subiectului. Tot așa, nu-și poate permite o prezentare pe alete sau pe sărite câtă vreme, prin aceeași definiție, subînțeleasă, se angajase să studieze opera în ansamblul ei. O veritabilă monografie, așadar, este condamnată să nu rămână prizoniera unor încercări limitate, ci să evadeze mereu spre complexități; să nu rămână nici acolo, descumpănită de înălțimi, ci să aibă și curajul aventurării spre profunzimi. Exact astea sunt însă reperele cardinale pe care și le fixează, ca puncte de plecare, monografia Mihaelei Albu, nu de mult apărută la Fundația Scrisul românesc din Craiova. De la cele dintâi pagini, ea ține să mă avertizeze: "Monografia de față își propune să descopere pentru cititor o personalitate complexă și să cuprindă în totalitate o operă, pe cât de diversă ca arii tematice, pe atât de omogenă ca stil și interpretare." Mai

atitudini

mult decât atât, avertismentul este formulat încă de pe copertă, unde mi se aduce la cunoștință că personalitatea în cauză este Ion Biberi, iar opera lui, diversă și omogenă în același timp, e fost îndelung elaborată, printr-un istovitor proces de suferință și cunoaștere.

Pe cât de conștient asumate sunt angajamentele de început ale autoarei și ale cărții sale, pe tot atât de riscante rămân, în continuare, demersurile critice. Mai întâi pentru că, de-a lungul celor 86 de ani de viață, Ion Biberi a scris destul de mult: peste 30 de volume. Pe lângă asta, de-a lungul aceleiași vieți, una singură și pentru el, Ion Biberi s-a dovedit într-adevăr o personalitate complexă, multilaterală, datorită marii diversități a preocupărilor sale. Medic prin profesia de bază, el a fost în același timp un om de știință cu multiple preocupări: astronomie, geologie, paleontologie, arheologie, istorie, psihologie. Tot în același timp, el a fost un om de cultură cu o tot atât de largă arie de cuprindere: prozator, dramaturg, eseist, critic literar, critic de artă și, nu în ultimul rând, un abil mânuitor al interviului. Paradoxal, însă cât se poate de adevărat, în pofida tuturor

acestor dovezi de necontestat ale capacității sale de cunoaștere și de manifestare, numele și opera lui Ion Biberi se află, de mai mulți ani, într-un încăpător con de umbră. "Lumea de mâine, visată de el, l-a pus la colț" - așa cum atestă și D.R. Popescu, într-o scrisoare de recomandare reprodusă pe coperta a patra. Din punctul ăsta de vedere, pesemne că studiul monografic al Mihaelei Albu se vrea și un act de reparație morală, târzie firește, pentru autor, însă și așa nicidecum inutilă.

Și chiar este, cu adevărat, în cea mai mare parte a sa, o pledoarie pentru repararea unei nedreptăți, cu toate că autoarea n-o formulează nicăieri explicit. Ea nu folosește niciunde tonul polemic, revendicativ, în apărarea unei cauze pe care, altminteri, evident, o slujește. Cele mai bune arme nu i se par atacurile și acuzele și răfuielile, ci argumentele culese din însăși creația celui studiat. Aceste argumente vor trebui să fie suficiente, în final, tocmai pentru că în opera lui Ion Biberi se regăsesc cu prisosință, datorită marelui număr de domenii acoperite prin activitatea sa. De pildă: când îi analizează romanul **Proces**, autoarea lansează următoarea sentință definitivă: "Camil Petrescu îl deconspira literaturii române pe Marcel Proust. Ion Biberi - pe James Joyce." Verdictul, însă, nu-i nicidecum o simplă reabilitare sentimentală comisă de istoricul literar de azi. El este, în egală măsură, justificat de aprecierile cucerite în epocă (pentru romanul amintit, "Ion Biberi a fost, cronologic, al treilea care primea Premiul Techirghiol-Eforie, după Mircea Eliade și Sergiu Dan), ca și de reputați critici de mai târziu (un Ov. S. Crohmălniceanu, care-l va reedita, sau un Eugen Simion, care-l consideră pur și simplu, "un prozator în adevăratul înțeles al cuvântului").

Sau, tot așa, de pildă: cele trei volume de interviuri - **Lumea de mâine**, **Orizonturi spirituale** și **Lumea de azi** - constituie poate cel mai bun exemplu de diversitate și omogenitate concomitente. Simpla răsfoire a sumarului dă la iveală nume precum Arghezi, Sadoveanu, Enescu, dar și Pătrășcanu, și Pandrea, și Gulian, precum și Solomon Marcus și Grigore Moisil, și Edmond Nicolau. Pe scurt, "oameni cu putere creatoare și cu spirit de sinteză", după cum îi numește chiar interlocutorul, prin urmare capabili să formuleze diagnoze atât asupra lumii de azi, cât și asupra celei de mâine. Pe bună dreptate, prin amploarea radiografiei săvârșite și prin adevărul opiniilor avansate, cele trei lucruri au devenit autentice documente de epocă, după cum au și fost numite. Pe bună dreptate, pe baza lor, autorul însuși putea formula, la rândul lui, o concluzie: "Lumea de mâine este deci, în ultimă analiză, o problemă de continuitate a unei generații culturale și educative." N-ar avea niciun rost, însă, tonul polemic, atitudinea de reproș apropo de lipsa

de recunoștință a *lunii de mâine* care s-a mutat între timp în prezent. Nu conul de umbră în care a fost aruncat Ion Biberi îl interesează pe cercetătorul de azi, ci, potrivit aceluiași norme subînțelese ale monografiei veritabile, repunerea în drepturi a celui nedreptățit. Așa că și analiza lucrărilor își pune accentele pe registrul afirmativ, pe dovezile care îi vor permite și Mihaelei Albu să conchidă: "Cel puțin două adevăruri stau la baza acestor convorbiri și sunt încredințată că ideea cărții de aici a pornit «Raportul dintre generații» și «continuitatea culturii» - iată ce distinge societatea umană pe scară planetară". Am descifrat în aceste cuvinte un alt mod de a face polemică, unul cu discreție, strecurat parcă printre rânduri.

L-am regăsit, apoi, și-n alte capitole, și-n alte demonstrații ale monografiei, ceea ce ar putea fi dovada că stilul întregii lucrări este cel al polemicii prin ricoșeu. De bună seamă, printre numeroasele referințe critice consultate, Mihaela Albu trebuia să dea și peste păreri mai puțin amabile, care, și ele, și-au făcut loc, în epocă sau mai târziu. Potrivit onora din ele, Ion Biberi nu era decât un amator. un diletant, dintre cei dispuși să se ocupe mereu de orice. Deși, cu siguranță, a întâlnit asemenea opinii, având în vedere bogata bibliografie consultată, monograful nu se repede să le respingă sau să le amendeze, după cum, iarăși, nici nu le poate ignora cu desăvârșire. Pentru el, însă, mult mai importante sunt caracterul afirmativ al lucrării, ar-gu-men-te-le *pro* pe care le poate aduce, pentru a contracara păreriile *contra*. De aceea, încă o dată și încă o dată, pune accentele curenților pe tendințele spre cunoaștere și cuprindere totalitară ale lui Ion Biberi, în lucrări precum **Individualitate și destin** ori **Viața și moartea în evoluția universului**; pe relațiile multiple dintre biografie și operă la un scriitor de talia lui Tolstoi, a cărui monografie a scris-o; pe relieful capacitatilor artei supraréaliste de a oferi "o viziune proprie asupra lumii"; pe dorința lui patriotică de a face cunoscută literatura română peste hotare, scriind în franceză și publicând la Paris **Études sur la littérature roumaine contemporaine**, lucrare pe care un Șerban Cioculescu o considera, pe bună dreptate, "unică în literatura noastră critică" - ș.a.m.d. Or, asta îi dă cercetătoarei dreptul, în deplină cunoștință de cauză, să susțină, cu cărțile pe masă, ca să zic așa, și fără să pară că polemizează cu cineva, "larga arie de cuprindere a operei semnate de Ion Biberi și profunzimea cu care a abordat fiecare domeniu."

Polemic ori nu, dar în orice caz argumentat istoric literar îl așază gospodărește pe Ion Biberi acolo unde îi este locul, printre spiritele renaștentiste, enciclopedice ale culturii noastre.

Suferința unor asemenea spirite este dată tocmai de năzuința spre "înțelegerea totalității" și neputința de a le cuprinde pe toate. N-ar fi nici primul și nici ultimul om al culturii române care s-a zbatut întreaga viață în această dramă a cunoașterii. O dramă despre care, de altfel, el însuși spunea că "nu este statică, c reprezintă un proces în nesfârșită dezvoltare."

1) Instrumentar
pentru vis
(Felicia Pop)
Editura Solstițiu

2) Povești cu mine
(Lavinia Braniște)
Editura Paralela 45

3) Frate cu
meridianele și
paralele
(Florentin
Smarandache),
Editura Offsetcolor

Sașa Pană, marele convertit

ana selejan

SAȘA PANĂ (1902-1981) a fost unul dintre cei mai activi și notorii poeți suprarealiști interbelici. Alături de Ștefan Roll, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, Geo Bogza, M.H. Maxy, Victor Brauner, reprezenta aripa radicală, bătaioasă și gălăgioasă a modernismului extrem - cum era considerat suprarealismul bretonian, axat pe supremația visului, pe automatismul psihic și dicteul automat. Cu excepția ultimilor doi (trăitori, pe-atunci, în Franța) pe toți aceștia îi găsim, după august 1944, pe baricadele unei formule estetice cu totul opuse celei pe care o practicaseră, teoretizaseră și popularizaseră vreme de peste un deceniu și jumătate. Convertirea acestora (și a altora) dinspre suprarealism spre poezia socială, pentru „masse“, larg accesibilă, inspirată din realitate, având un înalt potențial militant și educativ, a surprins și pe unii confrăți contemporani. „Primejdioasă specie de oameni“ - comenta Al. Philippide la începuturile anului 1945. Și continua: „Singura lor consecvență de caracter este ușurința cu care își schimbă cravata convingerii. Nimic nu dovedește că gestul lor de azi nu s-ar putea repeta mâine în sens contrar - în toate sensurile, după cum suflă vântul! (...) După ce un poet a scris un sfert de secol elucubrații subiective și a făcut transcrieri automate suprarealiste, suntem îndreptățiți să-l privim cu neîncredere când reneagă deodată tot ce a făcut până acum și se jură că de-acum înainte nu va mai compune decât poezie cu uzine, dinamuri, furnale și mulțimi agitate de revendicări sociale“.

„A constituit pentru mine o mare surpriză din punct de vedere strict literar - mărturisește G. Călinescu (în „Națiunea“, 17 nov. 1947) - să-l văd pe d. Sașa Pană că trece brusc de la maniera Tristan Tzara la aceea a lui Vlahuță sau Cerna“.

„Cotitura“ estetică de la 23 august 1944 a fost spectaculoasă pentru poetul Sașa Pană. Nimic din retorica, forma, viziunea și condiția de a fi a liricului, dezvăluite de cele nouă plachete de poezii, publicate între 1925-1944, începând cu volumul de debut **Răbojul unui muritor**, nu are tangență cu lirica socială, „realistă“, revoluționară și demascaatoare. Argumentul operei este hotărâtor când e vorba să-l așezăm pe Sașa Pană printre marii convertiți postbelici. Înainte, însă, de a aborda argumentul estetic, să cunoaștem și argumentul biografic, dezvăluit de poetul însuși în 1973, odată cu publicarea volumului de memorii **Născut în '02**. Rezultă că biografia lui Sașa Pană nu era numai contradictorie: poet nonconformist și-n același timp medic militar disciplinat (Binder Alexandru), ci și de la un moment dat: duală și clandestină. Era comunist, făcea parte din rețeaua conspirativă a partidului, avea numele de cod „Săvel“, apoi „Cezar“, iar legătura sa cea mai apropiată, „tovarășul Spătaru“, se va dovedi a fi însuși Emil Bodnăraș, „unul din principalii organizatori ai Insurecției Armate de acum trei zile și ai arestării guvernului automareșalului Ion Antonescu, pe tovarășul Emil Bodnăraș. (În acea vreme, conducerea operativă a partidului o avusese triumviratul Pîrvulescu-Bodnăraș-Rangheț).“

Având această susținere politică de înalt nivel, pentru Sașa Pană începe, după „cotitură“ - cum numește el evenimentele de la 23 august 1944 - ascensiunea socială și literară. În septembrie 1944, când apare ziarul **Scânțea**, îl găsim în colegiul de redacție. În noiembrie apare revista literară **Orizont** (1944-1947) al cărei director va fi, gazetă aflată în centrul dezbaterilor axate pe respingerea modernismului și atragerea, adeviziunea și concretizarea noului model literar, inspirat din realitate, pe care el însuși începe s-o cultive: „O poezie circumstanțială, care m-a surprins pe mine însumi și m-a bucurat“. Astfel, scrie **Marșul României libere**, pe muzică de Matei Socor, care începea cu versul *De-ajuns, Românie, calvarul, marș cântat*, „la primul 7 Noiembrie sărbătorit în libertate“. Publică articole și versuri mobilizatoare, nesemnate, în **Scânțea**, uimit de larga audiență a ziarului comunist: „ce difuzare! Cât n-au avut toate cărțile editurii unu împreună cu revista“. Se implică în campaniile de epurare din cadrul Societății Scriitorilor Români și în alegerea noului Comitet de conducere, în frunte cu Victor Eftimiu. Revelionul nu-l mai petrece în anturajul boemei sau în intimitate, ci-n anturaj politic de nivel zero, „ca invitați ai redacției ziarului **Scânțea** - din care făceau atunci ea parte“, printre invitați fiind și Gheorghe Gheorghiu-Dej: „Totul îmi părea curios, miraculos, supranatural, ca în basmele bunicii. El plecă la fel de discret, dar în scurta sa vizită ne adusesse pe 1945. (...) Va fi anul înfrângerii partidelor

istorice, anul realizării alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare, anul alungării lui Rădescu și a lui Sănătescu, al instaurării primului guvern de democrație reală sub președinția doctorului Petru Groza. Anul în care am scris poeziile care au format cartea **Poeme fără de imaginație - fără**, deoarece realitatea era mai extraordinară decât fantezia“.

Dar să revenim la sensul convertirii și la conținutul „cotiturii“ poetice a lui Sașa Pană.

Distanța dintre teritoriul poetic interbelic, dominat de imagini suave, mirifice, gingașe, calme, când „țipătul se catifelează ciută“ și lanțul de imagini din plachetele **Pentru libertate** (1945), **Plecări fără ancoră** (1946) și **Poeme fără de imaginație** (1947) este uriașă. Viziunile feerice și poetica retragerii în „hamacul reveriei“ și-n inacțiune („Stați acasă/ Hamacul reveriei vă e la-ndemână“) - identificabile în plachetele interbelice - sunt înlocuite, în prima plachetă, cu solidaritatea pentru „cei întorși din infern“, cu „rechizitoriul de foc“ la adresa „fiarelor“ care-au trecut peste „covor de vieți evreiești“, în prezența copiilor „îmbătrâniți în mugure“: *Umbrele bărbăților deoparte./ Umbrele femeilor de cealaltă./ Țipetele au înghetat în gâtleje de iască/ Privirile rătăcesc absente/ Eclipsă de gând. (Copiii îmbătrâniți în mugure).*

O poezie, **23 August 1944** (publicată și-n primul număr al revistei **Orizont**) atestă ruperea de paradigma poetică interbelică și angajarea în lirica luptătoare: *Zvârl la gunoi cuvintele mătăsoase/ Parfumurile și molicuniile cotidienel/ în care m-am bălăcit douăzeci de ani/ și dezghioc verb zgrunțuros precum faptele/ precum gândul de cremene al pionierilor (...)/ Privirea ta, cuvântul tău, răspicat, să fie/ Rechizitor de fier incandescent./ Pentru crimele de lez-umanitate/ Lez-civilizație/ Nici o pedeapsă nu-i deajuns de cruntă.*

Imaginarul realității crude este mult estompat în o a doua plachetă, **Plecări fără ancoră**. Erosul provoacă același imagism feeric, liliac, plin de gingășii și candori, ca și „cupa visului“ (**Tăria mea ești tu, Însemnare pe rouă**). Grădina matinală („spălată de rouă“) este spațiul fericirii, al „dorinței inefabile“ stărnită de frumusețea ireală a iubitei: *urechile (...)/ pale petale de lună/ bărbia merișor de fildes/ Surăsul de voal mă-nvăluie (...)/ Genele ascund continente pierdute.*

Ca autor de „poezie nouă“, Sașa Pană se conturează mai pregnant în volumul următor. **Poeme fără de imaginație** (1947). Poeziile se vor decupa din viață, fiind, în ansamblu, un amplu imn adus muncii, libertății, oamenilor, poetului etc. Mirificul fantezist, oniric, este înlocuit de miraculosul cotidian, cupa visului cu cupa vieții, euforia ia locul reveriei. Conținând poeme „scrise în anii 1945 și 1946“, cum aflăm dintr-o precizare aflată pe verso-ul foii de titlu, ilustrată de Florica Cordescu și Ligia Macovei, cartea este dedicată „batjocorilor, torturaților și asasinajilor de brutele naziste: Robert Desnos, Benjamin Fondane (B. Fundoianu), Mathias Lübeck, Pierre Unik, a căror prezență a luminat paginile revistei unu și a lui Ilarie Voronca, prietenul neuitat“.

Ediția primă cuprindea 22 de poeme. În 1966, la reeditarea în antologia **Poeme și poezii, alese din cărți și din serlat** (1925-1965), sunt suprimate șapte texte. Sunt tocmai acelea care dau concretețe și individualitate unui peisaj poetic prea uniform, prea neutral. Să începem cu acestea.

Iată, bunăoară, imaginea hădă a exploatatorului conexasă cu figura robiei și revoltei seculare a țărânului („În suflet îți coceau buboae negre“), spulberate, însă, de reforma agrară din 1945, imagine evocată după un an: „Așa ai fost până acum un an/ A țării talpă slugă la moșieri“.

Iată două imagini ale muncitorilor în repaos: „la case de odihnă“ (**Popas în muncă**) și în natură (**Reportaj în aer liber**). De la descriția pur reportericească din ultima poezie, Sașa Pană adoptă, în celălalt text, adresa directă: *Tovarășe lovit de-atâtea ori/ Te-așteaptă-n povârniș/ Armatele de brazil/ Bucegii - o ghirlândă pân' la nori/ Cu proaspătă răcoare/ Și farmec de poveste.*

Imn de slavă și de bucurie imortalizează ziua

de 30 august 1944, când trupele sovietice au intrat în București: *Sunt ei/ Sunt ei/ Sunt ei/ Bravii soldați./ Luminații, (...)/ Sunt ei, minunații./ Strălucitorii./ Ostași ai armatei lui Stalin.*

Se clădește-o lume nouă, poem scris în „23 August 1946“, probabil la o manifestație, este un ditiramb adus omului nou: *E omul nou/ E omul nou/ Pe care viscoalele nu l-au doborât/ Și fiecare rouă i-a dat ghes./ Să lupte și mai dârz, mai hotărât (...)/ Cânt omul nou (...)/ Sunt mii/ Sunt zeci de mii./ Sunt milioane (...)/ Toți inundați de seva tinereții./ Toți vițuroși, toți așeri./ Toți coardă și săgeată/ Toți demni în munca cea de fiecare zi.*

Poezia lozincardă și-a avut substanțiale începuturi și prin aceste versificări ale lui Sașa Pană. „Când e vorba de om - scria G. Călinescu în cronică literară la **Poeme fără de imaginație** („Națiunea“, nr. cit.) eu aștept să se cânte omul cel nou, dedicat laboarei și fraternității. Însă veșnicele prospecte mă dezamăgesc“.

Versuri căznite sunt și printre cele antologate de Sașa Pană însuși. De pildă, cele câteva texte în care poetul cântă oamenii și bucuria vieții (**Am auzit un cântec, Ce frumos cuvânt: Oameni, O mare iubire, Farmecul vieții**). Simplitate prozodică, accesibilitate, antiteza trecut/prezent, solidaritatea umană, optimism - câteva dintre dezideratele „noii poezii“, sunt îndeplinite și de Sașa Pană.

istorie literară

Am auzit un cântec/ Tânguitor ca doina/ Te pătrunde în suflet/ Cum te pătrunde moina (...)/ Am auzit un cântec.../ Azi rost nu-și mai găsește./ Copiii n-au să-l știe/ Părinții n-au să-l uite.

În conformitate cu inflația de arte poetice din vreme, poetul - care a rezistat paradigmei programatice, metatextuale a avangardei - își lămurește propria poziție, dă sugestii, configurând noul rol al poetului din vreme (**Munca poetului, Un val de poezie**).

Munca poetului nu înseamnă numai creație, despre „bucurii, tristeți, nădejde“, despre „al dreptății pavilion“ sau despre „zbucliumul vremii“, când: *Prin plămâni poeziei/ Suflă-al libertății dor/ Cazna celor mulți, puternici, / Traul muncitorilor.*

Munca poetului înseamnă și luptă concretă sau chiar munca „cu brațele“: *Dar când viața cere brațe/ Iară cântul e furtună/ Zvârli penița și, cu viața, / Pui poemului cunună!*

De altfel, debila poezie **Inventar** adună într-o astfel de cunună a vieții temele („cântecele care ar trebui cântate“) și rosturile majore ale poeziei: o poezie de încurajare, de mângâiere a celor „prin trupul cărora trecut-au gloanțe/ Sufletul l-au smângălit ocară și minciuna/ Cazne să le frângă cerbicia“.

Putreda toamnă bacoviană are acum cu totul alte contururi; „rezemată în belșug/ Prea plină de alaiul fructelor brumate“, generând „un val de poezie“ pentru care „vom conspira cu toții/ Au cine nu-i poet?“

Așadar: viața ca poezie: *Peste fruntea mea, peste a ta, (...)/ Din zori, când sună-al vieții/ Semnal imperativ/ Și până la eșarfa nopții/ Și poezia ca viață: Acum poemul crește/ Cu viața laolaltă (...)/ Un val de poezie/ În care să învie/ Din litere-semițe/ Amnare, metereze./ Acolo unde-i zgură*

Iată noul ideal de poezie al lui Sașa Pană. O poezie inspirată din realitatea construită de partidul comunist, care, în scurtă vreme, peste nici doi ani (din 1949), va deveni obligatorie și se va numi realist-socialistă. De altfel, termenul de **realism socialist** a fost folosit pentru prima dată în contextul literar românesc de Sașa Pană încă din ianuarie 1945, într-un răspuns dat unei anchete literare cu tema „Unde merge literatura“, publicate în „Tribuna poporului“, ziarul lui G. Călinescu.

fatiana averof:

Linie deschisă

Adoua zi s-a întâmplat ceva tulburător: A dispărut scaunul Dascălului. Așa cel puțin a crezut Lida, când a sosit la Centru dimineața și s-a apucat să deretice, în grabă și mai puțin sistematic, așa cum făcea la aproape aceeași oră zilnic în ultimii cinci ani. Lida nu-și schimba obiceiurile fără un temei serios. Pornea întotdeauna rutina ei matinală de la cele două mari săli de psihoterapie și, concret, de la cea mai mare, din dreapta, pe care Anna și Pantelis le foloseau pentru grupurile lor, și unde, într-un colț întunecat al ei, domina scaunul Dascălului. O treabă absolut mecanică de-acum, nici nu privea în jur, nici nu se gândea la ceea ce executa orbește, o treabă bine făcută, desigur, în vreme ce mintea îi zburda liberă la o mie și una de lucruri, chiar dacă, ce-i drept, în ultimul timp numai la Simos. Da, gândul la el o preocupa tot mai mult de la o vreme, ca o melodie pe care o simți înfiptă în minte chiar și când dormi sau te dedici muncii tale, ca o neîntreruptă prezență-absență, când explozivă, când în surdină, care-ți dă strălucire și tenfioarează orice-ai face. Da, pe Simos îl iubea, nu mai avea de-acum nici o îndoială. Gata cu introspecțiile interminabile și problematizările conștiente care-i deveniseră o a doua natură, mai puternică acum cea dintâi, natura propriuzisă - o Lida cu totul predată, aproape împăcată cu faptul că nu este stăpână pe sinele său, ci victima unei patimi prima dată cunoscute și de neînțeles. Carevasăzică asta-i dragostea până la urmă!

Zâmbea ascuns sieși și medita astfel la ultimul e-mail al lui Simos, cu care, da, lucrurile înaintaseră cu viteză de ani lumină față de sfielnicele margarete și aluziile nevinovate de la început - să se fi îndreptat oare spre o e-împlinire a dragostei lor, chiar înainte de a se fi întâlnit ca pereche? Și care să fie consecința sexului electronic, în general, asupra vieții reale a unei femei? Dar ce este realul de fapt? Și cine hotărăște că fantezia trebuie să rămână întotdeauna axiologic în urma realului? De ce să nu fie, dimpotrivă, *premissa* ca să trăiești această „realitate“ de neprins?

Cam așa, prinsă cu astfel de gânduri nebunești care i se învăteau amestecător prin minte, Lida ștergea praful și aerisea în dimineața aceea sala cea mare, de aceea și întârzia atât să conștientizeze ceea ce o măcina de un timp, un soi de amenințare nedefinită, o tulburare, o absență mult mai îngrozitoare decât cunoscuta absență-prezență a fotoliului Dascălului... Zei ai cerului! Da, făcuse aripi. Fotoliul Dascălului dispăruse!

Șocul a fost cumplit. Era imposibil să-ncapă în mintea ei ceea ce vedea cu ochii. Fotoliul se aflase la locul lui ieri seară până târziu - din moment ce întârziase să plece, după intervenția ei semnificativă în grupul Hrysei, iar fotoliul era acolo, îl văzuse, îi și

vorbise! Pare un lucru nebușesc, dar așa decurseseră lucrurile: Se învătea în întuneric savurând singurătatea spațiului gol și absența oamenilor, ca și cum ar fi șovăit ieri în mod special să se întoarcă la cealaltă viață a ei, la noua ei e-viață, dacă nu se despovăra mai întâi de patimile care aparțineau acesteia - nu mai știa care din cele două vieți era reală și care imaginară. Fapt nebușesc și asta, dar așa se-ntâmplaseră lucrurile. La un moment dat, se opri în sala cea mare, exact alături de cea mai mică, unde grupul Hrysei abia-și încheiase ședința, și șopti cu un soi de parapon sau nedumerire sau poate doar cu o dispoziție spre necuviință: Ah, bre Dascăle! - spre umbra neagră care domina întotdeauna colțul ei întunecos. Ah, bre Dascăle, iată c-a venit timpul să-mi iau zborul și să-ți semăn leit! Nu știa prea bine ce voia să spună, se simțea însă tulburată, de parcă o forță interioară îi dădea aripi și avânt să zboare, în timp ce, pe de altă parte, o alta de aceeași intensitate o trăgea în jos. O nostalgie, ca primele miresme ale primăverii, care iarna dispar cu totul. Ce frumos să te descătușezi în mijlocul grupului, te puteai în toată regula, poate ar putea... Dar și dragostea, vezi... Ca și cum s-ar fi deschis deodată două drumuri în față și n-ar fi vrut să alegă între ele, deși trebuia s-o facă, din moment ce erau diferite, lucru pe care-l știa prea bine. Ce păcat, atâta timp n-a avut nimic și nu i-a lipsit nimic, pe când acum... *Era nevoie acum?* - s-a plâns oarecum delirând în fața scaunului Dascălului.

De-aceia și știa cu absolută siguranță că fotoliul era acolo cu o seară înainte - altminteri cum ar fi vorbit cu el? Tot așa cum știa că nimeni altcineva n-avea treabă să intre în Centru din clipa când a încuiat cu atenție seara și până când a deschis iarăși dimineața și fotoliul nu era nicăieri!

Cum era cu puțință?

Nu era. Și totuși fotoliul dispăruse.

Mult mai târziu își va mărturisii sieși că nu era deloc mândră de modul cum reacționase în timpul marii crize. Ar fi preferat să se dovedească în stare să cântărească situațiile cu sânge rece, să ia hotărâri cu îndrăzneală și să se avânte în acțiune cu mult curaj și rațiune. Să fie, adică, un conducător. Un om de știință luminat și eficient. Din păcate, lucrurile nu s-au întâmplat așa.

Ca și cum n-ar fi survenit absolut nici un Eveniment, Lida a continuat să curețe mesele și scaunele, cu mintea ei ca un automat, paralizată de șoc, până când nu i-au mai rămas alte scaune de curățat și s-a trezit ștergând de praf în aer pe Marele Absent, fotoliul Dascălului adică, sperând evident că, prin gesturile ei tandre, sau prin forța obișnuinței, îl va obliga pe blestemat să iasă la iveală. Dar nimic, nemernicul parcă intrase în pământ.

Imediat după, așa cum va povesti mem-

brilor surprinși ai grupului, s-a îndreptat spre sala mai mică, cea pe care o folosea îndeosebi Dionysia și unde cu o seară înainte se consumase ședința memorabilă cu Hrysa și s-a apucat să ștergă mese și scaune, mintea ei mereu pe automat și paralizată de șoc, până când nu i-au mai rămas alte scaune de șters și s-a trezit ștergând - de data asta nu în aer, ci scaunul adevărat - da, pe însuși Marele Absent, Fotoliul, adică. Incredibil! Și totuși reapăruse exact în punctul unde stătea de regulă scaunul co-terapeutului și pe care doar cu câteva ore înainte stătuse ea însăși!

„Hai, că nu s-a întâmplat nimic!“, comentă puțin mai târziu Pantelis, îndată ce Lida își termină istorisirea.

„A, da! Bunul nostru Dascăl obișnuiește chestii de-astea!“ - interveni cu tandră mândrie Dionysia.

Iar Anna, gata de atac: „Dragă, ne-nșiră prostii, cine știe unde l-o fi găsit și ne aiurește“.

O săptămână întreagă i-a trebuit Lidei să-și revină din șoc și să-și pună gândurile în ordine, treabă anevoioasă, agravată de atitudinea bizară a confrăților ei. Cum să-ți imaginezi că niște oameni erudiți ca ei și colaboratorii ei apropiați de ani de zile debitează deodată atâtea păreri și cum să plaseze acum și *paranormalul* în deja complicatul echilibru al realului-fantasticului-imaginarului-himericului vieții ei cotidiene? Fiindcă, una peste alta, iată ce susțineau, într-un suflăt și-ntr-un glas, cei trei membri ai grupului de introspecție. Că *telekinesia*, o teorie foarte probabil întemeiată științific și probată de multe alte teorii psihologice, ținea desigur de capacitățile Dascălului, fiind una dintre metodele lui terapeutice cele mai spectaculoase. La punctul asta se priveau nostalgice și dădeau din cap. Cu ani în urmă, când faima lui era la zenit, iar dacă-l apuca inspirația nu-l mai putea opri nimeni, nici chiar soția sa, zburau diverse obiecte în momentul când grupul se afla la lucru - ceșcuțe în capetele celor incapabili sau flori care păraseau brusc vasele și încununau elevii-stele. Ce era pentru el, așadar, mutarea unui simplu fotoliu - și nu era vorba de un zbor obișnuit, să se-nvârtă jur-împrejur ca un elicopter, ci trebuia doar să fie rostogolit dintr-o cameră într-alta. O nimica toată. Să se dezmorească și creștinul un pic și să le amintească din când în când că există. Iar la punctul asta dădeau iarăși din cap, cu o sincronizare perfectă între ei, dovadă a rarei concordii ce-i unește pe elevii unui Dascăl.

Existau însă și deosebiri între ei - clement necesar, de altfel, pentru mersul ascendent al

grupului, în timp ce, dimpotrivă, identitatea de părerii echivalează cu moartea, așa cum le propovăduia Dascălul Dionysia, de pildă, interpretă Evenimentul ca un *semn al dascălului* către Lida, cu scopul evident de a o premia pentru cel mai important pas al ei de a deschide în fine gura și de a vorbi la ședința grupului ca terapeută - și, vai, ce bucurătoare era experimentata psiholog pentru tânăra-i colegă! Anna însă contesta această interpretare. Firește, nu și-ar fi irosit timpul ditamai Dascălul cu Lida, în aceste ceasuri dinaintea Marii Călătorii, când și-ar fi cruțat forțele împuținate pentru ceva mai serios, cum ar fi, de pildă, problema moștenirii lui. Nu, Anna credea că altundeva găsisse Lida fotoliul și *incurcase* un pic lucrurile. Pantelis, dimpotrivă, după cum a subliniat cu gravitate colegilor săi, avea mult mai mare *încredere* decât Anna în forțele Dascălului, de aceea susținea că *firește* Dascălul se preocupa de orice se întâmpla în Centrul său drag. El unul considera acest nou semn - și aici era de acord cu Dionysia că e vorba de un semn - de importanță mai mică, fiindcă era în măsură să cunoască (indiferent dacă din eleganță nu le pomenise nimic până acum) că în *fi-e-care sea-ră*, în clipa când se pregătea să plece de la Centru, găsea Fotoliul rostogolindu-se misterios în *propriul său birou*, și tot de atâtea ori îl readucea ușor în Sala lui - și că această sală era din întâmplare *a lui*, din moment ce acolo conducea grupurile *lui* de psihoterapie.

Câteodată...

Ca și cum Lida nu s-ar fi aflat exact „acolo“ unde se aflau ceilalți, ci altundeva, chiar dacă trupul ei rămânea cu ei.

Câteodată...

Ca și cum s-ar fi întâmplat ceva ciudat în comunicarea ei cu lumea exterioară și înceta brusc să înțeleagă limba pe care o vorbeau toți în jur. Nu cuvintele în sine, nici frazele, știute toate astea, limba ei o vorbeau, dar... Ca și cum cuvintele s-ar fi desfăcut și alcătuirea lor interioară s-ar fi dereglat sau s-ar fi năruit vreun cod ascuns în spatele cuvintelor, fără de care Lida nu învățase să se orienteze în țara simbolurilor lexicale. Un sentiment ciudat, ceva ca o infirmitate, ca un coșmar...

Vorbește-ne despre coșmar, fată dragă.

Da, spune-ne despre coșmar.

Când îți aduci aminte coșmarul, le-a spus Hrysa la ședința următoare, când într-adevăr atingi coșmarul real, ai impresia că vezi pentru prima dată cerul limpede, fără să fie umbrit de mii de alte mici coșmaruri. Asta a înțeles, le-a spus ea, în săptămâna care a trecut - grație Lidei, care în ciuda felului ei încurcat și șovăielnic, a atins totuși durerea uitată, ajutând-o astfel pe Hrysa să-și amintească coșmarul.

Vorbește-ne atunci despre coșmar.

Da, spune-ne despre coșmar, fată dragă.

Coșmarul...

Lida își amintește doar că pornea cu acea prăpastie ciudată între cuvinte și oameni și atunci... Și-amintește că alerga să se ascundă în colivia canarului - două mingiute pufoase într-o uriașă închisoare aurită, expusă din toate părțile curenilor, care le făceau și mai rece însingurarea. Își amintește că se ghemuiau amândoi, căpșorul ei sub aripa păsării, mânuțele ei în jurul trupului pufos, până când uita izolarea ei de lumea exterioară și simțea o dulce căldură și un soi de mândrie că împărțea închisoarea cu acea plăpândă făptură și era în măsură să-i simtă singurătatea. Apoi, într-o clipă magică, păraseau giugiulitul tăcut și-ncepeau să vorbească, vorbeau ore nesfârșite, și zburau prin colivia aurită și Lidy era fericită că vorbea ca un canar și că limba pă-

Tatiana Averof (n. 1954, la Atena) a urmat studii de psihologie la Atena și la Londra și a lucrat timp de două decenii ca psiholog. Președinta Fundației și directoarea Pinacotecii din Metsovo, instituții ce poartă amândouă numele tatălui ei, omul politic și scriitorul Evanghelos Averof-Tositsas (1910-1990). Deși a debutat în urmă cu doar șase ani (cu un roman istoric, *Luminișul*, 2000, urmat în 2003 de unul psihologic, *August*), este deja un nume consacrat în lumea literelor ateniene. Apărut în 2005 și devenit rapid best-seller, *Linie deschisă* este un interesant roman de introspecție pe mai multe planuri, în care disecă, cu admirabilă minuție, destinele paralele a două femei din generații și epoci diferite.

sării nu era stricată sau ciudată ca a ei. Își amintește limpede, dar... Nu, nu știe să vorbească despre propriul ei coșmar, nu încă, e mai ușor al celui alt.

Vorbește-ne despre coșmar, Hrysa.

Da, spune-ne, fată dragă.

Coșmarul e de nenumit, le spune ea, e adevărul care rămâne închis sub mituri, atât de adânc, cu cât mai multe mituri s-au înălțat deasupra lui să-l acopere. Dar adevărul nu poate fi acoperit - iată ce-a înțeles ea săptămâna trecută. Nu scapi de el, doar dacă desfaci unul câte unul miturile și eliberezi ce s-a deformat dedesubt.

Vorbește-ne despre mituri, Hrysa.

Hai, spune-ne, fată dragă.

Miturile, vai. Nesfârșite mituri. Mama-sfântă, *mit*. Paradisul pierdut, *mit*. Marele sacrificiu, *mit*. Căsătoria mamei, pentru binele tău. Tatăl vitreg, viitor-siguranță-familie. Și ce turbată mânia ta, și-aduci aminte, prima dată când urma să vină acasă să te cunoască. *Un cui cu vârful în sus* ai fi vrut să-nfigi în parchetul lustruit și s-ar fi înțepat cum ar fi călcat și-ar fi început să topăie și... mirele și-ar fi luat tâlpășița și toate bune ca-nainte. *Mituri!*

Nu se termină miturile, Hrysa.

Desfă-le, fată dragă.

Miturile, vai. Mit trecutul, mit viitorul și totul, mit iubirea, mit mânia și ura. *Mit* și tatăl vitreg. Ținta cea mai anodină. Altul era adevăratul vinovat pentru paradisul pierdut. Dar cum să rezisti fără scut, fără paratrăsnet... Cum să stai față-n față, vai... Cu ceea ce tu urai... *Cu propria-ți mamă!*

Încă puțin, Hrysa.

Mai adânc, și mai adânc sub mituri.

Cel de nenumit! Ai atins adâncul. Fiecare mit pe care-l desfaci ascunde un adevăr și mai rău dedesubt. Ura, vai... Ce rival? Ce respect? Unde este eroica zână pe care-ai plămuit-o în mintea-ți de copil? *Mit*. Nici vise croite cu foarfeca, nici sacrificiu pentru tine. Căsătoria îi oferea tot ce visa. Dar atunci...Ce viclenie, ce „sindrom al pompierului“? *Mit*. Nu pe ea tânjeai s-o scapi din mizeria vieții ei, ci pe tine de conștiința că era satisfăcută. Iată adâncul, iată coșmarul. Îți respingi mama, și-e rușine de ce-a devenit și mereu și-a dorit să devină. Iată infinita tristețe.

Bine-ai venit, Hrysa.

Lacrimile, se zice, eliberează - de-ajuns să aparțină propriului tău coșmar. Vezi cum se vindecă dintr-odată cuvintele de defectiunea lor. Mii de întrebări țâșnesc precum cristalele în caleidoscop: Ce ești, mamă? Zână sau vrăjitoare, eroină sau victimă? M-ai iubit vreodată? Ce ceri de la viața ta? Ești fericită? Ce cer de la tine?

Da, ora Hrysei. Infinita tristețe. Lacrimile tale îi aparțin. Te aduc mai aproape de ceea ce

îți scapă întruna. Mai aproape. Dar nu încă. E mai ușor să atingi tristețea celui alt.

Lida, ca psiholog, n-a avut nici cea mai mică îndoială, de-aceea a și vorbit limpede și fără șovăială de data asta: Hrysa trebuie să-și viziteze mama la Salonic. Asta i-a recomandat, cu un glas calm, limpede, care ieșea, ai fi zis, din propriul ei profund adevăr: Hrysa avea presantă nevoie să discute cu mama ei. Poate nu ca să-i pună întrebări neîndurătoare sau concrete, nici cu vreun scop anume în minte. Pur și simplu ca să rățească din nou în peisajul anilor copilăriei, observând cu ochii de acum orice îi atrăgea atenția. Asta mai ales: cu ochii de-acum. O să fii surprinsă, Hrysa, o să vezi.

Și membrii grupului nu știau cum să se întreacă pe ei și pe ceilalți în îndemnuri terapeutice, dar nu umane către demna tovarășă de drum Hrysa, fără desigur să ceară încuviințarea tăcută a Dionysiei, care oricum ar fi fost de-acord cu vrednica ei co-terapeută.

„Da, fată dragă, a sosit ceasul“, a rostit grupul.

„Ești gata?“

„Călătorie plăcută!“ - emoționați.

Și-au izgonit-o pe Hrysa în marea călătorie, în marea încercare, veseli pe socoteala ei, cu poruncă să nu se-nnoacă dacă n-o vede mai întâi pe Meduză fără oglindă, dacă nu ucide fiara - monstrul din ea care se cheamă coșmar.

Și, până la urmă, dintre toți doar Lida n-a putut să se bucure și să se destindă, chiar dacă socotea în sine ea că sosise ceasul - al cui ceas însă? - o agonie nedefinită o măcina până seara târziu. Ce fiară sau ce coșmar să ucidă? Ce încercare de nedescris, ce ispravă eroică să săvârșească? Va reuși? Va rezista? Sau risca să fie strivită?

S-a făcut dimineață până ce Lida să se reîntoarcă întreagă în cealaltă viață, cea adevărată, *e-viața*, s-a făcut dimineață până să reușească să îmbrace sunetele nearticulate în cuvinte și să le alunge în *e-spațiu*, dimineață până să se întoarcă cuvintele, un du-te-vino de cuvinte nedenaturate din „trebuie“ sau „eu-eu!“ sau „domin-așadar-exist“, s-a făcut dimineață până să simtă iarăși elanul și setea curgându-i prin vene - și-abia atunci a adormit un pic, zâmbind dulce Hrysei, „călătorie plăcută“, liniștită că urarea ei nu risca să se denatureze, din moment ce nu existau monștri sau fiare sau încercări de nedescris decât doar în povești, liniștită că e de-ajuns să desfaci miturile ca să eliberezi ceea ce-ți dă viața - până și coșmarul. Liniștită. Nu te teme, Hrysa. Coșmarul nu e în adânc. Mit și asta. În adânc e bucuria.

Prezentare și traducere de

Elena Lazăr

baki ymeri

Perla poetului

Ești ca boara cea ușoară
Ca o poftă legănată
La un piept de dumnișoară
Ești, oricând, ca niciodată
Niciodată nu știi când
Ești ca pasărea furată
De văzduhuri pe pământ
Ești aripa care-n ceruri
Lasă-n urma ei un rând
Din poemul care zboară

mapamond

Cântec

Spune-mi, Andreea,
Maică-ta cu ce te-a alăptat,
În ce odăi te-a încuiat
De miroși atât de frumos
A trup legănat
Și a pustii mângâieri?

De unde furi oare pofta
Pe care ți-o simt
Pe sânul amar sărutat
De norul descopciat
La cămașa lui de bumbac?

Buzele tale sunt fragi?
Vai, Andreea,
La amiază când a fulgerat,
De la fulger s-au înmiresmat

Erotică

Cum să te laud, Femeie
Când te alinți pe divan
Te răsucești ca o cheie
Și te-apleci ca un lan
Și te-arunci în oglindă
Și te-neci tot mai goală
Și nu-i nimeni să-ți prindă
În agrafa din poală
Părul tău greu ca o beznă
Tremurând lângă gleznă

Daruri

Dumnezeu îi dăruiește femeii
Ceva sfânt
Care să-i aducă belșug
Diavolul uneori trage foloase:
Strâmbă raza
Care-i luminează
Oglinda

Sunt câțiva poeți „străini“ care au devenit nemuritori datorită frumuseții divine a fetelor noastre „frumoase și dulci ca o câmpie de căpșuni“ (Ovidiu, Eftimiu, Bakiu). Baki Ymeri este un personaj aparte, de un indiscutabil pitoresc, care de peste trezeci de ani promovează fără hoină dincolo de hotare literatura, cultura și spiritualitatea românească, traducând peste 50 de poeți, prozatori și istorici români, dar și aducând către noi lumini din lacrima limbii albaneze. El este cu adevărat un poet al iubirii. Al iubirii de poezie, de frumos, al dorinței de comuniune spirituală a românilor cu albanezii și aromânii de pe pământurile României, Macedoniei, Albaniei, Văii Timocului sau Kosovei și de oriunde vor mai fi ei visând și iubind. Baki Ymeri, în inima căruia femeile umblă „împodobite în mătăsurii și aer“, ilustrează imaginea unui bilingvism născut din convingere, nu forțat, din dorința mărturisită de a cânta o „Românie“, fie și a poeziei, care să treacă, prin cuvânt, peste diferențele săpate pe obrazul istoriei de felul de a fi al oamenilor.

Fiecare poem este pentru Baki Ymeri (un patriot universal sub semnul unui nou fel de a vedea politica lumii) un loc în care sufletul călătorește într-un cuvânt și care trebuie citite/simțite cu dragoste, înțelegere pentru că sunt izvodite din năzuință, dar și suferință, din iubire dar și disperare, din credința în iubire, limbă și neam. Cele simțite și scrise de Emilia Dabu pentru conaționalul nostru poate par cuvinte venite din alt timp, dar pentru cine îl cunoaște pe Baki Ymeri, știe că așa își trăiește viața, la hotarele acestui fel de a scrie și a trăi poezia, limba, iubirea.

Nelinștit mereu în viers, timbrul său aparte trebuie deslușit apreciind și capacitatea de a păși, mai la fiecare pas, de la dramatic, metafizic la șoapta istoriei, la impactul cu trecutul și cu un viitor desenat, pentru „aici“, pe alte meleaguri, colorează poemul și în nuanța a ceea ce înseamnă în viziunea sa balcanismul: frumusețe, dar și tușe tragice. Toate izvorâte din sentimentul unei anume fatalității istorice, re-construită/ re-interpretată cu

pana și cărămizile smulse din visul care înseamnă poezia de către Baki Ymeri. Căci, până la urmă, vine dintr-o lume pe care o poate vedea dăinuită din „frumoase femei/ Și bărbați plini de griji“, ca în poemul cu care începe acest volum, amintind și despre „Câmpia Mierlei/ Și despre munții/ Care vor muri/ Cu copiii noștri în brațe“. Apoi însă iubirea, femeia, așteptarea, erosul iau în stăpânire poezia lui Baki Ymeri.

Și vine iubita, „perla poetului“, „ca boarea cea ușoară/ Ca o poftă legănată/ La un piept de dumnișoară“ - *Perla poetului*, vine femeia cu „părul greu ca o beznă/ Tremurând lângă gleznă“ - *Erotică*, ori mirosind „A trup legănat/ Și a pustii mângâieri“ - *Sărutul*. Iar dragostea, oh, și „Chiar și atunci când dragostea ta/ Din nou se-închidea în boboc/ Și venea clipa aceea / De care ne temeam amândoi“ (*Buze înflorite*), te urcă până la Dumnezeu într-o clipă, pentru ca următoarea să te găsească, dacă așa vrea femeia, lunecând pe „drumul iadului spre rai“, până ce te va prinde din nou și te va ridica către ceruri cu un sărut. Într-o clipă se petrec toate așa sau, cine știe, secunda poate fi desenată în versuri pe inimă și așa: „Tu treci și eu simt/ Cum cerul se prăbușește/ Peste-amândoi“ - *Secundă*.

Dar, la urma urmei, dincolo de toate aceste suferințe minunate pe care doar iubirea le poate aduce și le poate lua cu un zâmbet de pe sufletul îndrăgostitului, cum să te superi, cum să nu iubești femeia ca pe un „izvor al tămăduirii“ când, spune poetul: „Dumnezeu îi dăruiește femeii/ Ceva sfânt/ Care să-i aducă belșug./ Diavolul uneori trage foloase:/ Strâmbă raza/ Care-i luminează/ Oglinda“

Inspirat de zâmbetul frumoaselor zâne care ne trezesc pe toți din trupul de om și ne îmbracă în zei, Baki Ymeri este un poet cu suflet aparte, care se cutremură la un zâmbet, crede în forța iubirii și aparține unei singure limbi, născută din română, albaneză, italiană și toate cele câte vor fi fost și vor mai fi respirând pe pământ, cea cu un ochi de iubire și unul de poezie, trăind într-o perpetuuă *Vale a iubirii*. (Marius Chelaru)

Dorințe matinale

Dacă vrei să devin un vin
Cu dorințele mele
Și să te aștept
Vino femeie la mine
Cu ploaie de dorințe
Și dă-mi ce vrei!

Ce vrei să-mi dai?
Vrei să-mi dai totul?
Sau ce vrei?
Vrei să te uit
Sau să aștept?

Monologul unui vis

Potolește setea
Pe Valea Luminii!
Râzi
Ca să te mângâie îngerii!
Du-te sus,
Trage perdelele
Și stinge lumina!
Nu vezi că eu sunt
Lumina ta!
Așteaptă-mă!

Femeia

Lunecare și dorință
Disperare și fericire
E Raiul pe pământ
Care știe să îngroape
Secura războiului.
E tristețe trecătoare
Care se vrea prințesă
Și îi place să primească
Flori și cuvinte
Și nu numai atât!

Inamorato

Unde este Valea Luminii
Acoperită de săruturi
Care curg prin cărarea
Drumului spre Rai?
Unde e Andreea
Metaforelor coapte
Care șoptea:
Vino-ncoace,
Împărat al cuvintelor!
Uimește-mă!
Iubește-mă!
Și nu te opri,
Fiindcă vreau să te gust
Întreaga noapte!

Valea luminii

Femeia e visul vieții mele
Care mă-ntreabă tăcând:
Unde sunt cuvintele tale
Care se spală cu stele
Ca să dorm între ele
Ca într-o carte
Care te-nvață
Să te bucuri de viață?

Lumea lingăilor

Plutesc în lumea lingăilor
Ca un elefant elegant
Care cade în neant
Când păcătuiește
Obținând victorii fără război.

grete tartler

Îmi aduc aminte foarte clar ziua în care, studentă la engleză fiind, mi-am spus că sunt un om norocos, fiindcă am șansa de a cunoaște din fir a păr cea mai puternică literatură a lumii. Pe atunci anglicitatea nu se prezenta doar prin cricket, ceai, înaltă clasă, școală publică, sate verzi și tradiție, rostirea de *afters* în loc de "dessert" (cuvânt folosit fără clipală de americani), nu se vorbea numai despre berea englezească incomplet fermentată (celebră deja după ce, în 1862, Alfred, Lord Tennyson, după scrisese o odă care s-a cântat de un mare cor la deschiderea Expoziției Internaționale: *Is there anywhere in this damned place where we can get a decent bottle of Bass?*) și în niciun caz nu era îngăduită referirea la inegalabilul dicton despre casa egal palatul englezului, dicton lansat de juristul Sir Edward Coke (1552-1634), devenit un slogan mai ales datorită lui Kierkegaard, prin analogie: "grija mea e palatul meu" (*min Sorg is my castle*).

Lumea nu consta încă din acele clișee atât de clare, care se aplică oricărei identități. Englezul nu era definit doar prin înfățișarea buldogului său, prin sângele său rece, prin Banca Angliei, *Rule Britannia*, Sir Winston Churchill și vânătoarea de vulpi, prin mărcile de gin (în contrast cu scoțienele mărci de *scotch*) și *barbarul roast beef*... iar despre doamna Thatcher și mai ales libertățile din *Magna Charta*, de la 1215, se vorbea mai degrabă prudent.

Lumea se referea acum câteva decenii, cercetând identitatea unei națiuni, în principal la literatură și viața spirituală, deși forma identității nu mai era de mult dată de umaniști. Desigur, trecuse destul timp de când, în 1907, istoricul german Friedrich Meinecke clarificase distincția între cele două tipuri de națiuni - culturală și civică (națiunea culturală punând accentul pe etnicitate, limbă, rasă, istorie comună, iar națiunea civică fiind aceea în care cetățenia are o importanță mai mare decât identitatea etnică); dar insulara Anglie a rămasese echidistantă atât față de ideea franceză, revoluționară, a suveranității poporului, cât și de cea germană a „națiunii culturale”. Știința și tehnologia, care au impus engleza ca principală limbă a lumii, nu erau încă atât de

Anglia mea

avansate încât să propulseze această limbă în sfera impersonală în care domnește astfel. Comunicarea noilor științe și tehnologii în engleză a început să se facă majoritar abia din 1978 (când peste 50% din jurnalele științifice și tehnologice ale lumii erau publicate în engleză). Nici cuvintele auzite azi pe toate drumurile, precum „americanizare”, „omogenizare a culturilor lumii”, „imperialism lingvistic, cultural și al mass-media” nu erau încă folosite. Engleza nu devenise *lingua franca* în Europa și nici nu primise aura de „limbă fără națiune” (vorbitorii de engleză din lume fiind de trei sau patru ori mai numeroși decât nativii; se estimează chiar că până în 2050 jumătate din populația lumii va stăpâni fluent această limbă).

În vremea studenției mele engleza era încă „limba britanicilor” (cu o ușoară condescendență începuseră să fie acceptate nuanțele americane, dar nu se vorbea încă decât despre două literaturi, nu și despre două limbi distincte). Orice viitor anglist știa însă pe dinafară poemul favorit al britanicilor - *If* de Rudyard Kipling -, se distra de caraghioasele *Nursery Rhymes* și se înfiora citindu-l pe Orwell; iar supremul simbol, adorat ani la rând, era desigur Shakespeare.

Anglia m-a fascinat încă de la vârsta de 9 ani, când am început să studiez engleza cu Aunt Mary, soția unui fost industriaș englez care alesese să rămână în România după moartea soțului ei (vârsta și impasibilitatea o împiedicaseră să se mai repatrieze, deși condițiile în care trăia se schimbaseră mult - și ajunsese să trăiască din lecții particulare). Mergeam de câteva ori pe săptămână în apartamentul ei din centrul Bucureștiului, iar părinții mei n-au obiectat niciodată, de-a-lungul anilor, la achitarea lecțiilor de engleză, deși era evident că știam deja foarte bine limba și mergeam doar de dragul bătrâncii mele profesoare. Ea era întruchiparea Albionului. Trăia într-o insulă - un apartament din care nu ieșea cu săptămânile, vizitată doar de cei câțiva elevi îndrăgostiți de poveștile ei. Insularitatea, am înțeles de atunci, era esențială pentru englezi. Dar nu o insularitate neabordabilă, precum aceea a Islandei, ci una apropiată de țărni, „invadabilă”. Cu Aunt Mary l-am citit pe Defoe prima oară, iar tema singurătății, a însingurării, m-a bântuit de atunci, mai ales după ce am descoperit și filozofii arabi din care, prin filieră spaniolă, Defoe se inspirase (în principal Ibn Tufayl, cu al său roman filozofic *Hayy ibn Yaqzan* și treptele devenirii spirituale parcurse de un om născut singur pe insulă). Utopia

însingurării în evul mediu a devenit apoi tema lucrării mele de doctorat și, după alte decenii, varianta publicată la Humanitas, *Înfeptul singuratec*, e tot un omagiu insularității.

Altă fascinație a limbii engleze îmi părea uimitoarea ei capacitate de a împrumuta și asimila noi cuvinte. Eram elevă la liceul german, unde se preda pe atunci o germană pură și destul de inflexibilă, iar libertatea de exprimare și flexibilitatea englezei mi se păreau, prin contrast, extrem de atrăgătoare. Nu îmi închipuiam că exact această calitate avea să facă din engleză *lingua franca* a lumii.

Și apoi, altă calitate pe care aș fi vrut din tot sufletul s-o am și eu, ca om, mi s-a părut puterea de a ascunde sub o reputație prozaică poezia cea mai minunată a lumii. Englezii, în aparență atât de sobri și raționali, sunt mari cititori și scriitori de poezie. Când mi-a apărut la Oxford University Press volumul *Orient Express*, și am avut șansa unor lecturi prin orașele Angliei, am văzut sute de oameni plătind bilet ca să asculte poezie, ascultători despre care n-ai fi crezut niciodată că au asemenea pasiune. În același mod, sub comportamentul democratic și egalitarist specific educației lutherane, cultul aristocrației și regalității se păstra neatins.

Simțul umorului, ironia, toleranța, respec-

planeta literelor

tul pentru familie, veșnicul interes pentru un restaurant cu *good curry*, căutarea misterelor și mirodeniilor orientale (am și acum pungi întregi de *garam masaala* sau *tikka masaala* pe care mi le dăruiesc, în fiecare an, bunii prieteni pe care mi i-am făcut la Londra), lungile cețuri plutind la nivelul gleznelor, lipite de pământ, le-am descoperit cu timpul. Au urmat ani și ani în care, aflându-mă la Londra, mă trezeam din pură bucurie că mă aflu acolo. Energia creatoare a englezilor, comediile englezești, amabilele conversații despre vreme, marmelada de portocale, peisajele amintind de vremea regelui Arthur, toate sunt acum puncte pitorești într-o lume cu tăieței chinezești și computere americane, hârmicie japoneză și pizza italiană...

Din fericire, aceiași prieteni îmi scriu la fiecare început de an o scrisoare-bilanț, cu bune și rele, iar dacă ei încă îmi scriu, Anglia mea mai există.

Poezii în capodopere

D.J. Enright (1920-2002)

Istoria limbajelor lumii

Vorbeau dintre graiuri cele mai minunate.
Limbile lor se împleteau în persană, alergau
Și fuzionau. Cuvintele în sărut, frazele-mbrățișându-se,
Verbele-n conjugare suavă. Era începutul versului.
Așa se vrăjeau Adam și cu Eva
Cât e ziua de lungă și noaptea de lirică.

Dintre limbaje, cea mai persuasivă
Era vorba șarpelui. Elocvența-i: arabă,

Cu surâs și retorică seducătoare
(„Regină-a făpturilor, doamnă universală”)
A convins-o, atât de puternic apelu-i -
Mărul cerea să fie mușcat,
Ea să intre în joc și să-l muște.

Atunci apăru Gabriel, spun savanții.
Strigând în turcă Aspru și-amenințând.
Însă târziu. Rostind sunet de săbii.
Greșeala fu scoasă în evidență, și crima.
Poarta - trântită cu trosnetul glasului său.

Paradisul fusese pierdut. Multe altele
S-au câștigat de atunci! Făptuite. Răbdate.
Ghimpi și urzici, praf și penurie.
Toate cuvintele înainte: ce să alegi?
Limbile lor s-au întors spre engleză,
Spre coloniile de nazale.
Și-au rămas pe pământ. (G.T.)

alina boboc

Comedia ține la tineri

Preocuparea Teatrului de Comedie pentru propunerile artistice ale tinerilor absolvenți este un fapt real, materializat deja prin două ediții ale proiectului **Comedia ține la tineri**. Prima ediție s-a desfășurat în perioada 7.IX.-9.X.2005 și a inclus spectacolele: **Ce tipe mișto!** de Laura Cunningham (regia Iulia Stănescu, scenografia Robert Popescu; cu: Maria Obretin, Paula Gherghe, Carmen Florescu, Ela Ionescu, Cătălina Harabagiu, Carmen Lopăzan), **Domnul Measure** de Claude

Magnier (regia Mihaela Triboi, scenografia Vladimir Iuganu; cu Mădălin Mandin, Alexandra Stan, Tudor Munteanu), **Edmond** de David Mamet (regia Marcel Țop, scenografia Anca Cernea; cu: Radu Iacoban, Maria Dinulescu, Iulia Lumânare, Mihai Marinescu, Marilena Botiș, Constantin Diță, Marcel Țop, Cătălin Babliuc, Vlad Popescu) și **Comedie neagră** de Peter Shaffer (regia Alex Mihail, scenografia Anca Marcu, Alexandru Luță; cu: Mihaela Teleoacă, Florin Anton, Mihai Bendeac, Andreea Samson, Pavel Bârsan, Bogdan Cotleț, Ana Macovei, Emanuel Pârveu).

A doua ediție a avut loc în perioada 5.IV.-4.V.2006 și a cuprins spectacolele: **Buzunarul cu pâine** de Matei Vișniec (regia Mona Gavrilaş, scenografia Maria Dore; cu: Gabriel Călinescu, Relu Poalelungi), **Adio, Carmen!** de Cornel Mimi Brănescu (regia Titus Scurt, scenografia Magdalena Ciubotariu; cu: Adelaida Zamfira, Mirela Zeța, Andreea Grămoșteanu, Doru Bem), **(o stație..)** de Peca Ștefan (regia Carmen Lidia Vidu, animație Augustin Cosmin Pop, muzica Yann Le Blay, coregrafia Paul Duncă; cu: Irina Duță, Toma Cuzin), **Déjà- vu** după Ion Băieșu, Ana

Ripka Rus (regia și scenografia Radu Corlățeanu; muzica și chitara electrică Marin Cazacu, percuția Arcadie Rusu; cu: Ecaterina Țugulea, Marcel Țop, Tudor Munteanu) și **subUrbia** de Eric Bogosian (regia Aurel Palade, scenografia Elena Cozlovski; cu: Simona Stoicescu, Irina Velcescu, Adina Andrei, Oana Piecnița / Ecaterina Țugulea, Adrian Anghel, Virgil Aioanei, Mihai Marinescu, Elias Ferkin Musuret, Ernest Fazecaș).

Pe 8.XII.2006, în deschiderea premierei **Te vei întoarce în Galapagos**, Teatrul de Comedie a organizat prima ediție a **Galei Premiilor Comedia ține la tineri**, care a luat în

thalia

considerare ambele ediții ale proiectului. În urma dezbaterilor, juriul, compus din Ilcana Lucaci, Gabriela Hurezean și Irina Budeanu, a ajuns la următoarele concluzii: **Premiul pentru cel mai bun spectacol: Edmond** de David Mamet, regia Marcel Țop; **Premiul pentru cel mai bun regizor - ex - aequo: Alex Mihail / Comedie neagră și Aurel Palade / subUrbia; Premiul pentru cel mai bun actor: Bogdan Cotleț** pentru rolul Schuppanzigh din **Comedie neagră** de P. Shaffer, regia Alex Mihail; **Premiul pentru cea mai bună actriță: Simona Stoicescu** pentru rolul Sooze din **subUrbia** de E. Bogosian, regia Aurel Palade; **Premiul pentru cea mai bună scenografie: Elena Cozlovski** pentru scenografia spectacolului **subUrbia** de E. Bogosian, regia Aurel Palade.

Premiile au fost decernate de directorul Teatrului de Comedie, George Mihăiță, secondat de Dan Mircea Cipariu.

Recent încheiatul concurs de proiecte pentru filmele de ficțiune, documentare și animație, lungmetraj și scurtmetraj, precum și proiectele de dezvoltare ale unui scenariu, organizată de Centrul Național al Cinematografiei a eșuat într-un scandal previzibil. Deja sunt cunoscute rezultatele și controversele stârnite de ele, precum și luarea de poziție a regizorilor Cristi Puiu și Thomas Ciulei, care au anunțat că nu vor mai participa la nici o sesiune de concurs, atâta timp cât CNC-ul nu schimbă criteriile de evaluare. Cu alte cuvinte, atâta timp cât principiul valorii nu contează absolut deloc pentru CNC, el fiind înlocuit de jocul de culise. Întrebarea cea mai importantă constă în maniera cum au fost alcătuite comisiile de evaluare. În fond, cine sunt

Nesfârșitele scandaluri

irina budeanu

pus la colț, având în vedere „antecedentele“ (scenariul pentru multpremiatul film **Moartea domnului Lăzărescu**, notat cu 4 și urmat de revolta binecunoscută). Cred că atunci când Cristi Puiu, pe bună dreptate, s-a revoltat, a greșit când a nominalizat anumiți regizori, care în opinia lui nu au ce căuta pe lista clasamentului final al scenariilor câștigătoare. Pentru că așa poate fi atacat cu propriile sale arme. Și se induce din nou ideea unui război între generații. Dar dl Eugen Șerbănescu s-a simțit lezat și a ieșit la „rampă“ încercând să-l domesticească pe Cristi Puiu. CNC-ul a reacționat la acuzele care i se aduc și a simțit nevoia unor precizări. „Toate etapele concursului - de la numirea membrilor comisiilor de jurizare a scenariilor de către Ministerul Culturii și până la acordarea finanțărilor în ședința comună a Consiliului de Administrație al CNC și comisiilor de jurizare - s-au desfășurat în strictă conformitate cu prevederile Ordonanței de Guvern nr. 39 din 2005 privind cinematografia, aprobată cu modificări și completări de Legea 328 din 2006 și ale Regulamentului privind concursul de selecție a proiectelor cinematografice în vederea acordării de credite financiare directe pentru dezvoltarea de proiecte, producție și distribuire de filme - ambele acte publice, la îndemâna consultării de către toți aplicanții. Actuala conducere a CNC a luat act că proiectele legii și regulamentului au fost dezbătute în prealabil de organizațiile și uniunile din domeniul cinematografiei de-a lungul unei perioade de șase luni de zile și că s-a ajuns prin consens la formulele aflate acum în vigoare. Odată investite cu putere de lege, prevederile respective trebuie respectate de toată lumea, ca în orice stat de drept. Ideea de senatori de drept care, datorită

succeselor internaționale importante anterioare, să fie îndrituiți să obțină credite fără să mai participe la concurs nu este conținută nici în lege, nici în regulamentul. Ideea excluderii altor creatori, pe motive care țin de controverse privind creația lor artistică sau de orientare politică sau de vârstă biologică, de asemenea nu este conținută. Ideea de concurs implică prin definiție posibilitatea de a câștiga, dar și de a pierde. Legea prevede organizarea a două concursuri pe an. Aplicații care nu se regăsesc în palmaresul unui concurs pot să participe fără nicio restricție la următorul concurs, care are o altă comisie de jurizare, cu o altă viziune, care s-ar putea să le dea câștig de cauză. Valoarea prestației lui este dată de structura palmaresului general. CNC, ca instituție de stat, nu se poate transforma nici în censor, nici în birou de cadre al creatorilor de film. După 2 luni de la preluarea mandatului de noua conducere, CNC studiază toate variantele și opțiunile de a îmbunătăți mecanismul concursului. Un algoritm de depunctare a creatorilor care au înregistrat eșecuri repetate trebuie pus la punct, în colaborare cu toți actorii de pe scena cinematografică - critici, scenariști, regizori, producători, distribuitori. (...) CNC va iniția o dezbatere cu membrii comunității cinematografice din țară pentru a nota opiniile majoritare privind modificări ale regulamentului de concurs. Așteptăm propuneri și sugestii din partea asociațiilor și uniunilor de breaslă“ - se spune în comunicatul CNC remis presei. Așteptăm cu nerăbdare marca dezbaterii din cinematografia românească!

cinema

cei care hotărăsc soarta unui creator și pun etichete? În comisia de evaluare a filmelor de lungmetraj de ficțiune, cunoscuții directori de imagine Dinu Tănase și Constantin Chiriac au stat alături de romancierul George Bălăiță, producătorul Marin Vladimir și total necunoscutul actor Radu Nicolae. O structură complet dezechilibrată, care în mod firesc ar fi trebuit să aibă în componența ei scenariști, regizori și critici de film. Dacă lucrurile stau atât de „transparent“ cum vrea dl Eugen Șerbănescu să ne sugereze, ce caută în această comisie Radu Nicolae? A avut el cădere de a nota scenariile regizorilor? În ceea ce-l privește pe Cristi Puiu, el a fost prezent în concurs cu două proiecte de dezvoltare pentru lungmetraj - **Tanti Geta** și **După blocuri** - care au fost respinse. Nu am citit aceste schițe de scenarii, ca să pot vorbi în cunoștință de cauză, dar se vede cu ochiul liber că a fost vorba de o reglare de conturi și că ultimul lucru care contează este valoarea. Trebuia

Glosolalia sau „grăirea de taine“

**mariana
ploae-hanganu**

La modul general, am putea spune că glosolalia este un termen care desemnează studiul unor comportamente verbale ieșite din comun. Este adevărat că termenul are semnificații diverse, dar nruđite, în măsura în care ele se aplică unor fenomene foarte asemănătoare în plan formal, iar care au origini diferite. Se cunoaște astfel un aspect religios al termenului - glosolalia religioasă -, un altul de joc - glosolalia pentru a râde - și un altul generat de maladii mentale - glosolalia schizofazică.

Ceea ce este în comun tuturor formelor de glosolalie este faptul că ele sunt manifestări vocale improvizate. Discursul locutorului este unic și irepetabil, în sensul că cel care îl produce nu poate realiza de două ori același text. În plus, deseori, secvențele fonice variază de la un text la altul. Altfel spus, secvențele generate nu au permanența care caracterizează cuvintele oricărei limbi curențe.

În *Faptele Apostolorilor*, care constituie cea de

conexiunea semnelor

a cincea carte a *Noului Testament*, se poate citi la capitolul al doilea: „Și când a sosit ziua Cincizecimii, erau toți împreună în acel loc. Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei: și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în limbi precum le dădea lor Duhul a grăi“. Acest fragment biblic stă la originea unei secte creștine fondată în California la începutul secolului al XIX-lea. Penticostalii - căci despre ei este vorba - cred în har și, mai cu seamă, în harul limbilor prin care fiecare membru al sectei poate fi inspirat de Duhul Sfânt să vorbească o limbă necunoscută pe care o pot desluși doar cei inițiați. Se spune, de altfel, că nu este ieșit din comun ca, la reuniunile penticostalilor, unul sau mai mulți dintre cei prezenți să pronunțe brusc cuvinte de neînțeles. Aceste manifestări au primit numele generic de *secvențe glosolalice*. Formele de glosolalie nu sunt proprii doar sectei creștine amintite. Ele au fost observate și în religii care nu au nimic în comun cu cea a creștinismului. Și nu este un fenomen specific timpurilor moderne: încă de la începuturile creștinismului existau întruniri ale creștinilor unde se spune că manifestările glosolalice erau curențe. **Sfântul Apostol Pavel** în *Întâia epistolă către corinteni*, vorbește despre felurite daruri date prin Sfântul Duh: „...*altuia faceri de minuni, altuia proorocie și altuia tălmăcirea limbilor*“. Ceva mai departe (14:2), în aceeași epistolă **Sfântul Pavel** ne asigură că „...*cel ce vorbește într-o limbă străină nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu; și nimeni nu-l înțelege, fiindcă el, în duh, grăiește taine*“. Acestea trebuie însă traduse în limba curentă pentru ca toți ceilalți creștini să tragă folosul pentru edificarea personală. „*De aceea, cel ce grăiește într-o limbă străină să se roage ca să și tălmăcească*“ recomandă Sfântul Pavel și tot el

interzice femeilor să vorbească în limbi în biserică, pentru că: „...*lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, precum zice și Legea*“.

Penticostalii urmează doar prima din cele două recomandări date de **Sfântul Pavel**: ei se sforțează a da o traducere „revărsărilor glosolalice“, dar nu interzic femeilor să vorbească în limbi: interpretarea în limba comună este dată de obicei de însuși cel care emite secvențele glosolalice sau de unul dintre membrii penticostali. Pe ce bază se face această transpunere? Este o întrebare la care nimeni nu poate răspunde. Când un traducător este întrebat despre acest subiect, el se mulțumește, cel mai adesea, să-și justifice traducerea, afirmând că el „simte“ că acesta ar fi sensul discursului glosolalic. Specialiștii (**Samarin, 1972; Goodman, 1969**) care au reușit, în ciuda tuturor dificultăților, să realizeze o analiză lingvistică a secvențelor glosolalice, au constatat că acestea sunt compuse, în cea mai mare parte, din fenomene aparținând limbii materne a glosolalicului. Extrem de rar apare un sunet dintr-o altă limbă. Mai mult decât atât, cel care rostește secvențe glosolalice nu utilizează toate posibilitățile combinatorii ale limbii materne, ci are drept preferate anumite combinații deja alese. Discursul lui se caracterizează, de la început, prin numeroase repetiții de sunete și grupuri de sunete. Structura fonemică a textului glosolalic nu este doar mai puțin diferențiată de cea a mesajelor din limba curentă, ci ea este, de cele mai multe ori, și mai simplă, grupurile consonantice fiind mai puțin numeroase și mai scurte decât cele din limba maternă.

Debitul locutor este deseori același ca în limba maternă. Altfel spus, s-a observat că un penticostal vorbește cu aceeași viteză în „revărsările“ sale glosolalice ca și atunci când utilizează limba curentă cu scopul de a comunica. *Intonația* în discursul glosolalic poate fi aceeași, dar, de cele mai multe ori, cel care emite secvențe glosolalice ajunge să cânte în loc să vorbească. Cât privește *accentuarea*, specialiștii se arată rezervați, deoarece este greu de făcut aprecieri atât timp cât este aproape imposibil să se împartă emisia sonoră în elemente distincte care să țină loc de cuvinte și cărora să li se poată determina accentuarea. **Lecours și alții (1980)**, în ciuda dificultăților, reușesc, studiind pauzele și intonația, să identifice ceea ce ei au numit pseudo-cuvintele și să le examineze accentuarea. Același autor menționat mai sus, împreună cu o parte din colaboratorii săi, a cerut persoanelor anchetate să aibă un comportament glosolalic, deși acestea nu aveau nici cea mai mică idee despre glosolalia religioasă sau de altă natură, cerându-le pur și simplu să vorbească ca și cum ar vorbi o limbă necunoscută. Această aptitudine pe care o au unele persoane de a rosti secvențe fonice de neînțeles nici pentru ei, nici

pentru alții - aptitudine pe care probabil o avem cu toții -, folosește în terapia defectelor de vorbire (bâlbâitul). Într-adevăr, s-a observat că bâlbâții se poticnesc foarte puțin sau aproape deloc atunci când ei produc ceea ce în lucrările de specialitate ale autorilor anglo-saxoni se numește *nonsense speech*. Apropierea aptitudinilor cu efect glosolalic de glosolalia religioasă propriu-zisă a condus la ideea originii umane a acesteia din urmă. Astfel, la anumiți credincioși, debordarea secvențelor glosolalice poate fi o manifestare a fervorii de care se simt cuprinși în timpul serviciului divin. Emoțiile însoțesc și chiar dau naștere unor emisii de sunete: putem scoate strigăte de bucurie sau de durere, cântăm atunci când suntem fericiți.

Un rol important în emiterea secvențelor glosolalice îl are *imitația*. Nu este exclus ca acest comportament glosolalic să fie contagios. Conduita unui individ dintr-un grup închis poate ușor să fie preluată de alți membri ai grupului, în special într-o atmosferă de emotivitate exacerbată.

Ultima problemă pe care vrem s-o luăm în discuție este aceea dacă glosolalia, în totalitatea manifestărilor ei, poate fi considerată o limbă propriu-zisă sau nu. Poziția **Sfântului Pavel**, în această privință, este tranșantă. În aceeași scrisoare către corinteni, cel convertit pe drumul spre Damasc face o distincție clară între *a vorbi în limbi și a profetiza*. Cel care vorbește în limbi - scrie el - „... nu vorbește oamenilor, ci lui Dumnezeu și nimeni nu-l înțelege, fiindcă el în duh, grăiește taine“. Sfântul Pavel ne asigură că limba celui care vorbește astfel nu este de origine umană, ci de origine divină. Glosolalia, prin urmare, nu produce o limbă străină, nici o limbă moartă. De aceea, cel care vorbește în limbi - spune Sfântul Pavel - este diferit de profet. Acesta din urmă se exprimă într-un limbaj uman, inteligibil și pentru el, și pentru alții. Într-adevăr, nu există limbă naturală care să prezinte fenomene repetitive în așa măsură ca în secvențele glosolalice. Mai mult decât atât, nu se cunoaște limbă naturală care să respecte regulile fonologice și fonotactice proprii secvențelor glosolalice. Chiar și cei care emit aceste secvențe și care sunt convingeți că vorbesc o altă limbă, nu pot nicidecum să precizeze despre ce limbă este vorba. Și cum ar putea să se exprime într-o limbă pe care n-au învățat-o niciodată?!

După cum se poate observa, puține argumente privind originea și descrierea secvențelor glosolalice se pot aduce. Deși comportamentul glosolalic apare în contexte diferite, natura exactă a cauzelor care îl produc nu poate fi cunoscută cu precizie. Geneza glosolaliei rămâne,

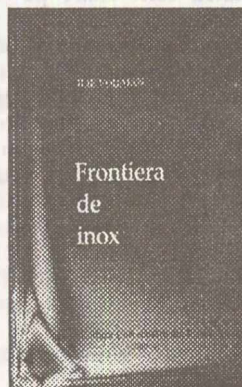
1) Existența cere drum

(Liliana Spătaru)
Editura Junimea

2) Frontiera de inox

(Ilie Vodăian)
Editura Universității din Pitești

3) Un bob de nisip

(Alex Vălcu),
Editura Bibliotheca

„Tovarăș” cu un președinte

1945

valentin tașcu

Tata spunea că a scăpat de închisoare, de mai multe ori, dar de astă dată pentru vina de a fi fost intelectual și fiu de moșier, mă rog, ciocoi machedon, refugiindu-se pe „șantierelor naționale ale tineretului”, pe liniile eroice Bumbesti - Livezeni, Ilva Mică - Vatra Dornei și prin 1950 pe linia Salva - Vișeu.

Locurile respective erau considerate de ideologii comuniști drept niște școli de educare pentru tinerii utemiști, dar și de reeducare pentru cei cu vechi „păcate”. Printre tinerii eroi ai „reconstrucției socialiste” (ghilimelele nu sunt neapărat ironice, pentru că, într-adevăr, un eroism revoluționar exista la vremea respectivă, chiar dacă izvorât din inconștiența sensului muncii pe care tinerii și „păcătoșii” (care cam conduceau, vrând-nevrând, ca oameni cu școală și încă una bună) o depuneau. De pildă, entuziaștii primului deceniu comunist nici nu cunoșteau (nici tata ca inginer din conducere) că linia Salva - Vișeu era destinată să scurteze drumurile marfanelor care transportau bogățiile țării spre Uniunea Sovietică. Târziu de tot s-a prins tata că pe calea ferată nou construită, printr-o regiune mai pustie, cu populație mică și mai puțin curioasă, circulau garnituri întregi de tren, încărcate cu cherestea, care treceau prin vâmile Valea Vișeului și Câmpulung pe Tisa, cu documente de datorii de război, dar care după două-trei săptămâni de popas dincolo de graniță se reîntorceau cu facturi de vânzare/cumpărare, apoi operația se repeta. Era clar, marea prietenă de la răsărit nu avea nevoie de lemnul nostru (ei aveau berechet lemn în taigalele Siberiei) și deci funcționa și aici un

amintiri (politice)

fel de acord bilateral după exemplul schimburilor comerciale patronate de Sovrom-uri, conform cărora, în cel mai bun stil frățesc, „noi le dădeam grâu, iar ei ne luau petrol” (vorba glumeață se născuse chiar în acea vreme).

Pe de altă parte, în taberele șantierelor respective, în care erau angajați o serie de tineri ce urmau să ajungă în conducerea țării, te simțeai ca într-un fel de oaze. Țara era secătuită atât de război, în care contribuise cu petrol și grâu la derularea mașinăriei hitleriste, dar mai ales de „comerțul” de mai sus. Cu toate acestea, deși tinerii și specialiștii locuiau în condiții modeste, în barăci muncitorești, cu un minim de confort, se găsea destulă mâncare și băutură, spre deosebire de sărăcia și foametea din restul țării. Ba, chiar, șantierii își permiteau să facă joia și sâmbăta adevărate baluri (întruniri tovarășești), în care, în urma unor spectacole de masă, cu formații gen brigăzi artistice de agitație și coruri reunite (germeni ai viitoarei manifestări „Cântarea României”) se întindeau mese îmbelșugate, bine stropite cu băuturi autohtone (horinci și vînațuri naturale, dar și cu țării contrafăcute care le-au adus porecle precum „Adio, mamă”, adică celebra „secărică”, sau „Te-am zărit printre morminte” - o beutură verzulie din nu știu ce plante și spirit) și cu muzici improvizate din talente proprii,

pe care lumea dansa până la dimineață. Multe nopți ale copilăriei mele nu le-am dormit din pricina acestor chermize, fapt ce mi-a creat și o oarecare dependență pentru tot restul vieții mele, mai mult nocturnă decât diurnă - cum ar zice regretatul Laurențiu Ulici, el însuși descendent de pe Valea Izei și a Vișeului.

Era deci în 1950, în sătucul Dealul Ștefăniței, la jumătatea drumului dintre Salva și Vișeu. De aici am căteva amintiri atât politice, cât și ne-politice.

Mai întâi, aici mi-am început înaltele mele școli, și multe (11 școli în tot atâția ani de liceu), într-o clădire mică, de dimensiunea unei prăvălii cu două camere (cred că fusese chiar ceva prăvălie mai înainte), pe care am regăsit-o încă în picioare după vreo 30 de ani. În una din camere era Cancelaria, vorba vine, pentru că exista un singur dascăl, foarte tânăr, cred că absolvent de liceu, care era și director, și femeie de serviciu. În cealaltă stăteam la un loc cei nu mai mulți de 20 de elevi, toate cele 4 clase primare la un loc. Învățam împreună țânci de 6 ani, ca mine, dar și găligani veniți la alfabetizare, vieții care vor fi suferat mai târziu bancurile cu Bulă elev la primară la 19 ani. Nu mai țin minte numele învățătorului. Oricum mie nu avea a-mi comunica ceva, deoarece citeam și scriam de la 4 ani, nu pentru că așa fi fost genial, ci pentru că aveam foarte puțini colegi de joacă. Drept pentru care stătușem mai mult pe lângă fusta mamei, ocupată cu făcutul mâncării pe vestitele primusuri, niște mașini de gătit cu gaz lampant; mă jucam de unul singur cu ziarul „Scănteia”, singurul care ajungea pe șantier și din când în când o întrebam pe mama „ce literă e asta?” La care ea răspunde nervoasă: „M!” Eu băgam la cap și mergeam să o desenez cu linii ezitante. Și așa am învățat să citesc și să scriu. Electrică aveam, de la generatoarele șantierelor, iar în această situație surclasam casele țăranilor care abia de se luminau cu lămpile cu petrol. Șantierul dădea curent electric și Școlii.

La această școală, în care eu eram mai învățat decât toți ceilalți colegi ai mei, am înregistrat prima mea victorie politică. La un moment dat, învățătorul ne-a întrebat: „În ce țară trăim noi?” Eu am ridicat singurul mâna pe sus, dar tinerelul dascăl știa că eu știu, așa că nu m-a lăsat să răspund, ci a solicitat pe rând pe toți ceilalți să răspundă. Am auzit astfel următoarele răspunsuri, care, inexacte fiind, aveau totuși farmecul lor: „în Țara Oașului!”, „în Țara Maramureșului!”, „în Țara Gutâiului!”, ba, chiar și „în Țara Hațegului!” (probabil de pe acolo venise el). Nimeni nu a dat răspunsul așteptat, pe care, în sfârșit l-am răcnit eu, cu evidentă mândrie patriotică: „în Republica Populară Română!” De unde să știe bieții copii de ciobani și de vâcari din Oaș de numele acesta, care de fapt stătea scris mare pe perete, după un vajnic „Trăiască!” și sub portretele membrilor Biroului Politic al P. M. R., între care nu mai țin minte dacă mai erau Ana Pauker și Vasile Luca, dar sigur Gheorghiu-Dej.

Alteceva nu mai țin minte din acest prim an, pe care l-am terminat de fapt la Cluj, în 1951, după care a doua clasă am terminat-o tocmai la Constanța, tăind astfel țara în diagonală în șatra profesiunii tatălui. Același destin l-a urmat prietenul și colegul meu de generație Laurențiu Ulici, de la Rona de Jos (Oaș), la Ploiești, apoi Buzău și în final București (tatăl lui fiind de asemenea cheferist). Moartea prematură l-a prins tot pe

drumuri, pe lângă Făgăraș.

Am în schimb amintiri... literare. O întâmplare cred că mi-a stimulat morbul scrisului și de fapt despre ceea ce urmează am scris aproape o nuvelă când aveam 12 ani și eram elev la Liceul „Emil Racoviță” din Cluj (unde revenisem de la Constanța). Era, tot politică însă, una din acțiunile colective pe care le organizau politrucii șantierului național: s-a plecat în corpore la cules de mure, producția urmând a se transforma în dulceturi pentru uzul cantinei. Oamenii „mari” s-au înarmat cu găleți de 10 litri, iar mie mi s-a repartizat o gălețușă de jucărie. Mi-am luat însă sarcina în serios și m-am orientat spre o tufă ceva mai îndepărtată, pe care cei maturi nu o observaseră, mie neplăcându-mi de pe atunci să stau la grămadă (ceva total împotriva spiritului colectivist, cominternist), dar și de teama de a nu fi concurat la cules. Și mi-am văzut de treabă într-o după amiază plăcută și însorită de început de toamnă. Culegeam murele cu sărg, ferindu-mă de rujii destul de înțepători, strecurând mânuța mea firavă printre frunzele îmbărligate ale arbustului. Deodată aud că de partea cealaltă a tufeii mai culegea cineva. La început n-am dat importanță, fiindu-mi doar ciudă că voi fi depășit la capitolul eficiență. Când mă uit mai bine, stupoare! De partea cealaltă a tufișului culegea, cu aceeași delicatete și precizie ca mine, un... urs. Noroc că știam deja să citesc și parcursesem destule basme și povești cu urși simpatici, păcăliți de vulpe și altele, așa că nu m-am speriat, dar un instinct nebănuit m-a făcut totuși să mă retrag încet-încet și abia după ce m-am îndepărtat suficient am rupt-o la fugă, vărsând din gălețușă mai bine de jumătate din producția mea colectiv-individualistă. Treaba m-a impresionat peste măsură, am povestit-o alor mei cu sufletul la gură, abia acasă sperându-mă cum s-ar fi convenit, totul fixându-mi-se în memorie, până la așternerea ei pe hârtie. Carnetul în care am scris povestirea intitulată **Dealul cu mure** l-am rătăcit, apoi l-am regăsit printre hârtoage după mai bine de două decenii, pe când eram deja scriitor în regulă, apoi l-am rătăcit iar. Sper să-l mai găsesc, cine știe când, pentru că așa vrea să dovedesc „cum am ajuns scriitor”.

Alta, cu iz polițist, adică milițienesc: în tabăra de la Dealul Ștefăniței erau vreo câțiva copii de-ai angajaților, cam de vârsta mea, doar cu doi-trei ani mai „bătrâni”. Ne jucam, dar mai mult ne plictiseam, pentru că în regiune nu era nicio atracție, în afara peisajului; pe dealul care dăduse numele cătunului se afla o stână de vară, din lemn desigur, care de jos apărea ca un fel de cetate medievală sau chiar dacieă. Și ce s-au gândit dracii de copii? Ce-ar fi să atacăm cetatea și să-i dăm foc, ca în filme? La partea teoretică am participat și eu, dar când s-a hotărât să se pună planul în practică, m-am retras cu prudență (prieteni au zis că cu lașitate), dându-mi seama că ceva nu era chiar bine. Așa că am rămas jos, urmărind cu sufletul la gură asaltul colegilor de nebunii copilărești. Crezusem până la urmă că era vorba de o glumă sau de o simplă joacă, dar numai ce observ, cu surprindere, mai întâi o flăcăruie subțire, apoi o pală cumplită care a cuprins repede întreaga stână, cu oi și cu ciobani cu tot. Totuși s-a dovedit că ciobanii erau tocmai duși nu se știe unde, că altfel ar fi împiedicat fapta. Dar cum s-or fi înțeles puștii cu câinii? Oricum, fiind spre amurg, atacanții au ajuns în fugă jos și au mai apucat să admire îndestulat frumosul spectacol de flăcărie și lumină (între timp se făcuse seară și totul devenise măreț), ceva ce n-am mai văzut nici până atunci, dar nici de atunci încolo. Amicii jubilau, iar eu îi invidiam că n-am avut curajul să particip la asemenea vitejie. Totul a fost bine, scena a fost admirată chiar și de către părinții celor care totuși n-au avut curajul să le spună că

ocmai ei erau piromanii, până dimineata, când în tabără au apărut milițienii. Repede au sfârșit să se petrecuse, iar urmarea a fost că părinții făptuitorilor au scăpat cu greu de un proces, dar au plătit sume mari de bani pentru acoperirea pagubelor, iar voinicii au încasat bătaie vecine cu moartea. Numai tata și eu am scăpat doar cu bucuria de spectatori. Am rămas însă cu teamă pentru uniformele acelea albastre și chipiile mari de milițieni. Până la Revoluția din 1989, când nu mi-a mai fost frică de puștile lor îndreptate spre pieptul meu în "revoluționar", tremuram de spaimă când zăream un milițian îndreptându-se spre mine. Nu zic, chiar și azi dau în tremur când mă opresc pe șosea polițiștii de la circulație.

În fine, las la urmă o amintire politico-literară, pe care nu am înregistrat-o la vreme. Mi-a fost tălmăcită tot de tata. Tata a trecut a cele veșnice în iulie 1989, cu câteva luni de zile înainte de a i se îndeplini cele două vise politice ale lui: căderea comunismului (el,

fost simpatizant și membru P. C. R.) și spulberarea Imperiului Sovietic. N-a apucat să le vadă, i le-am dus eu la mormânt în primele zile din 1990. Dar, prin 1987 - 1988, când mija și la noi Perestroika lui Gorbaciov, se vorbea peste tot, pe sub mână, dar nu e exclus ca însăși Securitatea "trădătoare" să fi răspândit zvonul, că va urma la conducerea P. C. R. unul Ion Iliescu, care-l înfruntase pe dictator și fusese trimis la munca de jos (ei, nu prea jos, ci la Timișoara și la Iași, ca "baron", și abia apoi la Editura Tehnică), fost coleg la Moscova cu Gorbaciov etc., etc. Adevarul e că persoana era tot mai îndrăgită mai ales de intelectuali, de scriitori și artiști (mi-aduc aminte cu câtă admirație vorbea despre el Adrian Marino, care-l întâlnise într-un muzeu din Viena parcă, dar vorbeau la fel și alții, și însumi îmi puneam nădejdea într-un posibil "Gorbi" român). Auzindu-i numele și aflând că ceva din viața personalului, și-a amintit că l-a avut ca brigadier pe Salva -

Vișeu, deci ducea țărâși pentru lucrările topografice ale tatei; dar țărâși (unu-doi, desigur) îi duceam și eu, așa că, iată, am fost "tovarăș" de muncă cu un viitor președinte al României. Prin 2002, la Târgul de carte "Gaudeamus" de la Cluj, Președintele vizitator la deschidere s-a oprit la standul Universității din Târgu-Jiu, pe care îl organizasem eu, condus fiind de ministrul oltencă a învățământului de pe atunci. Am apucat să-i amintesc de acest episod: a zâmbit cu nostalgie și a aprobat din cap, fără să-l supere trimiterea mea la tinerețea lui "revoluționară". Am regretat de pe atunci, de când am aflat, că n-am pus de-o prietenie cu viitorul șef de stat: în ciuda diferenței de vârstă, era cu puțință. Am mai ratat astfel o ocazie de a urca în ierarhia pe seama relațiilor, căci valorile nu mi-au fost decât rar recunoscute (și, de fapt, la români așa ceva nu e deloc neobișnuit).

Singurătatea lucrurilor

anatolie paniș

Constantin Georgescu - dând acest titlu unui roman pe care i-l considerăm deosebit, ai putea să zici că s-ar fi refugiat el însuși într-o singurătate a sa. Înăluntru personajelor sale, dar mai ales în cele din **Singurătatea lucrurilor** (în fond se pune întrebarea dacă nu există și-o altă singurătate, cea a ființelor), așadar înăluntru acestor personaje se află în aparență ceva extrem de obișnuit. Toma Costelian își urăște tatăl, pe Stelian Costelian, într-o asemenea măsură, încât și face din dispariția tatălui un fel de eliberare înspre noua viață a fiului. După ce s-a convins că tatăl Stelian Costelian a fost în sfârșit înmormântat - și că nicio minune nu-l mai poate readuce pe pământ, fiul (rămas într-adins singur în lume), răcăie cu mâna o gaură în țărâna înghețată, cum ar veni în dreptul de dindărătul crucii, ca să scuipe în ea un fel de lehamite de tată, până și-a simțit gura uscată. Iată în sfârșit CĂ NU MAI E! pareă ar spune fiul.

O astfel de ură a fiului îndreptată cu atâta osârdie împotriva tatălui, nu s-ar mai putea materializa literar într-o carte de după 1989. S-ar părea că o astfel de poveste nu ar mai atrage pe nimeni. E drept, înainte vreme se trăia altfel, nu ca acum. Susținem asta pentru că viața ni s-a schimbat radical. Trăim o nouă structură a vieții, o categorie o viață cu altfel de întâmplări, cu alte cenzuri, cu altfel de personaje. După evenimentele din decembrie 1989, Constantin Georgescu nu s-a mai implicat a descrie o astfel de viață. Altfel spus, arăta din ce în ce mai obosit și mai bolnav. Izbucnirile sale humoristice erau în fond izbucniri nervoase. Probabil că aceasta a fost și ragedia tematică a acestui povestitor înăscut. Coborât pareă din Sadoveanu sau mai degrabă din Fănuș Neagu, Constantin Georgescu și-a slujit trecutul său imediat în stil de elev silitor, lestoinic, descriindu-l cât mai amănunțit și mai real. Dacă nu s-ar fi îmbolnăvit, probabil că desinul eroului de carte Toma Costelian din **Singurătatea lucrurilor** (ființelor) ar fi fost înăndoialnic altul.

Trecerea unor scriitori de la un fond al problemelor (pe care le-a trăit și constatat), cele de dinaintea lui 1989, spre alt fond, cele de după, la Constantin Georgescu nu s-a putut materializa. Parmecul tuturor scrierilor lui Constantin Georgescu tocmai în asta și constă; el a rămas redincios unu trecut pe care l-a cunoscut și l-a descris nu numai extrem de minuțios și conștiințios, ci tot atât de consecvent. Nu concepea să scrie altceva.

Singurătatea lucrurilor (repetăm și a ființelor!) rămâne din punctul nostru de vedere cea

mai bună scriere a celui ce a fost Constantin Georgescu. Tot noi considerăm că acest roman ar fi și cel mai reușit din punctul de vedere al introspecției psihologice. În această carte i-a reușit totul. Credem și sugerăm chiar ca acest roman să fie receditat. Odată cu scrierea **Monografiei Snagovului** s-a încercat a se reconstitui drumul literar al lui Constantin Georgescu așa cum a fost și cum s-ar fi meritat a fi redat. Lumea de după 1989 este așa cum este. E o lume totalmente înstrăinată, uitucă, răutăcioasă, dar individualizată crunt. Pe nimeni nu-l mai interesează decât prezentul său, dacă se poate averea sa

constantin georgescu

Despre Constantin Georgescu s-ar putea scrie multe. O a doua personalitate a sa e cea oferită de întâmplările și evenimentele prin care a trăit și s-a mișcat. Era un extraordinar povestitor, cum s-ar spune și "oral". Nu toți scriitorii au și harul de-a povesti prin viu grai, ceea ce descriu pe pagina de carte. Ne amintim de un exemplu. Am fost eu Constantin Georgescu la Ianca (locul unde s-a născut soția sa, Despina Mincu Georgescu), unde am sărbătorit împreună apariția unei cărți semnată de-un poet local pe numele său Ion Drăgănoiu. Rar mi-a fost dat să aud o deslănțuire naratorie din partea lui Constantin Georgescu, cum au auzit-o toți cei de-acolo. Pur și simplu Constantin Georgescu le-a povestit celor din Ianca (județul Brăila) cum a fost el numit primar la Snagov (și nu a fost), cum dădea dispoziții (imediat după Revoluție), asta ca primar, onora, altora, cum i s-au adus de la București pistoale și puști mitraliere ca să desăvârșească Revoluția și

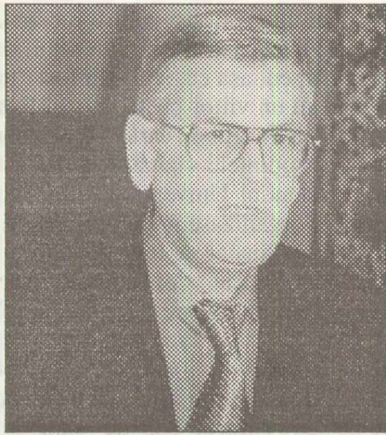
n Snagov, sau cum a descins - alungând securiștii din Palatele Snagovului ca să intre el în acele palate, cum punea lacăte sau desfăcea (descuia) lacăte, cum toată garda de pază a lui Nicolae Ceaușescu era la ordinele sale, și câte și mai câte minunății, care mai de care mai trăsnete și mai deochiate, într-un cuvânt un fel de delir al evenimentelor care se succedau într-o viteză cosmică și cum deasupra tuturor patrona el, mai marele peste Snagov și peste întreaga lume. Cum toți snagovenii eliberați de oligarhia comunistă veneau la primărie ca să aducă damigene cu vin, cum lăutarii, dar și milițienii lui Ceaușescu veniseră ca să i se proslăvească la picioare noului și marelui conducător de oști și etc., etc.

La Ianca, scriitorul Constantin Georgescu inventa, într-un haz nebun, un fapt posibil. Îi plăcea teribil să povestească fragmente din Revoluția snagoveană de când era el primar (și, repetăm, n-a fost primar), cum a luat decizia cutare înspăimântând vechii activiști de partid locali, cum a băgat în sperieți securiștii de care Snagovul nu a dus lipsă, cum a azvârlit pe scări cu un picior aplicat în fund un securist get-beget, fost colonel de Secu, venit și el la primărie (vezi, Doamne) ca să se supună Revoluției și, desigur, și noului primar revoluționar, și tot chestii din astea, una mai haioasă decât alta, care uimeau asistența, de credeai că nu la Timișoara sau la București s-a desfășurat Revoluția română, ci aici, la Snagov, unde era el primar. Cum, ostașii de pe taburi (!?) lihniiți de foame, trăsesseră la Primăria din Snagov și cum el, primarul, Constantin Georgescu, făcuse rost de pâine proaspătă, atunci scoasă de la cuptor, de fripturi,

in memoriam

sarmale și murături, de ulcele pline ochi cu vin, ca să facă un praznic în toată regula cu ostașii noii României! Ce putea fi mai frumos decât atât? Acolo, la Ianca, scriitorul Constantin Georgescu a povestit cu lux de amănunte cum s-a dus cu tabul acasă, noaptea pe la orele două trei, cum Doamna Despina, descoperind ditamai dihania de tab la poartă s-a speriat rău de tot (fiind de față la Ianca, Doamna Despina nu l-a contrazis!), cum pasămite primarul de Snagov nu mai putea veni acasă decât cu tabul. Acolo, la Ianca, Constantin Georgescu a dat un recital extraordinar creând *ad-hoc* literatură. A ținut un înalt curs universitar despre modul cum se poate crea literatură. Că-n fond ce este literatura decât descrierea unui fapt ce-ar fi putut fi și POSIBIL?

Tot ce-a povestit Constantin Georgescu la Ianca, nemaipoimenit de frumos, de tumultuos, n-a fost altceva decât literatură. Chiar și snagovenii aflați la fața locului îl ascultam fascinați, captivați la culme. Și, orice s-ar spune, literatura a fost, este și va fi mereu frumoasă! Și-am mai spune indiscutabil literatura face parte și din singurătatea nu numai a lucrurilor, dar și a ființelor! Face parte din însăși existența noastră!

Ioan Suciu

O nouă generație de jurnaliști

dintre oamenii care trăiesc în Nord și cei din zonele de Sud ale planetei. Occidentalii sunt mai pragmatici, istoria lor s-a derulat mai repede, orientalii sunt mai lenți în acțiune, atrași de meditație, dușmani ai efortului fizic. Cei din spațiul de nord, unde temperatura este mai scăzută, trebuie să muncească mai mult pentru a-și asigura adăposturi cu instalații adecvate pentru căldură, comparativ cu cei din sud, unde se construiesc și case fără acoperiș. Dacă frigul te-mpinge la muncă, la acțiune, căldura te moleșește. Timpul este prețios la cei care muncesc și turnurile cu ceas ale clădirilor sunt caracteristice țărilor nordice, și nu celor din Africa sau India. Industria, care implică disciplină și rigurozitate, s-a dezvoltat mai mult în părțile de nord ale continentelor și nu în delta Nilului sau Amazonului, unde natura ți-aruncă pe țărnișă o mulțime de roade pentru care nu trebuie să faci prea multe eforturi de a ajunge în posesia lor. Noi, românii, suntem acum în Uniunea Europeană cu drepturi depline, dar tot la porțile Orientului ne situăm.

Un aspect ciudat după 17 ani de libertate este acela că, în discuțiile televizate, mai apare câte cineva care se oprește din vorbă și întreabă: „Am voie să spun Biborțeni?” „Vai,

nevoie de bani pentru a-i investi în mărfuri, și de informație - că nu mai exista legea vamală, de exemplu. Mulți ambasadori, reprezentanți comerciali români pe care Revoluția i-a prinși în străinătate au rămas cu o grămadă de dolari pe care îi aveau la dispoziție. I-au folosit așa cum au vrut, nimic nu-i împiedica și nici măcar nu le indica vreo destinație a acestor dolari. Este ca în situația în care unui băiat de prăvălie i-a murit patronul care nu avea rude sau urmași, fără vreun testament lăsat, iar țara a intrat într-un vid de putere și de legislație. Băiatul de prăvălie a rămas cu o avere pe care de care nu știa nimeni cât e de mare (poate ca excepția unui domn numit Stolojan). Săracul om a dat o fugă până la Istanbul, și-a cumpărat câteva tiruri de marfă, prin 1991 după, marfă pe care a transformat-o în bani grei (mai grei decât leii grei din 2007), fiind împins mai departe la muncă, deoarece legile abrogate erau multe și trebuiau „folosite” din plin. Pentru că, într-o perioadă de haos, după revoluția de regulă (sau după războaie), legile cele mai folosite sunt cele abrogate. Legile în vigoare erau foarte dăunătoare. Noroc că la noi s-a știut ce legi noi, democratice, să se dea. De exemplu, legea plantării pomilor fructiferi pe marginea șoselelor, legea calului

Există o generație de tineri jurnaliști care nu au mentalitatea și ticurile celor formați pe timpul „socialismului întinat de Ceaușescu”. Robert Turcescu, Mihai Gâdea, Răzvan Dumitrescu și s-ar mai putea găsi vreo două-trei nume la fel de remarcabile prin presa scrisă. Liviu Mihaiu, Corina Dragotescu etc. Robert Turcescu are o emisiune radiofonică ingenios construită, ROMÂNIA ÎN DIRECT, la radio România FM, în care pe de o parte ia pulsul străzii, iar pe de alta pune în dezbatere probleme civice aparent minore, dar care implică răspunsuri și căutări profunde de soluții în ceea ce privește tradiția, poziția românilor față de respectarea legii, modul de a vedea proprietatea care nu este particulară, lipsa de coeziune în acțiune a cetățenilor etc. Cineva spune: „La noi, în stațiile de autobuz, nu se stă la rând, se formează o grămadă care se împinge de colo-colo în intenția de a ghici locul în care va opri mașina, apoi dau toți buzna să urce pe ușă în același timp”. „Dar de ce se întâmplă așa?” întreabă Turcescu. „Fiindcă suntem necivilizați”. „Și de ce suntem necivilizați?” „Pentru că suntem săraci, nu avem destule autobuze. Dacă ar veni unul după altul, ce rost ar avea îmbulzeala?!”. „Și atunci s-ar sta la coadă la autobuz?” „Nu, nu are rost!”. Înseamnă că un bătrân schiop care se grăbește la doctor poate pierde locul în favoarea unui tânăr care se duce la film. E normal acest lucru?” „Nu”. „De ce se poate întâmpla așa?” „Fiindcă nu suntem civilizați”. „De ce nu suntem?” Cam în felul acesta decurg multe discuții și la punctul acesta întrebarea lui Turcescu rămâne fără răspuns. Chestia asta cu lipsa de civilizație rămâne un mister. „Spuneți-ne dumneavoastră!” îl invită un ascultător, dar Turcescu se face că nu știe. Sau așa declară. Sau nu spune ce crede. „Aven: respect față de lege?” „Nu.” „De ce?” întreabă Turcescu. „Spuneți-ne dumneavoastră!” „Nu știu nici eu”. Ce ne facem? Unde să găsim răspunsuri la aceste întrebări? De ce trecem pe roșu când nu vine nici o mașină? Păi d-aia, că nu apare nici o mașină. Atunci de ce s-a mai pus semafor din banii publici? Încă un mister. De ce lășăm cinișii să-și facă nevoile pe trotuar sau în nisipul din parc unde se joacă băieții mici și fetițele? „Nu știm, domnule Turcescu, spuneți-ne dumneavoastră, ce probleme grele ne puneti!”

Poate că un răspuns la acest gen de întrebări ar consta în deosebiri dintre cultura de tip occidental și cea orientală. Sau

fonturi în fronturi

nu se poate! Asta înseamnă încălcarea... Reclama...” spune moderatorul, mă rog, o încălcare. Nu avem voie încălcări. Am avut voie până acum câțiva ani, dar foarte mulți, majoritatea celor din țara asta, obișnuieți să respecte legea, nu au avut cunoștință de momentele când aveai voie să nu respecti legea, așa cum Leonida aflase despre legea celor care nu mai aveau voie să-și plătească datoriile (vezi Caragiale). După 1990, la repezeală, s-au anulat multe legi, deoarece erau în contradicție cu noua democrație. Una dintre ele a fost cea a plății taxelor vamale. Foarte mulți dintre îmbogățiții din ziua de azi, care se laudă că ei au muncit 36 de ore din 24, au cumpărat din Occident produse de care se ducea mare lipsă în țară, electronice în special, și le-au vândut după 1 noiembrie 1990 - (data liberalizării prețurilor), la valori care acopereau de zece ori toate costurile achitate de ei, umplându-se de bani fără a încălca nici o lege. Unul dintre acești magnați este Viorel Cataramă, cel care, invitat de mai multe ori la emisiunile televizate ale lui Robert Turcescu, a explicat acest lucru fără ipocrizie. Turcescu l-a scrutat continuu așa cum un vânzător ține o pușcă la ochi pentru a vâna o hienă. Sunt oameni care au adunat bani în acea perioadă, imediat după Revoluție, în mod cu totul imoral, dar fără a încălca legi care nu existau, fiind abrogate. Pentru a te putea îmbogăți atunci, aveai

etc. Specialiști în economia de haos din altă parte au adus la noi, băiatul de prăvălie, ideea de aur. Sistemul „Caritas” a existat în Austria după cel de-al doilea Război Mondial. Băieții de prăvălie erau așa, niște oameni obișnuieți, majoritatea dintre ei foarte patrioți, pentru că de regulă, la ambasadere din străinătate capitalistă erau trimiși securiști. Iar acești erau patrioți și-și iubeau conducătorul, pe Ceaușescu, chiar și mort, când i-a lăsat ca niște comori pe cap de abia le puteau duce. Ba chiar se pare că așa mort, e și mai mult iubit de această categorie de patrioți. Est acum mult mai bun, mult mai folositor, exact ca și legile abrogate din 1990. Recent, la televiziunea națională a fost prezentat un film în care se arăta cum Ceaușescu era tratat ca vedetă internațională de film sau de muzică. În mod curios, când a descins dintr-un elicopter pe un stadion undeva prin țară, pe marginile stadionului erau lozinci și portrete ale marelui conducător, s-au auzit ropote de aplauze, dar în tribune nu era nimeni. Era doar o etapă a călătoriei, de acolo Ceaușescu urma să plece în orașelul unde era multe lumina mingul pregătit, dar el a făcut cu mână satisfăcut către scaunele goale ale stadionului care l-au „ovaționat” îndelung. Oricât de adulterate ar fi vedetele muzicii pop din ziua de azi, nici Shakira, nici Robert de Niro n-au fost vreodată ovaționate de niște scaune goală sau de niște stâlpi de stadion.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.